

FARKAS ÉVA

TANULÁSI EREDMÉNY ALAPÚ

tanterv- és tantárgyfejlesztés
a felsőoktatásban

FARKAS ÉVA

TANULÁSI EREDMÉNY ALAPÚ

tanterv- és tantárgyfejlesztés
a felsőoktatásban

2017

Szerző: Farkas Éva

Szakmai lektor: Cserné Adermann Gizella | Dina Miletta

Tanácsadó: Bozsó Renáta | T. Molnár Gizella

Nyelvi lektor: Harkai Daniella

Tördelés és grafika: Havancsák Patrícia

ISBN: 978-615-5455-78-0

Kiadó: Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó

Felelős kiadó: Forró Lajos

Nyomdai munkák: Innovariant Nyomdaipari Kft., Szeged

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	3
1. A Magyar Képesítési Keretrendszer	5
2. A tanulási eredmények értelmezési keretei	13
2.1. A tanulási eredmények fogalomrendszere	13
2.2. A tanulási eredmények kategóriái	16
3. Tanulási eredmények a felsőoktatás törvényi és tartalmi szabályozásában	21
4. Tanterv- és tantárgyfejlesztés az új KKK-k alapján	28
4.1. Kihívások a felsőoktatás szereplői számára	29
4.2. Miért fontos jól megírni a képzés/modul/tantárgy/gyakorlati képzési rész tanulási eredményeit?	31
4.3. Az oktatók, képzésfejlesztők előtt álló feladatok – a tanterv kialakítása	32
4.4. Milyen forrásokat, segédanyagokat használhatunk fel a fejlesztő munka során?	37
5. A tanulási eredmények alkalmazásának területei és előnyei	40
5.1. A tanulási eredmények alkalmazási lehetőségei a felsőoktatásban	40
5.2. A tanulási eredmények alkalmazásának előnyei	45
6. A tanulási eredmény alapú programfejlesztés/ tantárgyfejlesztés logikája	47
6.1. A tanterv- és tantárgyfejlesztés folyamata	47
6.1.1. Tantárgyi cél	48
6.1.2. Tanulási eredmény alapú képzési/tantárgyi (kimeneti) követelmények	49
6.1.3. Tanítási folyamat	50
6.2. Koherencia követelmények	55
7. Módszertani javaslatok a tanulási eredmények kialakításához és írásához	56
7.1. A tanulási eredmények kialakításának, megfogalmazásának, konkrét tartalmi elemei	58
7.1.1. Cselekvést jelentő ige, témakör, kontextus, szint	58
7.1.2. Minimális tudásszint, hallgató- és eredményközpontúság	77
7.1.3. Szakmaspecifikus és általános kompetenciák egyensúlya	78
7.1.4. Horizontális koherencia, vertikális elkülönülés	80
7.1.5. Mérhetőség	83
7.2. Formai megfontolások	85
7.3. Mire ügyeljünk az egyes kategóriák esetében?	87
7.4. Az ön tanulási eredményei	95
Befejezés	98
Felhasznált irodalom	99
Mellékletek	102
1. Számú melléklet: A Magyar Képesítési Keretrendszer szintjei és deskriptorai	102
2. Számú melléklet: Képzési területről független, általános kompetenciák képzési szintenként	112
3. Számú melléklet: MAB űrlap – tantárgyleírás – alapképzés	117
4. Számú melléklet: Bloom tudásszerveződési taxonómiája	119
5. Számú melléklet: Tantárgyleírás - A humántőke gazdaságtana	121
6. Számú melléklet: Tantárgyleírás - Andragógiai kompetenciák fejlesztése	125
7. Számú melléklet: Tantárgyleírás - Tudományos írásmű készítése	129

BEVEZETÉS

Az oktatás és képzés különböző szintjein a „tanulási eredmények” megközelítés az elmúlt évek legnagyobb hatású fejlesztő eszközévé és az európai oktatási reform legfontosabb elemévé vált¹. **A tanulási eredmény (learning outcome) a tanulással – a tanulási szakasz² végére – elérhető kimeneti követelmények leírását jelenti, a Magyar Képesítési Keretrendszerhez illeszkedő tudás + képesség + attitűd + autonómia-felelősség kontextusában meghatározott cselekvő szintű kompetencialeírás. Azt határozza meg, hogy a hallgató mit tud, mit ért és önállóan mire képes, miután lezárt egy tanulási folyamatot, függetlenül attól, hogy hol, hogyan, és mikor szerezte meg ezeket a kompetenciákat** (CEDEFOP 2008; Európai Parlament és Tanács 2008, Európai Unió Tanácsa 2017).

A tanulási eredmény alapú képzéstervezés és –fejlesztés a különböző nemzeti képzési rendszerek fennmaradása mellett biztosítja a képesítések hazai és európai elismertethetőségét, összehasonlíthatóságát és átláthatóságát. A tanítási-tanulási folyamatokban a tanulási eredmények megközelítés nem egyszerűen egy új technika, hanem olyan új szemlélet és gondolkodásmód, amely alapvetően átalakít(hat)ja az oktatás világát.

A felsőoktatás jelenleg az egyetlen szektor ahol jogszabályi és alkalmazási kötelezettség társul a Magyar Képesítési Keretrendszerhez és a tanulási eredmény alapú képzésfejlesztéshez. A felsőoktatásban megszerezhető szakképzettségek tanulási eredmény alapú képzési és kimeneti követelményei jelentős kihívást és szemléletváltást jelentenek a felsőoktatásban, mert az újrafogalmazott követelmények a Magyar Képesítési Keretrendszer logikáját veszik át, és a korábbi tartalmi és folyamatszabályozás helyett a tanulási folyamat kimeneti eredményeire fókuszálnak. A képzés – tanulási eredmény alapú – kimeneti szabályozása olyan új megközelítés a felsőoktatásban, amely nemcsak az intézmények autonómiáját, de felelősségét is jelentősen megnöveli. A kimenet felőli szabályozások fontos alkotóelemei a képesítési keretrendszerek, amelyek csak akkor tudnak rendszerként működni, ha az egyes képesítéseket, képzési programokat, tantárgyakat, modulokat is tanulási eredmények formájában fogalmazzák meg. Ennek érdekében elengedhetetlen, hogy a felsőoktatás szereplői megértsék az új szemléletmódot, elsajátítsák a tanulási eredmények írásának módszereit, és felfrissítsék – ha szükséges – megújítsák módszertani és értékelési kultúrájukat.

Az új – tanulási eredmény alapú – képzési és kimeneti követelményeket 2017 szeptemberétől kell alkalmazni a felsőoktatásban³. Ez számos feladatot ró a felsőoktatás szereplőire. Szükségszerűvé válik a felsőoktatási szakok tanterveinek megújítása, a tantárgyak követelményeinek tanulási eredmény alapú megfogalmazása, a korábbi tanításmódszertani eszköztár átgondolása és a mérés-értékelés eddigi formáinak és módszereinek fejlesztése. Ez pedig a korábbi rutinok áthangszerelését és a tanulásról való gondolkodásunk megváltoztatását is jelenti.

¹ A „tanulási eredmények” megközelítés kulcseleme az egész életen át tartó tanulást támogató mobilitási eszközöknek is, úgymint: EUROPASS portfólió, ECVET (Európai Szakképzési és Szakoktatási Kreditrendszer), EKRR (Európai Képesítési Keretrendszer), MKKR (Magyar Képesítési Keretrendszer), EQAVET (Európai Szakképzési Minőségbiztosítási Referencia Keretrendszer).

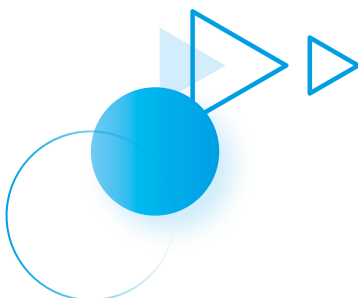
² A tanulási szakasz lehet egy tanítási óra, egy tantárgy, egy modul, a gyakorlati képzési rész, a teljes képzés.

³ A 18/2016. EMMI rendeletben meghatározott képzési és kimeneti követelményeket a 2017/2018. tanévben felsőoktatási szakképzésben, alap-, mesterképzésben első évfolyamon tanulmányaikat kezdő hallgatókra, majd azt követően felmenő rendszerben kell alkalmazni.

A tanulási eredmény alapú gondolkodásban a tervezés folyamata megfordul. Nem azt kell elsőként megfogalmazni, hogy a tanár mit csinál az órákon, hanem az első lépés az elérni kívánt tanulási eredmények megfogalmazása. Ebből kiindulva szükséges átgondolni, megtervezni azokat a módszereket, amelyek az adott tanulási eredmény elérése és értékelése szempontjából a leghatékonyabbak. Ez jelentős munkabefektetést igényel a képzés szereplőitől. Cserébe jóval átláthatóbbá válhat, hogy mi az, amit oktatni kell, és mit kell értékelni, ezáltal pedig javul(hat) a tanulás minősége és eredményessége. A meggyőződésen alapuló fejlesztés, az eredmény alapú szemlélet belsővé válása sikeresebbé teszi a hallgatók mellett az oktatókat is, és versenyelőnyt biztosít(hat) a felsőoktatási intézmény számára is a képzési piacon (Tót 2017). Jelenleg az egyik legfontosabb teendő, hogy az intézményvezetés, a tantervfejlesztők és az oktatók megértsék a kimeneti megközelítés lényegét, a tanulási eredmények alkalmazásának lehetőségeit és módszereit, illetve képesek legyenek azt saját munkájukban eredményesen alkalmazni, és a minőségfejlesztés szolgálatába állítani.

Ennek megfelelően jelen kötetnek kettős funkciója van. Egyrészt a Magyar Képesítési Keretrendszer és a tanulási eredmények kontextusának, alkalmazásuk várható hatásainak a bemutatása, másrészt példákkal, magyarázatokkal, javaslatokkal illusztrált módszertani támogatás a felsőoktatási tantervek és tantárgyak fejlesztéséhez. A kötet fókuszában a tanulási eredmény alapú szemlélet lényegi elemeinek megismertetése és a tanulási eredmények írásának módszertana áll, amelyet minden oktatónak és tantervfejlesztőnek adaptálnia szükséges a saját szakterületére, figyelembe véve és felhasználva személyes szakmai és gyakorlati tapasztalatait.

A tanulási eredmény alapú követelménytámasztás a fejlesztési folyamatnak a legfontosabb, de csak az első lépése. A strukturáltabb, átgondoltabb tervezést igénylő tanulási eredmény alapú tantervek, tantárgyak, kurzusok fejlesztése önmagában nem gyakorol minőségfejlesztő hatást a „tantermi” munkára és a tanulás folyamatára, csak abban az esetben, ha átalakul a tanítás folyamata, és frissül az oktatók tanításmódszertani és értékelési kultúrája is. Itt és most nem tárgyaljuk részletesen a tanításmódszertani és az értékelés-metodikai kérdéseket. Ezen témák – fontosságukra való tekintettel – a jelen kötet folytatásaként, önálló kézikönyvben kapnak majd helyet.

1 A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER

A képesítési keretrendszer⁴ képesítések⁵ meghatározott szempontok szerinti osztályozására és fejlesztésére szolgáló – általában politikai vagy stratégiai vízióval rendelkező – eszköz, amely – horizontálisan és vertikálisan – meghatározza a különböző képesítések közötti kapcsolatokat. A képesítési keretrendszerek lényegi újítása, hogy a képesítéseket nem az azokat kibocsátó iskolatípusok vagy a képzési idő hosszával kategorizálják (mint teszi azt pl. az ISCED rendszer⁶), hanem képzési szintenként megfogalmazzák azokat a tudásokat, képességeket és más kompetenciaelemeket, amelyeket adott képesítések kiadásához szükségesnek tartanak. Ez a megközelítés nem a „bemenetre” fókuszál, ugyanis a hallgatók sok helyről származó, sokféle tudással, képességekkel, kompetenciákkal érkezhetnek egy adott képzésre, hanem azt fogalmazza meg, hogy ezeknek milyen szintje, szervezettsége jön létre a tanulási folyamat végén, a „kimenetkor” (Derényi–Vámos 2015). Ma világszerte 140 országban fejlesztenek képesítési keretrendszereket, amelyek szintjei a tanulási eredményekben való leírásnak köszönhetően egymással összehasonlíthatóvá válnak.

Az Európai Unió tagországaiban megszerzett különböző szintű és struktúrájú képesítések összehasonlíthatóságát, egymásnak történő megfeleltetését és elismertethetőségét – a nemzeti képesítési rendszerek érintetlenül hagyása mellett – az Európai Képesítési Keretrendszer biztosítja. A 2008-ban létrehozott, az egész életen át tartó tanulás Európai Képesítési Keretrendszere (továbbiakban: EKRR), valamennyi formális képzési forma és nem formális képzési program képesítéseit magában foglalja, és azokat – függetlenül azok konkrét tartalmától – tanulási eredmény alapú kimenetek alapján összesen nyolc hierarchikus úgynevezett referenciaszintbe sorolja. Ez a megközelítés teszi lehetővé a nemzeti oktatási-képzési rendszerek keretei között keletkezett képesítéseknek az EKRR-hez történő viszonyítását. E viszonyítás révén pedig a nemzeti képesítési rendszerekben született képesítések egymással is összehasonlíthatóvá válnak. Ezáltal nem csak a földrajzi akadályok válnak leküzdhetővé, hanem az egész életen át tartó tanulás eszméje is újabb megvilágításba kerül. Ahhoz azonban, hogy ez lehetséges legyen, úgynevezett nemzeti képesítési keretrendszerekre van szükség. Ezek a nemzeti keretrendszerek biztosítják, hogy az országban megszerezhető képesítéseket megfeleltessék a keretrendszer szintjeinek, illetve az EKRR-nek.

Magyarország saját képesítési keretrendszere a Magyar Képesítési Keretrendszer⁷ (továbbiakban: MKKR), amelyben a hazai képesítések szerepelnek a közneveléstől a felsőoktatáson át a felnőttkori tanulásig, beleértve a szakképzést és a doktori képzést is.

⁴ Az osztályozás alapján lehetnek szektorális, nemzeti és nemzetközi keretrendszerek.

⁵ A „képesítés” egy értékelési és elismerési folyamat formális eredménye, megszerzésének feltétele, hogy egy illetékes hatóság megállapítsa, hogy az egyén adott sztemterdeknek megfelelő tanulási eredményt ért el (Európai Unió Tanácsa 2017). Ez az EKRR által bevezetett definíció arra hívja fel a figyelmet, hogy a képesítésnek értékeléshez (pl. záróvizsga) kell kötődnie, egy felhatalmazott testületnek (pl. vizsgabizottságnak) kell döntenie, előzetes követelményekre (standardokra, pl. érettségi vizsgakövetelmény, szakmai vizsgakövetelmény, képzési és kimeneti követelmény stb.) épül és az ezeknek való megfelelést, ezek elérését kell megvizsgálni és igazolni.

⁶ ISCED: International Standard Classification of Education <http://uis.unesco.org/en/topic/international-standard-classification-education-isced>

⁷ A tanulási eredmények fogalmát a Magyar Képesítési Keretrendszer (továbbiakban: MKKR) vezette be az oktatás világába Magyarországon.

Az MKKR, követve az EKKR struktúráját nyolc⁸ szintet tartalmaz, ugyanakkor az MKKR szintleíró deskriptorai⁹ számukat illetően eltérnek az EKKR kategóriáitól. Míg az EKKR három deskriptort¹⁰ (tudás, képesség, felelősség-autonómia) használ az egyes kimeneti szintek leírására, addig **a magyar képesítések leírása szintenként négy deskriptor (tudás, képesség, attitűd, autonómia-felelősség) segítségével történik** (1. táblázat).

Az egyes szintleíró deskriptorok megfogalmazása állításokból áll, melyek a szint teljesítésének tanulási eredmények szemléletű megközelítését tükrözik. A jellemzőket úgy fogalmazták meg, hogy egyértelmű különbséget tegyenek a szintek között, és világos fejlődést mutassanak a korábbi szintekhez képest. **A szintek leírása hierarchikus, egyre magasabb szinten a kompetencia egyre magasabb szerveződési szintje jelenik meg. Minden szint az előző szintre épül, és magában foglalja annak kompetenciáit is.**

Az MKKR egyes szintjeit leíró jellemzőit tartalmazó táblázat az 1229/2012. (VII. 6.) kormányhatározat 1. számú mellékletében jelent meg, melyet 2015 februárjában az EMMI Felsőoktatásért Felelős Államtitkárságának koordinációjában szakértők egy csoportja átdolgozott. A módosított MKKR táblázat megtalálható az 1. számú mellékletben. Az MKKR előnnyel jár a tanuló, a képző intézmény és a munkahely számára is, mivel átlátható, rugalmas, könnyen érthető rendszerbe sorolja a hazai képesítéseket, függetlenül attól, hogy az a köznevelésben, a szakképzésben, a felnőttképzésben vagy a felsőoktatásban szerezhető meg.

1. táblázat: A Magyar Képesítési Keretrendszer struktúrája

Mind a 8 szintet egy-egy jellemző-csoport határoz meg, amely az adott szintű képesítésekre vonatkozó tanulási eredményeket jelzi a magyar képesítési rendszerben.		TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITŰD	AUTONÓMIA ÉS FELELŐSSÉG
		Az MKKR a tudást elméleti és/vagy tárgyi szempontból írja le.	Az MKKR a képességeket kognitív (logikai, intuitív és kreatív gondolkodás használata) és gyakorlati (kézügyesség valamint módszerek, anyagok, eszközök és műszerek használata) szempontból írja le.	Az MKKR az attitűdöket a tanulás, a munka, a társak és a saját cselekvéshez való viszony szintjei alapján írja le.	Az MKKR a kompetenciát a felelősség és az autonómia szempontjából írja le.
8. szint	8. szintre vonatkozó tanulási eredmények				
3. szint	3. szintre vonatkozó tanulási eredmények				
2. szint	2. szintre vonatkozó tanulási eredmények				
1. szint	1. szintre vonatkozó tanulási eredmények				

⁸ A szintek egymásra épülnek. A magasabb szintek magukban foglalják az alacsonyabb szintek tanulási eredményeit is. Az 1. szint a legalacsonyabb, a 8. szint a legmagasabb.

⁹ Deskriptor: a szintleírásoknál használt jellemzők, kategóriák, mint tudás, képesség, attitűd, autonómia-felelősség.

¹⁰ Az Európai Képesítési Keretrendszerben az egyes szintek kimeneti szintleírásaira a tudás, képesség, kompetencia deskriptorokat használták. A 2017 májusában elfogadott újabb ajánlásnak megfelelően a korábbi kompetencia kategóriát felelősség és autonómia kategóriára változtatták (Európai Unió Tanácsa 2017).

Az MKKR nem ír le egyedi képesítéseket vagy egyéni kompetenciákat, így az egyes szintek önmagukban nem alkalmasak egy képzés kimeneti követelményeinek megfogalmazására. Ugyanakkor könnyebbé teszi a képesítések összehasonlítását azáltal, hogy a tanulás eredményei szerint rendszerezi azokat. A megszerzett tudás, képesség, attitűd, valamint az autonómia és felelősség láthatóvá tétele megkönnyíti az egyéni és szakmai továbbfejlődést, valamint a munka világában való boldogulást. A szervezett képzésben megszerezhető képesítések jelentős részét már besorolták az MKKR különböző szintjeibe (2. táblázat). Először az iskolai végzettségek besorolása történt meg. A köznevelésben megszerezhető végzettségeket az MKKR alsó négy szintjébe, a felsőoktatásban megszerezhető szakképzettségeket¹¹ az MKKR felső négy szintjébe sorolták be.

2. táblázat: A magyar képesítések helye az MKKR-ben

EKKR/ MKKR szint	KÉPZÉSI KIMENETEK			
	Iskolai végzettség/ Iskolarendszerű képzés	OKJ szakképesítés Felnőttképzési szakmai végzettség	Idegen nyelvi szint/ tanulási eredmény	Informatikai szint/ tanulási eredmény
1.	Általános iskola befejezett 6. osztály	Szakmai végzettség ¹² (felnőttképzési szakmai programkövetelmény)	-	Infokommunikációs Egységes Referenciakeret ¹³ szerinti 1. szint
2.	Általános iskola befejezett 8. osztály HÍD programban szerzett bizonyítvány/ tanúsítvány ¹⁴	Alapfokú OKJ részsakképesítés ¹⁵ (szintkód ¹⁶ : 21) Szakmai végzettség (felnőttképzési szakmai programkövetelmény)	Közös Európai Nyelvi Referenciakeret szerinti A1 szintű nyelvtudás	Infokommunikációs Egységes Referenciakeret szerinti 2. szint ECDL Base
3.	Középiskola befejezett 10. osztály Speciális szakiskolai záróbizonyítvány és szakképesítés	Alsóközépfokú OKJ részsakképesítés (szintkód: 31) Alsóközépfokú szakképesítés (szintkód: 32) Alsóközépfokú szakképesítés ráépülés ¹⁷ (szintkód 33) Szakmai végzettség (felnőttképzési szakmai programkövetelmény)	Közös Európai Nyelvi Referenciakeret szerinti A2 szintű nyelvtudás	Infokommunikációs Egységes Referenciakeret szerinti 3. szint ECDL Standard

¹¹A felsőoktatásban megszerezhető szakképzettségek MKKR szintjeit a felsőoktatásban megszerezhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről szóló 139/2015. (VI. 9.) kormányrendelet tartalmazza.

¹²Iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben, egyéb szakmai képzés keretében megszerezhető államilag el nem ismert szakmai végzettség, amely valamely foglalkozás, munkakör vagy munkatevékenység végzéséhez szükséges kompetencia megszerzésére, fejlesztésére irányul.

¹³A digitális kompetencia önértékelését és fejlesztését támogató referenciakeret.

¹⁴A Köznevelési Híd programok azoknak a fiataloknak adnak lehetőséget és esélyt akik az általános iskola elvégzése után nem jutottak be középfokú iskolába (HÍD 1) illetve akik nem tudták befejezni az általános iskolát, de már betöltötték a 16. életévüket (HÍD 2). Az a tanuló, aki annak a tanévnek a végéig, amelyben betölti a tizenötödik életévét, és legfeljebb hat általános iskolai évfolyamot végzett el sikeresen, további tanulmányait a Szakképzési Hídprogramban folytathatja. A Szakképzési Hídprogram két évfolyamos képzési idejű és záróvizsgával, valamint részsakképesítés megszerzésére irányuló komplex szakmai vizsgával zárul.

¹⁵Az Országos Képzési Jegyzékben szereplő, államilag elismert szakképesítés, amely legalább egy munkakör ellátására képesít.

¹⁶Az Országos Képzési Jegyzékben szereplő, állam által elismert szakképesítések azonosító számának első két számjegye, amely a szakképesítés szintjére utal.

¹⁷Adott tevékenység magasabb szintű ellátását biztosító, újabb munkakör betöltésére jogosító szakképesítés.

EKRR/ MKKR szint	KÉPZÉSI KIMENETEK			
	Iskolai végzettség/ Iskolarendszerű képzés	OKJ szakképesítés Felnőttképzési szakmai végzettség	Idegen nyelvi szint/ tanulási eredmény	Informatikai szint/ tanulási eredmény
4.	Gimnáziumi, szakgimnáziumi, szakközépiskolai érettségi (közép- és emelt szintű)	Középfokú OKJ szakképesítés (szint kód: 34) Középfokú OKJ szakképesítés-ráépülés (szint kód: 35) Felső középfokú OKJ részsakképesítés (szint kód: 51) Felső középfokú OKJ szakképesítés (szint kód: 52) Felső középfokú szakképesítés-ráépülés (szint kód: 53) Szakmai végzettség (felnőttképzési szakmai programkövetelmény)	Közös Európai Nyelvi Referenciakeret szerinti nyelvtudás B1 szintű	Infokommunikációs Egységes Referenciakeret szerinti 4. szint ECDL Advanced / Expert
5.	Felsőoktatási szakképzés ¹⁸	Emelt szintű OKJ szakképesítés (szint kód: 54) Emelt szintű szakképesítés-ráépülés (szint kód: 55) Szakmai végzettség (felnőttképzési szakmai programkövetelmény)	Közös Európai Nyelvi Referenciakeret szerinti B2 szintű nyelvtudás	-
6.	Felsőoktatási alapképzés (BA, BSc) Szakirányú továbbképzés ¹⁹	Felsőfokú végzettséghez kötött OKJ szakképesítés (szint kód: 62) Szakmai végzettség (felnőttképzési szakmai programkövetelmény)	Közös Európai Nyelvi Referenciakeret szerinti C1 szintű nyelvtudás	-
7.	Felsőoktatási mesterképzés (MA, MSc) Osztatlan képzés Szakirányú továbbképzés	-	Közös Európai Nyelvi Referenciakeret szerinti C2 szintű nyelvtudás	-
8.	Doktori képzés (PhD, DLA)	-	-	-

¹⁸ A felsőoktatási szakképzés 2 éves, felsőoktatási intézmény által folytatott, felsőfokú végzettségi szintet nem biztosító képzés. A felsőoktatási szakképzésben felsőfokú szakképzettség szerezhető, amelyet oklevél tanúsít. A felsőoktatási szakképzések tanulási eredmény alapú képzési és kimeneti követelményeit a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet tartalmazza.

¹⁹ A szakirányú továbbképzés felsőoktatási intézmény által folytatott, felsőfokú végzettségi szintet nem biztosító képzés, amely során szakirányú szakképzettség szerezhető. Megkezdése felsőfokú végzettséghez kötött, időtartama – a képzés jellegétől függően – 2, 3 vagy 4 félév.

Az iskolai végzettségek MKKR szinteknek történő megfeleltetését követte az Országos Képzési Jegyzékben (továbbiakban: OKJ) szereplő, állam által elismert szakképesítések besorolása. A 25/2016. (II. 25.) kormányrendelettel módosított, **2016. március 4-től hatályos OKJ szakképesítésenként tartalmazza azok MKKR szerinti szintjének meghatározását.** Az állam által elismert szakképesítéseket a 2-es szinttől a 6-os szintig sorolták be²⁰.

Nem csak a formális, hanem a nem formális, iskolán kívüli környezetben – jellemzően felnőttképzésben – szerzett képesítések is helyet kaptak az MKKR-ben. **Az állam által el nem ismert, egyéb szakmai képzések tartalmi követelményeit meghatározó szakmai programkövetelmények (szakmai végzettségek)²¹ 2016 őszén kapták meg MKKR²² szintbesorolásukat²³.**

A szakmai végzettségeken túl a nyelvi és informatikai képesítések és tanulási eredmények is megtalálhatóak az MKKR-ben. A Közös Európai Nyelvi Referenciakeret (továbbiakban: KER) és az EKKR szintjeinek összevetését az Ír Nemzeti Képesítési Hivatal végezte el 2007-ben²⁴. Mivel az EKKR és az MKKR azonos szintjei egymásnak megfeleltethetők, a nyelvi szintek MKKR szintjei azonosak azok EKKR szintjeivel.

A 2013-ban megújított három European Computer Driving Licence²⁵ (Európai Számítógép-használói Jogosítvány, továbbiakban: ECDL) képesítést a Máltai Képesítés-elismerési Információs Központ²⁶ feeltette meg az EKKR 2-4. szintjeinek.

A 2012-ben kidolgozott, majd 2015-ben átdolgozott **Infokommunikációs Egységes Referenciakeret 2015** (továbbiakban: IKER²⁷) **négy szintjének MKKR besorolása is megtörtént.**

²⁰ A korábban szerzett, a jelenleg hatályos OKJ-ban már nem szereplő szakképesítések MKKR szinteknek történő megfeleltetését az adott szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményét kiadó miniszteri rendelet mellékletében található, az egyes szakképesítések tekintetében megszerzett jogosultságok megfeleltetési táblázata teszi lehetővé.

²¹ Iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben, egyéb szakmai képzés keretében megszerezhető államilag el nem ismert szakmai végzettség, amely valamely foglalkozás, munkakör vagy munkatevékenység végzéséhez szükséges kompetencia megszerzésére, fejlesztésére irányul. A támogatott egyéb szakmai képzéseket – az egységes követelményrendszer biztosítása érdekében – a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara nyilvántartásában elérhető felnőttképzési szakmai programkövetelmények alapján lehet indítani. https://szpk.mkik.hu/_frontend/index.php?module=programkovetelmeny&mid=4&order=&turn=&page=4&pager_limit=

²² A hatályos felnőttképzési törvény szerint az MKKR szintbe sorolást a szakmai programkövetelmény javaslat benyújtójának kell megtennie, amit a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Program Bizottsága a szakmai programkövetelmények bírálatakor megvizsgál. A már nyilvántartott szakmai programkövetelmények esetében a felnőttképzési törvény felhatalmazása alapján a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara végezte el 2016 őszén „a szakmai programkövetelmények az Európai Képesítési Keretrendszerhez kapcsolódó Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintjének meghatározását és besorolását” (2013. évi LXXVII. törvény 18 § (7) bekezdés).

²³ A szakmai végzettségek (felnőttképzési szakmai programkövetelmények) Magyar Képesítési Keretrendszer szerinti szintjének meghatározására, besorolására vonatkozó módszertani útmutató elérhető a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara honlapján: http://www.mkik.hu/upload/mkik/felnottkepzes/utmutato_mkkr_besorolas_vegleges_20161006_fe.pdf

²⁴ National Qualifications Authority of Ireland (2007), Towards the establishment of a relationship between the Common European Framework of Reference for Languages and the National Framework of Qualifications

²⁵ A European Computer Driving Licence egy, az ECDL Alapítvány által kidolgozott és gondozott egységes számítógép-használói képesítés. Az 1995 óta használt, 3 szintre kidolgozott, modulokból építkező képzések elsősorban a felhasználói ismeretek átadására fókuszálnak.

²⁶ Malta Qualifications Recognition Information Centre <http://ncfhe.gov.mt/en/services/Pages/All%20Services/mqric.aspx>

²⁷ Az IKER a TÁMOP 2.1.2/12-1 „Idegen nyelvi és informatikai kompetenciák fejlesztése” című kiemelt projektben került kidolgozásra 2012-ben, ennek felülvizsgálata és átdolgozása történt meg 2015-ben.

1. ábra: Új érettségi bizonyítvány, amely már tartalmazza az EKKR/MKKR szintet

2. ábra: Felsőoktatási oklevél, amely már tartalmazza az adott szakképzettség EKKR/MKKR szintjét

²⁸ A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 51. § (5) bekezdése, illetve a 87/2015. (IV. 9.) kormányrendelet 9. mellékletének vonatkozó pontjai értelmében a 2015. augusztus 15-e után kiadott képesítést igazoló dokumentumokban már szerepelnie kell a képesítés MKKR és EKKR szintjének.

Fontos, hogy a tanúsítványban, bizonyítványban, oklevélben feltüntetett EKRR/MKRR szint ne csak egy technikai szám legyen, hanem jelentéssel bírjon a tanulók, munkáltatók, képzők számára és világos információt hordozzon a végzett tanuló/hallgató/képzésben résztvevő által birtokolt kompetenciákról és azok szintjéről²⁹.

A hallgató számára az MKRR szintek tanulási eredményei azt mutatják meg, hogy mit kell tudnia az egyes képzési szakaszok végén, a képzés eredményes befejezésével milyen mélységű és szintű kompetenciákat fog elsajátítani, és **mit lesz képes jövőendő munkahelyén különböző szintű önállósággal elvégezni egy adott szakképzettség birtokában.**

A munkáltató számára az MKRR szint világosabbá teszi, hogy milyen tudással, képességekkel és attitűdökkel rendelkezhet a leendő munkatárs, jobban megérti, **mit várhatnak el az adott szakképzettséget igazoló oklevelet birtokló egyéntől.**

A felsőoktatási intézmény képzésfejlesztői és oktatói számára azt határozza meg az MKRR szám, hogy milyen szintre kell eljuttatni a képzésben résztvevőt, az adott (szak)területen **a hallgatónak milyen összetettségű tudással kell rendelkeznie, a tudás birtokában milyen feladatok, tevékenységek önálló elvégzésére kell képessé válnia és milyen attitűdökkel rendelkezzen ahhoz, hogy a munkavégzése eredményes legyen.**

Az MKRR segíti az egyes szintek közötti különbségek megvilágítását. Nézzük meg hogyan épülnek egymásra a felsőoktatásban releváns szintek!

- **Az MKRR 4. szintje (a felsőoktatásba történő belépő szint)** azt mutatja, hogy a tanulónak a középiskola 12. évfolyamát befejezve és az érettségi vizsgát letéve milyen kimeneti követelményeknek kell megfelelnie. Ezen a szinten összetettebb logikai folyamatok elvégzése, magasabb szintű tudás megléte és a munkavégzés folyamán az önállóság és felelősségvállalás is elvárható.
- **Az MKRR 5. (felsőoktatási szakképzés)** szintjén az egyén tudása rendszerbe szerveződik, és képes egy adott szakterület speciális szakmai tevékenységét hosszú távon és magas szinten gyakorolni. Az önállóság és felelősségvállalás a saját munka mellett az együttműködő vagy irányított csoport tevékenységére is kiterjed. A végzett szakember idegen nyelven is képes egyértelmű szakmai kommunikációra.
- **Az MKRR 6. (alapképzés)** szintjén az adott szakterület ismeretrendszerének és összefüggéseinek átfogó tudása, a megismerés és a problémamegoldás speciális módjainak alkalmazása várható el. A végzett szakember rendelkezik a szakirodalmi források önálló feldolgozásának, az analitikus és szintetikus gondolkodás, továbbá az adekvát értékelés képességével. Szakmai javaslatait, álláspontját legalább egy idegen nyelven képes munkahelyi környezetben és szakmai fórumokon prezentálni. Az adott szakma társadalmi szerepét, értékeit hitelesen közvetíti. Tevékenységét önállóan vagy másokkal való kooperációban végzi a felelősség egyéni vállalásával és a szakma etikai normáinak betartásával.

²⁹ Az MKRR szintek részletes tanulási eredmény alapú leírását a 1229/2012. kormányhatározat melléklete, illetve jelen írás 1. sz. melléklete tartalmazza, most csak néhány jellemző tartalmi elemet mutatunk be az egyes szintekre vonatkozóan.

- **Az MKKR 7. (mesterképzés)** szintjén az adott szakterületre vonatkozó átfogó tudása mellett a szakterület interdiszciplináris megközelítése, és e tágabb rendszerben megvalósuló kapcsolat és hatásrendszer felismerése várható el. A szükséges tudás megszerzésének és megosztásának feltétele a magas szintű idegen nyelvi képesség. A szakma egyre szélesebb körű rendszerbe illesztése révén nő a szakmai identitás tudatossága, megalapozottságának mértéke, kialakul a hivatástudat. A létrejövő együttműködésekben jellemzővé válik az egyenrangú szerep, a partnerség vállalása.
- **Az MKKR 8. szint a doktori fokozat megszerzésével érhető el.** A legmagasabb képesítési szint lévén itt elvárható egy adott téma megállapodott és vitatott összefüggéseinek kutatási szintű ismerete, a képzésben résztvevőnek rendelkeznie kell az önálló kutatáshoz szükséges kutatómódszertani ismeretekkel. Ezen a szinten a szakmai készségek és az önállóság, valamint a szakmával kapcsolatos attitűdök legmagasabb, legkiterjedtebb kompetenciájával kell rendelkezni.

A Magyar Képesítési Keretrendszer megfelelő alkalmazásának és használatba vételének előfeltétele, hogy a tanulási eredmények alapú gondolkodás beépüljön a képzésfejlesztési, valamint az oktatási és értékelési folyamatokba.

„Törekedni kell, hogy a képesítések ténylegesen tanulási eredményeken alapuljanak, a szemlélet hassa át az oktatás és képzés minden formáját és szintjét. Maximalizálni szükséges a keretrendszerben létező potenciális előnyöket mind az oktatás és képzés rendszerében (tanulási eredményeken keresztül tartalmak közvetítése a tantervek felé és az értékelési standardok meghatározásához), mind a munka és gazdaság világában (képesítések átláthatósága, kapcsolat a munka világával, HR)”. (Magyar Kormány 2014:95).

Kedves Olvasó!

Gondolja át és jegyezze le, hogy milyen ismeretek voltak az Ön számára a legfontosabbak az MKKR témaköréből, és milyen kérdései merültek fel!

Feljegyzéseim, gondolataim, megállapításaim, kérdéseim az MKKR-rel kapcsolatban:

A TANULÁSI EREDMÉNYEK ÉRTELMEZÉSI KERETEI

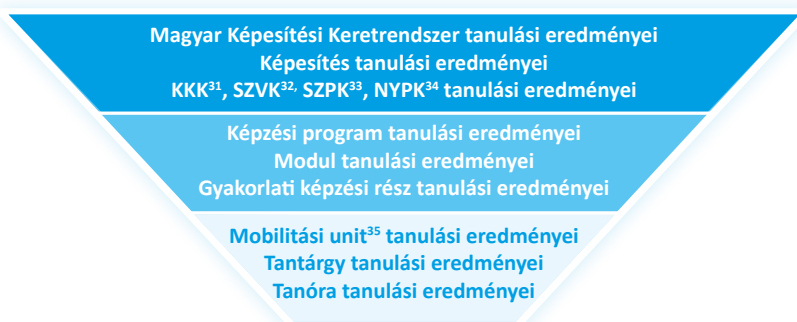
2.1. A TANULÁSI EREDMÉNYEK FOGALOMRENDSZERE

A tanulási eredmények (learning outcomes) tudás, képesség, felelősség és autonómia kontextusában meghatározott kijelentések arra vonatkozóan, hogy a hallgató mit tud, mit ért, és önállóan mire képes, miután lezárt egy tanulási folyamatot, függetlenül attól, hogy hol, hogyan, mikor szerezte meg ezeket a kompetenciákat (CEDEFOP 2008; Európai Parlament és Tanács 2008, Európai Unió Tanácsa 2017).

A tanulási eredmény tehát a tanulással – a tanulási szakasz³⁰ végére – elérhető kimeneti követelmények leírását jelenti, kontextusba helyezett, az MKKR-hez illeszkedő tudás + képesség + attitűd + autonómia-felelősség terminológiájában meghatározott cselekvő szintű kompetencialeírás.

A képesítések tanulási eredmény alapú megközelítése gyakorlatilag azt vizsgálja, hogy a hallgató egy meghatározott képzési/tanulási szakasz befejezésekor milyen szintű ismeretekkel rendelkezik, mennyire érti, s milyen mértékben képes értelmezni ezeket az ismereteket, miként tudja a megszerzett tudást alkalmazni, illetve hogy szert tett-e egy adott terület eredményes és autonóm műveléséhez szükséges kompetenciákra. Ennek megfelelően a tanulási eredményeket több szinten értelmezhetjük (3. ábra). Míg a modulok/tantárgyak leírása jellemzően a mérhető, értékelhető, szakmaspecifikus kompetenciák leírására kell hogy koncentráljon (a modulok/tantárgyak tanulási eredményeit fogjuk mérni és értékelni), addig a képesítés leírása lehet átfogóbb, holisztikusabb, kifejeződéhetnek benne az adott szakemberrel szembeni társadalmi-gazdasági elvárások, a további tanulási programokba való bekapcsolódáshoz szükséges kompetenciák stb. Ezért a képesítés tanulási eredményeinek megformálásakor nemcsak a munkatevékenységekre, munkakörülményekre kell fókuszálni, hanem ennél általánosabb kontextus megfogalmazásokat is célszerű alkalmazni. A képesítés tanulási eredménye nem feltétlenül az azt alkotó modulok tanulási eredményeinek összessége lesz, lehetnek a képzés egészen átívelő tanulási eredmények is.

3. ábra: A tanulási eredmények szintjei

³⁰ A tanulási szakasz lehet egy tanítási óra, egy tantárgy, egy modul, a gyakorlati képzési rész, a teljes képzés.

³¹ KKK: Képzési és kimeneti követelmény (felsőoktatás).

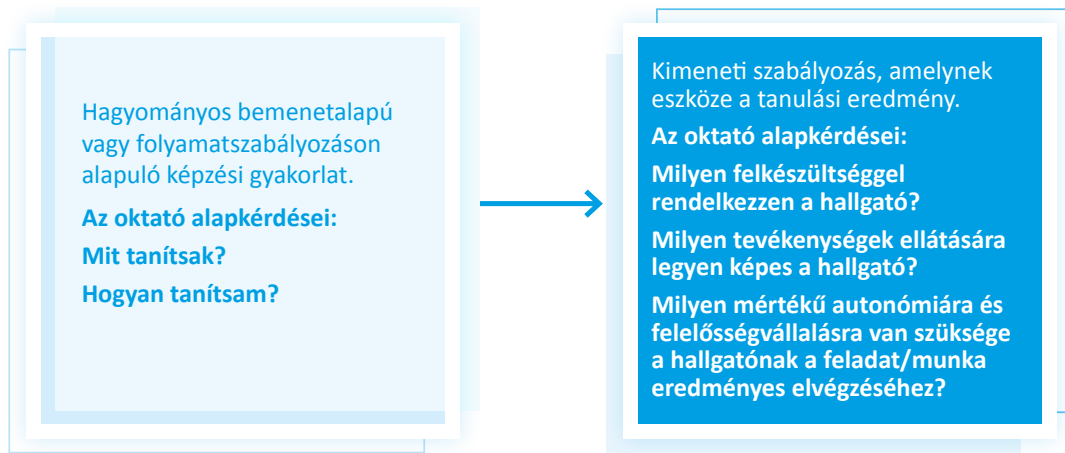
³² SZVK: Szakmai és vizsgakövetelmény (szakképzés).

³³ SZPK: Felnőttképzési szakmai programkövetelmény (felnőttképzés).

³⁴ NYPK: Nyelvi programkövetelmény (felnőttképzés).

³⁵ Mobilitási unit: A tanulási célú földrajzi mobilitás (pl. Erasmus+ program) keretében megvalósuló tanulási egység

A tanulási eredmény a hagyományos bemenetalapú vagy folyamatszabályozáson alapuló képzési gyakorlattal szemben a képzési programokat a kimenet, a tanulási eredmény oldaláról megfogalmazó szemlélet kulcsfogalma.

Ez a szemlélet a tudás gazdagabb értelmezését teszi lehetővé, mivel a tanulási eredményként megfogalmazott tudáshoz, annak működésére ható nézetrendszer, attitűd, önállóság és felelősségvállalás minősége is hozzátartozik. Nem azzal kell tehát foglalkozni, hogy valaki valamit meddig és hol tanult, hanem hogy milyen ismereteket, képességeket és kompetenciákat szerzett meg. Ez azt jelenti, hogy a **kompetenciák értékelése** nem az input-tényezők (azon képzési folyamatok időtartama, helyszíne és pedagógiai módszere, amelyekben a kompetenciákat megszerezték) alapján, hanem **a meghatározott tanulási eredmények elérése alapján történik.**

A tanulási eredmények tehát a tanulási szakaszok kimeneti leképezései, így a tanulási eredmények összekapcsolódnak, egymásra épülnek, egymásból következnek (4. ábra). A tanulási szakasz lehet az oktatás legkisebb egysége, például egy logikai blokkot alkotó témakör és az ahhoz kapcsolódó tanóra, de lehet akár egy képzési modul vagy egy teljes képzési program is. A tanulásszervezés alacsonyabb szintjein (pl. tanítási óra) részletesebb, konkrétabb tanulási eredményeket fogalmazunk meg, amelyek nemcsak az adott tanulási szakasz követelményeinek pontosabb meghatározását teszik lehetővé, de a tanítási folyamatra, módszerek kiválasztására, értékelési kritériumok és feladatok meghatározására vonatkozóan iránymutatásul is szolgálnak a tanár számára. Egy modul vagy egy teljes képesítés tanulási eredményeinek megfogalmazásánál átfogó – az alacsonyabb szintű tanulási eredményeket is magukban foglaló – összegző leírásokat alkalmazunk. Ezek a tanulási eredmények a képesítés megszerzésének követelményeit írják le és pontos tájékoztatást nyújtanak a munkaadók és a tanulók számára is.

4. ábra: A tanulási eredmények kapcsolatrendszere a felsőoktatásban

A tanulási eredmények alkalmazása azért nagy jelentőségű, mert ez biztosítja a kimenet felőli nézőpontot. A tanulási eredmények kellő rugalmassággal alkalmazhatóak olyan általános, absztrakt szinten, mint egy országos, sőt nemzetközi keretrendszer, amely képesítések ezreit fogja át; és olyan elemi, konkrét szinten is, mint egy kurzus vagy akár egy tanóra kimeneti jellemzőinek meghatározása (Derényi–Vámos 2015).

³⁶ Az MKKR egyes szintjeit leíró jellemzőit tartalmazó táblázat az 1229/2012. (VII. 6.) kormányhatározat 1. számú mellékletében jelent meg, melyet 2015 februárjában az EMMI Felsőoktatásért Felelős Államtitkárságának koordinációjában szakértők egy csoportja átdolgozott. A módosított MKKR táblázat megtalálható az 1. számú mellékletben.

³⁷ A TÁMOP 4.1.3 projekt keretében készült 12 szakterületi leírás elérhető a Magyar Rektori Konferencia honlapján: <http://www.mrk.hu/kkk-atalakitas/>

³⁸ A felsőoktatásban megszerezhető szakképzettségek képzési és kimeneti követelményeit a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet tartalmazza.

³⁹ A tanterv kidolgozására intézményi szinten kerül sor, alapja az adott szakképzettség képzési és kimeneti követelménye.

2.2. A TANULÁSI EREDMÉNYEK KATEGÓRIÁI

Az adott tanulási szakasz kimeneti követelményeit tanulási eredmény alapon, az MKKR-hez illeszkedő tudás + képesség + attitűd + autonómia/felelősség kontextusában célszerű megfogalmazni.

TUDÁS

A **tudás** kategóriába az adott szakterületre vonatkozó olyan elvárásokat kell leírni, amelyek tartalmazzák az adekvát feladattal, munkaterülettel, szakmával kapcsolatos egyszerű és magasabb szintű taxonómikus, lexikális ismereteket, az ismeretek magasabb egységekbe szerveződésének szabályait, a fogalmak közötti összefüggéseket. A tudás kategóriájába tehát **képzetek, fogalmak, tények, definíciók, szabályok, leírások, törvények, elméletek, rendszerek, összefüggések, szabályok tudása tartozik**. Az ismeretjellegű tudás mennyiségében és eloszlásában jelentős különbségek vannak. **A szakmai képzések eredményessége és a mérhetőség érdekében az ismereteket specifikálni kell azok mélysége és kiterjedése szerint** (vö. Pajkossy 2010a).

Például az „Ismeri a környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos hazai és nemzetközi jogi szabályozás elveit és kereteit” tudás kategória konkrétan meghatározza a tudás tárgyát (jogi szabályozás) és annak kontextusát (környezet- és természetvédelem), de nem tartalmaz információt a tudás kiterjedtségére vonatkozóan, azaz hogy milyen széles területen kell az adott téma jogi szabályozási ismereteivel rendelkeznie a hallgatónak. Hasonlóan elnagyolt megoldás a teljesíthetőség és a mérhetőség szempontjából a „Rendelkezik alapvető közgazdasági és vállalatgazdasági ismeretekkel”, mivel nincs utalás a közgazdasági és vállalatgazdasági ismeretek körére. A tudás kiterjedtsége tehát azt mutatja, milyen széles területen kell a hallgatónak rendelkeznie az adott tudással, ismerettel.

Az „Ismeri a minőségbiztosítási rendszerek felépítését, azok működtetésével kapcsolatos feladatokat” tudáselem azért nem megfelelő, mert a megfogalmazásban az „ismeri” kifejezés nem elég specifikus, azaz nem derül ki belőle, hogy milyen mértékben, mélységben, komplexitásban kell ismernie a hallgatónak a minőségbiztosítási rendszereket, és ez az alulspecifikáltság a tanulási eredmény mérhetőségét is megnehezíti. Ugyancsak alulspecifikált tanulási eredmény az „Ismeri a kultúráközvetítés elméletét és gyakorlatát”, mert nem nyújt információt arról, hogy a kultúráközvetítés elméletét és gyakorlatát milyen mélységben, komplexitásban, kontextusban kell birtokolni. A tudás mélysége tehát azt mutatja, hogy mennyi és milyen mélységű, összetettségi ismeretet kell tudnia a hallgatónak.

KÉPESSÉG

A **képesség** (készségek és képességek) a procedurális tudást, azaz az ismeretalkalmazó tudást jelenti, illetve a procedurális tudás formáit írja le. A készség automatizált tevékenység, rutin, a képesség a feladat megoldásakor jelentkező sokféle ismeret és készség összekapcsolása, ami a procedura elágazásain a döntéshozatalt teszi lehetővé.

A képességnek, készségnek sokféle definíciója van a pedagógiai-pszichológiai szakirodalomban. Most azonban nem pedagógiai/pszichológiai értelemben vizsgáljuk ezeket a fogalmakat, hanem MKKR terminológiai szempontból. **Az MKKR a képességeket kognitív** (logikai, intuitív és kreatív gondolkodás használata) **és gyakorlati** (kézügyesség, valamint módszerek, anyagok, eszközök, műszerek használata) **szempontból írja le.**

A kognitív képességek egy adott munkaterület feladatainak, problémáinak megoldásához szükséges eljárások (procedúrák) ismeretét és használatát jelentik. Ezek lehetnek egyszerű, automatikusan alkalmazott mentális műveletek, vagy egy adott terület komplex problémáinak hatékony megoldására alkalmassá tevő stratégiák, műveletek. Ide tartoznak például azok a módszerkompetenciák (az adott szakterületen megkövetelt specifikus készségek), amelyek fejlesztése során felkészítjük a hallgatót az adott munkaterületen felmerülő feladatok, problémák megoldására, mint például utasítások megértése, üzleti terv elkészítése, számítógépes programozás, fizikai problémák megoldása, hiba felismerése és elhárítása, szoftverek kezelése, idegen nyelvű kommunikáció, önértékelés stb.

A motoros képességek olyan, tényleges cselekvésben is megfigyelhető tevékenységek, amelyek során egy mozdulatsor vagy egy tárgy használata begyakorlott módon, automatikusan végrehajtható, azaz a mozgáselemek kivitelezése nem igényel koncentrált figyelmet. Ide tartoznak azok a képességek, készségek, jártasságok, mint például szerszám, munkagép, műszer használata; játék hangszeren; jármű, munkagép vezetése, irányítása; íráskészség; rajzolás, festés; könyvkötés; különböző tevékenységek komplex mozdulatsorainak kivitelezése stb. (vö. Pajkossy 2010).

A képesség fogalma nagyon változatos jelentéstartalmakkal használatos. Köznapi értelemben egy adott képesség birtoklása annyit jelent, hogy a személy végre tud hajtani egy tevékenységet. Leggyakrabban a „képes⁴⁰” melléknév és egy főnévi igenév használatával írjuk le, ugyanakkor fontos hangsúlyozni: az, hogy az egyén valamely tevékenység elvégzésére való képességét le tudjuk írni a „képes” szó használatával, még nem biztos, hogy a képesség kategóriához tartozik. Például a „képes felsorolni a bejelentési kötelezettség alá tartozó állatbetegségeket” vagy a „képes megnevezni a kóma leggyakoribb kiváltó okait” meghatározás bár tartalmazza a képes kifejezést, ugyanakkor ezek kognitív tudáselemek (tények ismeretéről van szó), a tudás kategóriájába tartoznak és helyesen így fogalmazzuk meg: „felsorolja a bejelentési kötelezettség alá tartozó állatbetegségeket”; „megnevezi a kóma leggyakoribb

⁴⁰ A „képes (valamire)” szófaját tekintve melléknév, ugyanakkor a mondatban az állítmány szerepét tölti be.

kiváltó okait”. Akkor értelmezendő valami képességgént, ha a gyakorlati alkalmazás felől értelmezzük és közelítjük meg a tevékenységet. A „képes” nem cselekvést kifejező szó, ezért érdemes elhagyni és cselekvést jelentő igével felváltani. Például a „képes a beruházási igények felmérésére, menedzselésére, valamint a beruházásokkal kapcsolatos műszaki és gazdaságossági vizsgálatok végrehajtására” helyett fogalmazzunk a következőképpen: „Felméri és menedzseli a beruházási igényeket, valamint elvégzi a beruházásokkal kapcsolatos műszaki és gazdaságossági vizsgálatokat.”

ATTITÚD

Az **attitűd** érzelmi, emocionális komponens, elkötelezettség, a szakmával, a munkával összefüggő felfogásbeli kérdések, értékelő viszonyulások összessége. **Az attitűdök olyan viselkedési és magatartásformák, amelyek egyaránt vonatkozhatnak a tanulásra és a munkára. Az attitűdök kapcsolódnak a tudáshoz, a képességhez és az önállósághoz.** Az attitűd kategóriába például az alábbiak tartozhatnak: fogékony az információk befogadására és alkalmazására; érdeklődése megnyilvánul tanulási tevékenységeiben; törekszik saját tanulási céljainak megfogalmazására; nyitott az új ismeretekre, új megoldásokra; érzékeny a társadalmi problémák iránt; hajlandó részt venni valamiben; érdeklődik egy adott téma iránt, érzékenységet tanúsít valami iránt; elfogadja a szakmaetikai elveket; szilárd értékrendje van; elkötelezettséget mutat, támogat stb. (vö. Golnhofer 2010). A példaként felsorolt általános megfogalmazásokat természetesen specifikálni kell az adott szakterület jellemző kontextusában.

Talán az attitűdöt a legnehezebb megfogalmazni úgy, hogy kapcsolódjon az adott szakmaterülethez. Az attitűdök bizonyos szakterületeken (pl. egészségügy, szociális szakmák, oktatás stb.) jelentősen befolyásolják a munkavégzés minőségét és a munkahelyi teljesítményt. Ugyanakkor műszaki területen is fontos attitűd lehet a precizitásra vagy pontosságra való törekvés, az újdonságok és kreatív ötletek befogadása stb. Az attitűdök kapcsán – a megfogalmazáson túl – a mérés-értékelés jelenti a legnagyobb kihívást. Az attitűdök nem láthatóak, közvetlenül nem mérhetőek, csak következtetni lehet rájuk az egyén különböző megnyilvánulásai-ból, illetve munkavégzés közben vagy kommunikációs aktus során megfigyelhetőek. Ezért olyan mérés-értékelési módszert és kritériumrendszert alkalmazunk, amely során lehetőség nyílik az attitűdelemek megfigyelésére és értékelésére is. Például egy egészségügyi terápia alkalmazása során megfigyelhetjük azt is, hogy az ápoló hallgató empatikusan viselkedik-e a beteggel, reagál-e a beteg igényeire, nyitott-e a kollégákkal való együttműködésre, elfogadja-e a kollegiális tanácsokat, azonosul-e a szakma etikai normáival, a kezelés során odafigyel-e az intimitás megőrzésére, az emberi méltóság megóvására stb. Egy pedagógiai gyakorlat során szintén megfigyelhetjük – egy előre meghatározott szempontrendszer szerint – hogy a tanárjelölt hallgató hogyan reagál a tanulói megnyilvánulásokra, hogyan kezel nem várt helyzeteket, figyelembe veszi-e a tanulók eltérő haladási ütemét, törekszik-e arra, hogy motiváló légkört teremtsen stb.

AUTONÓMIA-FELELŐSSÉG

Minden tevékenységet jellemez az, hogy egy adott személy milyen önállósággal, milyen mértékű felelősségvállalással tudja azt végrehajtani. Azaz **miben képes egyéni munkavégzésre, és miben van még szüksége ellenőrzésre, segítségre, illetve miért vállal felelősséget, hogyan vesz részt a társas környezetben zajló tevékenységekben.** Az autonómia és felelősség elemek leírása világosan meghatározza a felelősségi szintek, autonómia osztályozását, amely jelzi a kompetencia bonyolultságától függő teljesítményt.

A felelősséggel végzett tevékenység nemcsak az önálló munkavégzést jelenti, hanem a másokkal való együttműködést is. A felelősség jogi és erkölcsi kategória, amely a valakiért vagy valamiért számot adás kötelezettségeként határozható meg. Az erkölcsi értelemben vett felelősség magában foglalja az egyén tetteiért vállalt felelősségét, amelyet nemcsak önmagával, hanem másokkal kapcsolatban is vállal. Az önállóság és a felelősség szintje rendkívül fontos a munkavégzés során. **Két munkakört sokszor nem a tudás mélysége, hanem a munkavégzés önállósága különböztet meg egymástól** (vö. Gaskó 2010).

Más autonómia és felelősség szintet jelent az alábbi két tanulási eredmény: „szakmai irányítás mellett képes kutatási projektben a projekt részfeladatainak operatív szinten történő kivitelezésére” vagy „önállóan tervez és irányít egyéni és csoportos kutatási projekteket”. Az autonómia az MKKR szintek/képzési szintek növekedésével egyre inkább nagyobb szerepet játszik. De nem csak az „önálló” és a „felelős” kifejezések explicit megjelenítésével fejezhetjük ki az adott tanulási eredmény autonómia és felelősség szintjét. Maga a cselekvést kifejező ige és/vagy a tanulási eredmény kontextusa is utal(hat) az önállóság fokozatára és a felelősség mértékére. Az alábbi tanulási eredményekben például nem szerepel sem az „önálló”, sem a „felelős” meghatározás, mégis egyértelmű, hogy autonómia-felelősség kategóriáról van szó, hiszen az igék (ellenőrzi, betartja, betartatja, megtervezi, irányítja) magukban foglalják az önállóság és felelősség kívánalmát a specifikáló kontextus pedig pontosan meghatározza, hogy mire és milyen mértékben vonatkozik a felelősségvállalás.

„A képzés megvalósulását nyomon követi, ellenőrzi a képzési programban foglaltak betartását, az előírt dokumentumok szabályos és naprakész vezetését”

„Betartja és betartatja az antidiszkriminációs jogszabályi előírásokat, ellenőrzi az egyenlő bánásmód követelményének megvalósulását és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát.”

„Irányítja a termelőtevékenységet biztosító gépek, berendezések energetikai, műszaki üzembiztossági, környezetvédelmi és szervizelési feladatait.”

Feljegyzéseim, gondolataim, megállapításaim, kérdéseim a tanulási eredmény fogalomrendszerével és kategóriáival kapcsolatban:

20

TANULÁSI EREDMÉNYEK A FELSŐOKTATÁS TÖRVÉNYI ÉS TARTALMI SZABÁLYOZÁSÁBAN

Az új szakstruktúrát és a felsőoktatásban megszerezhető szakképzettségek MKKR szintjeit tartalmazó 139/2015. (VI. 9.) kormányrendelet megjelenése után szinte azonnal megkezdődött a bolognai folyamat során kialakított felsőoktatási képzési és kimeneti követelmények (továbbiakban: KKK) tanulási eredmény alapú átalakítása. A Magyar Rektori Konferencia gesztorálásával megvalósuló fejlesztési folyamat⁴¹ előzménye a TÁMOP-4. 1. 3 Felsőoktatási szolgáltatások rendszerszintű fejlesztése című kiemelt projekt, amelynek átfogó célja az MKKR felsőoktatási bevezetéséhez és alkalmazásához szükséges fejlesztések elvégzése volt. A projekt első szakaszában, 2009–2011 között az MKKR elveinek kidolgozása és a bevezetés előkészítése történt meg. A projekt szakértői által kialakított MKKR-t a kormány 2012-ben elfogadta, és előírta az annak bevezetéséhez szükséges fejlesztések elvégzését⁴².

A projekt második ütemében⁴³ történt fejlesztések eredménye: a felsőoktatási képzési területek⁴⁴ kimeneti leírásai⁴⁵. A kimeneti leírások meghatározása két szálon futott. Egyrésztől szintenként definiálták a képzési területtől független, általános kompetenciákat⁴⁶ (5. ábra), másrésztől a 12 képzési területen mind a négy szintre (ami megfelel a felsőoktatási szakképzés, az alapképzés, a mesterképzés és a doktori képzés ciklusainak) meghatározták a szakmai, szakterület-specifikus kompetenciákat (6. ábra).

⁴¹ A fejlesztési folyamat munkanyagai, dokumentumai, eredményei elérhetők a Magyar Rektori Konferencia honlapján: <http://www.mrk.hu/kkk-atalakitas/>

⁴² A Kormány 1229/2012. (VII. 6.) Korm. határozata a Magyar Képesítési Keretrendszer bevezetéséhez kapcsolódó feladatokról, valamint az Országos Képesítési Keretrendszer létrehozásáról és bevezetéséről szóló 1004/2011. (I. 14.) Korm. határozat módosításáról

⁴³ A fejlesztés folyamatáról és eredményeiről bővebben: Derényi András – Vámos Ágnes (2015): A felsőoktatás képzési területeinek kimeneti leírása – ajánlások. Egy kísérleti fejlesztés eredménye. Oktatási Hivatal, Budapest. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/tamop413/eredmenyek/kimeneti_leirasok.pdf

⁴⁴ Agártudomány, bölcsészettudomány, társadalomtudomány, informatika, jogtudomány, gazdaságtudomány, műszaki tudomány, művészet, orvos- és egészségtudomány, pedagógusképzés, sporttudomány, természettudomány.

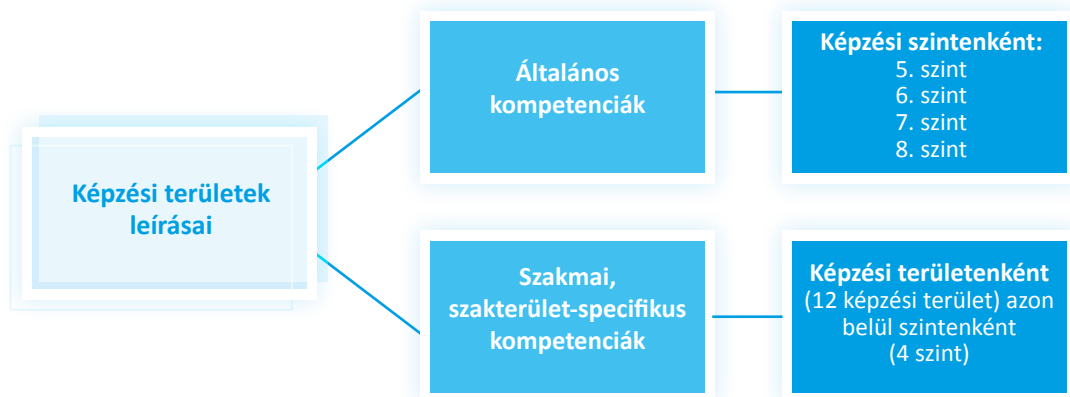
⁴⁵ A képzési területek általános és szakmai leírásai elérhetők a Magyar Rektori Konferencia honlapján: <http://www.mrk.hu/kkk-atalakitas/>

⁴⁶ A képzési területtől független, általános kompetenciák képzési szintenkénti leírását a 2. számú melléklet tartalmazza.

5. ábra: A képzési területtől független, általános kompetenciák rendszere

6. ábra: Képzési területi leírások struktúrája

A KKK fejlesztők tehát támaszkodhattak a TÁMOP–4.1.3 projekt tapasztalataira és a képzési területek kimeneti leírásaira. A KKK-k tanulási eredmény alapú ki- illetve átdolgozása 2015 júniusában kezdődött⁴⁷. A fejlesztőmunka eredményeképpen a felsőoktatásban megszerezhető 381 szakképzettség⁴⁸ tanulási eredmény alapú KKK-it a **18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelettel hirdették ki**⁴⁹.

Az új KKK-k jelentős szemléletváltást jelentenek. Az egyik legfontosabb jellemzője, hogy a korábbi erőteljes bemeneti és folyamatszabályozást felváltja a kimenet-, **illetve tartalomszabályozás**, amelynek jellemzői:

- Tanulási eredményekben fogalmazza meg, hogy a képzési folyamat végén milyen felkészültségű hallgatókat bocsát ki, ebben a formában jeleníti meg az intézmény saját vállalt küldetését.
- A kimeneti követelmények azonosításában egyaránt megjelennek az akadémiai és a munkaerő-piaci elvárások. A képzési célok és értékek érvényesítését, illetve a kimeneti eredmények elérésének módját illetően teljes mértékben érvényesül a felsőoktatási intézmények autonómiája.
- A kimeneti szabályozás a képzés eredményét azonosítja, az ahhoz vezető leghatékonyabb utak és képzési módszerek megtalálását nem korlátozza (Tót 2017).

Struktúráját tekintve a korábbi⁵⁰ és a 2017 szeptemberétől hatályos⁵¹ KKK-k erős hasonlóságot mutatnak. A tartalmi elemeket tekintve a domináns különbség a szak célja és az elsajátítandó szakmai kompetenciák (alapképzés és felsőoktatási szakképzés esetén KKK 7. pont, mesterképzés esetében KKK 8. pont), valamint a képzés jellemzői (alapképzés esetén KKK 8. pont, mesterszak esetén KKK 9. pont, amely a régi KKK-ban „törzsanyag” címmel szerepelt) meghatározásában van (3. táblázat).

⁴⁷ Az új KKK-k kidolgozása erős szakpolitikai támogatással és akarattal valósult meg. A felsőoktatásban megszerezhető 381 szakképzettség tanulási eredmény alapú KKK-ja rekordidő alatt, 5 hónapnyi munkával készült el. A gyorsaság azt is eredményezte, hogy a szakértők felkészítése nem történt meg időben. A tanulási eredmények megalkotásában segítséget nyújtó regionális konzultációkra csak 2015 szeptemberében került sor. Az elkészült KKK-kat a szakmai szervezetek véleményezhették, majd a Magyar Rektori Konferencia képzési területenként szóbeli bizottsági konzultációkat szervezett 2016 januárjában. A KKK-k javítása, pontosítása, véglegesítése után megkezdődött a jogszabályalkotási folyamat, amelynek eredményeképpen – a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelettel – kihirdették a tanulási eredmény alapú KKK-kat.

⁴⁸ 17 felsőoktatási szakképzés, 111 alapképzés, 253 mesterképzés

⁴⁹ A tanárképzésben megszerezhető szakképzettségek KKK-it a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet tartalmazza.

⁵⁰ Az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM rendelettel kiadott és a kifutó évfolyamokon még alkalmazott képzési és kimeneti követelmények.

⁵¹ A felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról szóló 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelettel kiadott képzési és kimeneti követelmények, melyeket a 2017/2018. tanévben felsőoktatási szakképzésben, alap-, mesterképzésben első évfolyamon tanulmányaikat kezdő hallgatókra, majd azt követően felmenő rendszerben kell alkalmazni.

3. táblázat: A régi és az új KKK tartalmi elemeinek összehasonlítása

	15/2006. (IV. 3.) OM rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről	18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről
Szak megnevezése	magyar és angol nyelven	magyar és angol nyelven
A szakon szerezhető végzettségi szint és a szakképzettség oklevélben szereplő megjelölése	végzettségi szint; szakképzettség; a szakképzettség angol nyelvű megjelölése; választható szakirányok	végzettségi szint; szakképzettség; a szakképzettség angol nyelvű megjelölése; választható specializációk
Képzési terület	meg van határozva	meg van határozva
Képzési ág	meg van határozva	nincs meghatározva
Szakképzettséggel legjellemzőbben betölthető FEOR szerinti munkakörök:	nincs meghatározva	csak felsőoktatási szakképzés esetében van meghatározva
Képzési idő	félévekben	félévben
Összegyűjtendő kreditek száma	meg van határozva	meg van határozva
A szakképzettség képzési területek egységes osztályozási rendszere szerinti tanulmányi területi besorolása	nincs meghatározva	meg van határozva
A szak képzési célja és a szakmai kompetenciák	Az elsajátítandó kompetenciák rendszerét az ismeretek (a szakon megszerezhető ismeretek); képességek (a szakon végzetek mire alkalmasak) és általános kompetenciák (a szakképzettség gyakorlásához szükséges személyes adottságok és készségek) differenciálatlan felsorolásának kontextusában írja le. Hiányoznak az attitűd és az autonómia-felelősség elemek.	Valamennyi felsőoktatásban megszerezhető szakképzettség esetében a képzés kimeneti követelményeit egységesen a tudás, képesség, attitűd, autonómia-felelősség rendszerében definiálja.
Törzsanyag	A szakképzettség szempontjából meghatározó ismeretkörök (alapozó ismeretek, szakmai törzsanyag, differenciált szakmai ismeretek) és az azokhoz tartozó kredittartomány.	Az adott szakképzettség szempontjából meghatározó diszciplínák és azok kredittartományai.
Szakmai gyakorlat	meg van határozva	meg van határozva
Idegennyelvi követelmények	meg van határozva	meg van határozva

A korábbi KKK-k az elsajátítandó kompetenciák rendszerét az ismeretek, képességek és általános kompetenciák differenciálatlan felsorolásának kontextusában írták le. Bár az ismeretek és képességek meghatározása tanulási eredmény-szerű leírások, a fogalmakat 2006-ban és most 10 évvel később más értelmezésben használjuk. A korábbi KKK-ból hiányoztak az attitűd és az autonómia-felelősség elemek. **Az új KKK valamennyi felsőoktatásban megszerezhető szakképzettség esetében a képzés kimeneti követelményeit egységesen (de nem egységes színvonalon) a tudás, képesség, attitűd, autonómia-felelősség rendszerében definiálja.**

A másik szembevetendő különbség, hogy az új KKK nem tartalmazza a szakképzettség szempontjából legfontosabb ismeretköröket (alapozó ismeretek, szakmai törzsanyag, differenciált szakmai ismeretek), csak az adott szakképzettség szempontjából meghatározó diszciplínákat és azok kredittartományait határozzák meg. Ebben a tekintetben az új KKK-k nem egységesek. Vannak olyanok, amelyekben ténylegesen a szakképzettséghez vezető tudományágak, szakterületek felsorolása és az azokhoz rendelt kredittartományok találhatóak meg, és vannak olyan KKK-k, amelyekben részletes tantárgyi struktúra meghatározását találjuk.

Jelen munkának nem tárgya a KKK fejlesztési folyamatának részletes bemutatása, és az elkészült KKK-k minőségi elemzése, annyit azonban leszögezhetünk, hogy az egyes képzési területek és szakok KKK-inak minőségében jelentős eltérések tapasztalhatóak.

Az egyik legszembevetőbb, hogy a tanulási eredmények száma széles skálán mozog. Vannak szakok, amelyek a 2 vagy 3 éves képzések kimeneti követelményeit deszkriptoronként mindössze 3-4 tanulási eredménnyel határozzák meg, és vannak szakok, amelyek esetében részletes – deszkriptoronként akár 20-30 – tanulási eredményleírással találkozunk. Ez a jelentős különbség még akkor is elgondolkodtató, ha tudjuk, hogy a különböző képzési területek eltérő sajátosságokkal rendelkezhetnek, sőt jelentősen különböz(het)nek egymástól, és ezen különbségeket magukon viselik a tanulási eredmények is.

A KKK-k másik szembevetendő jellemzője, hogy összességében az ismeret és képesség elemek jól kidolgozottak. A tudás leírásához jellemzően az „ismeri” taxonómiai elem és egy határozószó társul. Az „ismeri” igeen kívül szinte egyáltalán nem jelenik meg más cselekvést jelentő ige. Néhány KKK-ban látható a törekvés az ismeret szintjének és mélységének meghatározására, pl. széleskörűen ismeri, részletesen ismeri, átfogóan ismeri, alapvetően ismeri, vázlatosan ismeri, de azt nem lehet pontosan tudni, hogy milyen mélységű és összetettségű ismeret húzódik meg például a vázlatos vagy a részletes tudás mögött.

A képességelemek a legkidolgozottabbak a KKK-kban. Ez nem meglepő, hiszen ezt a kategóriát a legkönnyebb megfogalmazni. A képesség kategóriát leggyakrabban a képes melléknév⁵² és egy főnévi igenév vagy határozószó használatával írták le a fejlesztők (Pl. „Képes teljes körű tájékoztatást nyújtani a gondozás alatt végzendő szűrővizsgálatokról és a terheiséget befolyásoló rizikófaktorokról.”; illetve „Képes adó-, illetve-, vám-, jövedék-, társadalombiztosítási és járulék kötelezettségek meghatározására és a bevallások elkészítésére.”) Az aktív cselekvést jelentő igeek használatával megfogalmazott képességleírások száma elenyésző.

⁵² Mondattani szempontból a „képes” az állítmány szerepét tölti be a mondatban.

Hasonló a helyzet az autonómia-felelősség kategóriával. Az autonómia és felelősség deszkriptor tanulási eredményeinek döntő többsége szintén alulspecifikált annak ellenére, hogy az egyik legfontosabb kérdés, hogy adott képzettség birtokában milyen feladatokat, tevékenységeket képes az egyén önállóan ellátni, és melyek azok, amelyek elvégzésére szakmai irányítás, felügyelet, ellenőrzés alatt képes a (végzett) hallgató. Pl. „Önálló munkavégzésre és döntéshozatalra képes.”; „Munkáját és döntéseit felelősségvállalás, szakmai felelősségtudat jellemzi.”; „Vállalja döntéseinek következményeit.”; „Döntéshozatalait, munkáját etikai tudatossággal végzi, képviseli szakmája etikai kérdéseit.”

Kedves Olvasó!

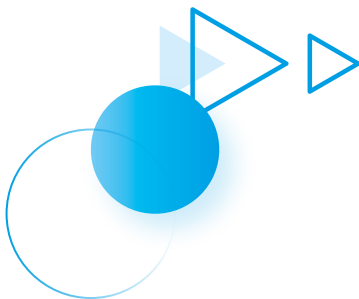

Tekintse át a saját szakterületéhez tartozó KKK-t és vizsgálja meg, hogy milyen és mennyi tanulási eredmény szerepel benne? Elemezze, hogy mennyire részletesek a tanulási eredmények, mely kategória vagy kategóriák a legjobban kidolgozottak, milyen erősségei, gyengeségei vannak az egyes deskriptorokhoz tartozó tanulási eredményleírásoknak? Jegyezze fel észrevételeit, megállapításait!

Megállapításaim a saját szakterületemhez tartozó KKK-hoz kapcsolódóan:

[illegible]

Az új KKK-k tehát az MKKR logikáját vették át, már nem tagolják kötelező, lineárisan egymásra épített, kreditekkel „méretezett” szakaszokra a képzési folyamatot. Ehelyett a képesítés profiljára (gyakorlat- vagy elméletigényesség foka) vonatkozó információt adnak és a folyamatszabályok (pl. törzsképzés, tantárgyak, tantárgyi kreditek) eltávolításával hangsúlyosabbá teszik a kimenetet tanulási eredményekkel jellemző követelménysort. Ez pedig **egyszerre jelent szabadságot és felelősséget az intézmények számára**. Egyrészt azért, mert a kimeneti követelmények eléréséhez vezető út megtervezése a felsőoktatási intézmény autonómiáját erősíti, másrészt pedig azért, mert lehetőség nyílik az eltérő intézményi misszióknak, sajátosságoknak megfelelő képzési programvariációk megjelenítésére, az intézmény képesítéseit felhasználó munkaadói kör igényeinek a korábbiaknál rugalmasabb figyelembevételére. Ez pedig esélyt jelent a felsőoktatási intézmények számára jobb minőségű képzések felépítésére és megvalósítására (Berács és mtsai 2017).

TANTERV- ÉS TANTÁRGYFEJLESZTÉS AZ ÚJ KKK-K ALAPJÁN

Az új KKK-k megjelenését követő logikai lépés az egyes szakok képzési programjainak, tanterveinek az átalakítása, amely feladatot a felsőoktatási intézmények oktatóinak kell elvégezni. Ennek támogatására világos szándékot jelentett be a kormányzat egyrészt a Fokozatváltás 2.0 stratégiai anyagban⁵³, másrészt a 2016 őszén meghirdetett EFOP⁵⁴ pályázatban⁵⁵, amelynek egyik stratégiai célja a 18/2016. EMMI rendelet szerinti új KKK-k alapján a képzések átalakítása, fejlesztése intézményi szinten, a képzések esetében a minőségbiztosítás alkalmazása, -fejlesztése, a tantervi hálók, tantervek tanulási eredmény alapú szemlélet követelményeihez való illesztése. Ehhez kapcsolódóan a kötelező tevékenységek listájában szerepel többek között:

- a felsőoktatásban használt oktatásmódszertan gyakorlat- és hallgatói munkavégzés-központúvá tételét szolgáló fejlesztések, tantervi felülvizsgálatok biztosítása;
- a felsőoktatási pedagógia, oktatásmódszertan javítása érdekében képzők képzése programok indítása: mind oktatóknak, mind azon vállalati szakemberek számára, akik a képzés formális részébe bekapcsolódnak
- gyakorló szakembereknek a képzésekbe történő bevonását elősegítő fejlesztési elemek (mind mesteroktató, mind óraadók esetében felkészítő képzések tartása).

Némi ellentmondást tükröz, hogy az új KKK-kat már a 2017/2018-as tanévben induló képzésekre alkalmazni kell, ugyanakkor a tanulási eredmény alapú képzéstervezés és szervezés olyan lényegi átalakításokat kíván, amelyek nem valósíthatóak meg néhány hónap alatt, a korábban nevesített EFOP pályázat futamideje is négy év (2017. június 1. – 2021. május 31.), ami reális időkeretnek tekinthető. Szintén dezorientációt okoz, hogy a felsőoktatásban folyó képzés, tudományos kutatás, művészeti alkotótevékenység minőségének ellenőrzését, biztosítását és értékelését végző Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (továbbiakban: MAB) szabályozásai időben megkésve követik a jogszabályi változásokat, a MAB nyomtatványok nem mindig kompatibilisek a szabályozó rendeletekkel, a tantárgyleírás-úrlapok tartalmi sémája pedig nem tükrözi a tanulási eredmény alapú gondolkodás és tantárgytervezés lényegi elemeit.

Mindezek ellenére a tanulási eredmény alapú KKK-k bevezetésével elindított változás jelentősége sokkal nagyobb annál, mint amennyit abból jelen pillanatban a felsőoktatás szereplői és érintettjei felismernek (Berács és mtsai 2017).

⁵³ 1785/2016. (XII. 16.) Kormányhatározat „Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016” elfogadásáról <http://www.kormany.hu/download/3/18/e0000/20161202%20Fokozatv%C3%A1lt%C3%A1s%20%20a%20fels%C5%91oktat%C3%A1sban%20k%C3%B6z%C3%A9pt%C3%A1v%C3%BA%20strat%C3%A9gia.pdf>
1359/2017. (VI. 12.) Kormányhatározat a „Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016” 2016–2020 évekre vonatkozó cselekvési tervéről <http://www.kormany.hu/download/b/fa/11000/EMMI%20fokozatv%C3%A1lt%C3%A1s%20fels%C5%91oktat%C3%A1s%20cselekv%C3%A9si%20terv%20Sajt%C3%B3%20%C3%A9s%20Kommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20F%C5%91oszt%C3%A1ly%2020170627.pdf>

⁵⁴ EFOP-3.4.3-16 Felsőoktatási intézményi fejlesztések a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében

⁵⁵ A pályázaton 9 felsőoktatási intézmény nyert, összesen 17 milliárd forintnyi támogatást. 1229/2017. (IV. 26.) kormányhatározat az EFOP-3.4.3-16 azonosító számú („Felsőoktatási intézményi fejlesztések a felsőfokú oktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javítása érdekében” című) felhívásra benyújtott, egymilliárd forintot meghaladó támogatási igényű projektjavaslatok támogatásáról

A felsőoktatásban megszerezhető szakképzettségek kimeneti követelményeinek rendszerszintű átalakítása és újraszabályozása jelentős innovációs potenciált, ugyanakkor számos kihívást jelent a felsőoktatás szereplői számára.

Innovációs potenciál, mert **az új KKK-k alapján történő programfejlesztés lehetőséget teremt a képzések megújítására és minőségi fejlesztésére.** Arra, hogy a felsőoktatási alap- és mesterképzések minőségi fejlesztése érdekében átgondoljuk az egyes szakok és tantárgyak tartalmát, felülvizsgáljuk a tantárgyi koherenciát és a tantárgyak egymásra épülését. **Fontos, hogy a tanulási eredmény alapú képzésfejlesztésre ne technikai feladatként, törvényi előírásként tekintsenek a felsőoktatás szereplői, hanem a tanulási eredmények alkalmazásában a képzés- és minőségfejlesztési lehetőségeket lássák.** Ha komolyan gondolkodunk a szolgáltató egyetem koncepciójáról, ha a tanulás minőségének és eredményességének javulását szeretnék elérni, ha valóban fontos a munkaerő-piaci igények jobb kielégítése, ha felelősnek érezzük magunkat a saját szakmánkért és azért hogy kik követnek bennünket a pályán, ha tovább akarjuk erősíteni az oktatás nemzetköziesedését, akkor itt a „történelmi” pillanat, hogy ezen célok elérése érdekében konkrét és előremutató lépéseket tegyünk. **A tanulási eredmény alapú tanulás és tanítás eszközt ad arra, hogy javítani tudjuk a hallgatóink tanulási eredményességét és a hallgatók képességeiben mérhető fejlődés történjen.**

Talán túlzásnak tűnhet a jelenlegi szituációt „történelmi” pillanatként definiálni. De ha mélyebben megértjük, hogy mit is jelent a tanulási eredmény alapú gondolkodás, akkor talán belátjuk, hogy nem az. **Egy szakképzettség tanulási eredményekben történő leírása nem pusztán technikai átírás, hanem értékorientáció is.** Meghatározza azt, hogy milyen tudással, képességekkel rendelkező, milyen felelősségi és önállósági szinten dolgozni tudó szakembereket akarunk képezni. Ebből adódóan a tanulási eredményekben való gondolkodás – optimális esetben – visszahat az egész szakma (annak a szakmának, amely gyakorlására a képzés során felkészítjük a hallgatókat) fejlesztésére.

A tanulási eredmények meghatározzák az oktatási folyamat elvárt eredményességét is, valamint világos, értelmezhető, kézzel fogható információkat nyújtanak a hallgató, a szülő, az oktatók, intézményvezetők, munkaadók számára.

A tanulási eredmény alapú megközelítés egyfajta kultúraváltást is jelent a tanulásról és az oktatásról való gondolkodásban. Hosszú távú stratégiát vetít előre, amelynek formáló hatással kell lennie a nemzeti képesítési rendszerre, a tantervekre, a képzési programokra, a tanítási módszerekre, az értékelési mechanizmusokra.

4.1. KIHÍVÁSOK A FELŐOKTATÁS SZEREPLŐI SZÁMÁRA

A tanulási eredményekben való gondolkodás számos kihívást is jelent a felsőoktatás aktorai számára az alábbi területeken:

- **Értelmezés (tanulási eredmény versus kompetencia; tanulási eredmények szintjei; tanulási eredmények alkalmazási lehetőségei)**

A képzés – tanulási eredményekben történő – kimeneti szabályozása olyan új paradigma a felsőoktatásban, amely a képzés folyamata helyett annak kimeneti eredményeire fókuszál. E szemlélet érvényesítésének eszköze a tanulási eredmények alkalmazása. Ezt az új eszközt a felsőoktatás szereplőinek nem csupán megérteni (olvasni) kell megtanulniuk, hanem írni is. Bizonyos, hogy a felsőoktatási szereplők tudása rendkívül sokszínű a kimeneti szabályozás

és a tanulási eredmények témakörében. Sokan vannak, akik számára nem jelent gyökeres szemléletváltást a kimeneti szabályozás és az eredményorientált követelménytámasztás, ugyanakkor a tanulási eredmény alapú megközelítés konzekvens érvényesítését ők is újragondolhatják képzéseik, tantárgyleírásaik kapcsán.

- **Egyeztetés (érintett szereplők, társadalmi partnerek)**

A tanulási eredmény alapú programfejlesztés nem egyéni munka. Egy képzés kimeneti követelményeinek meghatározásához szükséges ismerni a munkaerő-piaci és/vagy tudományos igényeket, elvárásokat. Ennek érdekében a programfejlesztésbe célszerű bevonni a munkáltatókat, szakmai szervezeteket, gyakorló szakembereket, a gyakorlati képzést végző munkahelyeket, külső oktatókat, tudományterületi szakembereket. Szintén fontos, hogy a tantervfejlesztés több intézet/tanszék közös munkája legyen abban az esetben, ha az egymásra épülő szakok gondozása különböző szervezeti egységekhez tartozik.

- **Pedagógiai/andragógiai, értékelési kultúra**

A fejlesztési folyamatnak a tantervek, tantárgyi programok tanulási eredmény alapú kidolgozása az első szükséges, de nem elégséges lépése. Nem csak a tanterveket kell megváltoztatni, hanem fejleszteni szükséges az oktatók tanításmódszertani és mérésmetodikai kultúráját is. Hiába írunk kiváló tanulási eredményeket, ha nem változik a módszertani kultúránk, az értékelés formális marad és főleg az ismeretekre korlátozódik, és ha a tanítási folyamat megtervezésekor nem a (munka)feladatokból/tevékenységekből indulunk ki, ha nem vesszük tudomásul, hogy megváltozott az oktatás társadalmi és gazdasági környezete, és ehhez nekünk is alkalmazkodni kell.

- **Szervezési, vezetési, humán erőforrás feltételek**

Ha tényleges minőségfejlesztő hatást kívánunk elérni, akkor rendkívül fontos a vezetői elköteleződés és az intézmény vezetőinek kommunikációja a kollégák felé. Elengedhetetlen a cél, a célhoz vezető út és az eredmények világos megfogalmazása és közvetítése. Szintén fontos, hogy a vezetőség szükségét érezze a kollégák szakmai, módszertani támogatásának, az új feladatokra történő szervezett felkészítésének. Az oktatók folyamatos továbbképzése az intézményi stratégia része kell hogy legyen. A megvalósításra erőforrásokat kell tervezni és biztosítani. A tanulási eredmény alapú szemléletre való áttérés minőségi váltást jelent, amikor a diskurzus már nem arról folyik, hogy mit kell tanítanunk a hallgatóknak, hanem arról, hogy mire kell képesnek lenniük a hallgatóknak. Az a nézőpontváltás, amely a bemeneti vagy éppen a folyamatra irányuló korábbi szabályozásokhoz képest a kimeneti szabályozást jelenti, jelentős elmozdulás a képesítésekről, azok minőségéről, a képesítéshez vezető tanulási és tanítási, tanulástámogatási folyamatokról való gondolkodásban. (Derényi–Vámos 2015).

- **Implementáció**

A kimenet felőli szabályozás csak akkor tud rendszerként működni, ha az egyes képesítéseket, képzési programokat, modulokat, tantárgyakat is tanulási eredmények formájában fogalmazzák meg. Ezért nagyon fontos, hogy az előrehaladás megfontolt és szisztematikus legyen, hiszen egy új rendszert kell felépíteni, amelyben nem csak a tantervek, de a tanítás-módszertani elvek és a mérés-értékelés kritériumai, módszerei is változnak, fejlődnek. Az implementáció nem a jogszabály kihirdetésével valósul meg, hanem a képző intézmények tudatos és következetes munkájával.

4.2. MIÉRT FONTOS JÓL MEGÍRNI A KÉPZÉS/MODUL/TANTÁRGY/GYAKORLATI KÉPZÉSI RÉSZ TANULÁSI EREDMÉNYEIT?

A tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés elkötelezett, komoly munkát igényel többek között az alábbi indokok alapján:

- Az egyes szakok/tantárgyak tanulási eredmény alapú fejlesztése nem a korábbi követelmények technikai átírása, és nem a KKK-ban szereplő tanulási eredmények változatlan módon történő átemelése a tantárgyi tematikákba. Nem a régit kell új köntösbe csomagolni, hanem – a **bevált és aktuális tartalmakat megőrizve – új követelményeket, tartalmakat, módszereket, értékelési rendszereket szükséges fejleszteni**. A fejlesztés a korábbi tantervek felülvizsgálatára is irányul, amire már megérett az idő 2006 óta. A jelenlegi fejlesztéssel legalább egy évtizedre **meghatározzuk a szakemberképzés tartalmát, minőségét, és ezáltal erősítjük, vagy éppen gyengítjük a szakma presztizsét**, tudományos pozícióját és társadalmi megítélését. Éppen ezért sokkal nagyobb a felelősség rajtunk, mint azt elsőre gondolnánk.
- A kimeneti megközelítés **hallgató-orientált**: érthetőbbé teszi a képzés célját, eredményeit a hallgatók számára, és a munkáltatók számára is.
- A tanulási eredmények határozzák meg, hogy mit kell megtanulnia a hallgatónak, mire kell képesnek lennie, így ez hat vissza a tananyag kialakítására és annak a szakmának a presztizsére, amelyre felkészítünk, ezért a tanulási eredmény alapú tantervfejlesztés **értékkorientáció!**
- A tanulási eredmények teljesítéséről kell meggyőződni a tantárgyi értékelések, a szakmai gyakorlat minősítése és a záróvizsga során. A képesítés⁵⁶/diploma akkor adható ki, ha a hallgatók birtokolják az elvárt tanulási eredményeket, és erről objektív, megbízható és érvényes mérés-értékelési módszerekkel meggyőződünk.
- **Az értékelés minőségét meghatározza a megfogalmazott tanulási eredmények minősége!**
- A tanulási eredmények alapján ítélik meg a munkáltatók, felveszik/alkalmazzák-e a végzett hallgatót, mert a tanulási eredmények informálnak arról, hogy milyen szintű kompetenciákkal rendelkezik a leendő munkavállaló.

Mindegyik fenti szempont pontos, átgondolt tanulási eredmény-megfogalmazásokat tesz szükségessé!

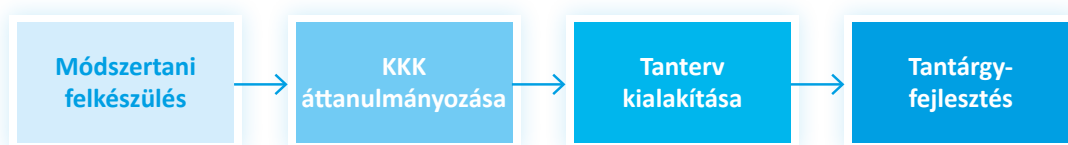
⁵⁶ A képesítés egy értékelési és érvényesítési folyamat formális eredménye. A képesítést akkor ítélik oda, amikor az illetékes intézmény megállapítja, hogy az egyén az adott követelményeknek megfelelő tanulási eredményeket elérte.

4.3. AZ OKTATÓK, KÉPZÉSFEJLESZTŐK ELŐTT ÁLLÓ FELADATOK – A TANTERV KIALAKÍTÁSA

„A felsőoktatási intézményben a képzés képzési program⁵⁷ alapján folyik. A képzési program részeként a tantervet felsőoktatási szakképzésben, alap- és mesterképzésben a miniszter által kiadott képzési és kimeneti követelmények alapján, szakirányú továbbképzésben szabadon készíti el a felsőoktatási intézmény” (2011. évi CCIV. törvény 15. § (1) bekezdés). Az új KKK-k hatálybalépésével elsődleges feladat a tanterv⁵⁸, és annak részeként a tantárgyi programok elkészítése. Fontos hangsúlyozni, hogy ez fejlesztő munkát, tanterv- és tantárgyfejlesztést jelent, amely feladat a képzésfejlesztőkre, tantervfejlesztőkre, oktatókra vár, és csak egyeztetett, összehangolt, alaposan átgondolt szakmai teammunka, tapasztalatcsere és közös tanulás eredménye lehet.

7. ábra: A tanterv- és tantárgyfejlesztés folyamata

Alaplépés: Módszertani felkészülés

- MKKR deskriptorok és szintek
- tanulási eredmény alapú képzésfejlesztés logikája
- tanulási eredmények írásának módszertana

A tényleges tantervfejlesztő munka megkezdése előtt célszerű elmélyülni a tanulási eredmény alapú gondolkodás és tantervfejlesztés részleteiben, és az intézményen belül szervezett képzés vagy önképzés alkalmával elsajátítani a szükséges módszertant. Ezt követően érdemes az oktatói teamnek közösen is átbeszélni és értelmezni a tanultakat, megosztani egymással a felmerülő kérdéseket, bizonytalanságokat, tapasztalatokat annak érdekében, hogy közös szemlélet alapján dolgozzanak tovább. Egy jó tanulási eredményállítás létrehozása kis gyakorlással viszonylag gyorsan elsajátítható. Ugyanakkor sokat segít, különösen az elején, ha a kollégák, a gyakorlottabb társak megosztják tudásukat, és kritikai támogatást nyújtanak a tanulási eredmények kialakításában.

⁵⁷ A képzési program az intézmény komplex képzési dokumentuma, amely a) az alap-, mester- és osztatlan szak, valamint felsőoktatási szakképzés, a szakirányú továbbképzési szak részletes képzési és tanulmányi követelményeit, b) a doktori képzés tervét tartalmazza, a képzés részletes szabályaival, különösen a tantervvel, illetve az oktatási programmal és a tantárgyi programokkal, valamint az értékelési és ellenőrzési módszerekkel, eljárásokkal és szabályokkal együtt (2011. évi CCIV. törvény 108 § 19. pont). Az intézmény képzési programját a szenátus fogadja el.

⁵⁸ A tanterv egy szak képzési és kimeneti követelményeinek megfelelően összeállított képzési terve, amelynek elemei: képzési szakonkénti bontásban a tantárgyak, tantervi egységek alapján meghatározott óra- és vizsgaterv a követelmények teljesítésének ellenőrzési, értékelési rendszere, valamint a tantárgyak, tantervi egységek tantárgyi programja (2011. évi CCIV. törvény 108 § 42. pont).

1. lépés: KKK áttanulmányozása

- érintett szak KKK-ja
- a belépést és a továbbtanulást biztosító szakok KKK-i
- azonos képzési területi szakok KKK-i
- más képzési terület KKK-i (különösen interdiszciplináris képzés esetében)

Az első lépés az adott szak KKK-jának, tanulási eredményeinek alapos áttanulmányozása. Érdemes időt szánni az azonos, illetve más képzési területhez tartozó további szakok KKK-inak áttekintésére. A tanulási eredmények megfogalmazása és alkalmazása a képzési területek szerint eltérő sajátosságokkal rendelkezhet, és jelentősen különbözhet. Másféle tanulási eredményekkel dolgozik a bölcsészettudományi képzési terület, mint a természettudományi vagy éppen az egészségtudományi. A saját képzési terület további képzéseinek tanulási tanulási eredményleírásai azért érdekesek, mert pl. láthatjuk a különböző szakok közötti távolságot (vagy éppen közelséget), illetve azt, hogy jellemzően milyen szó- és kifejezőkészséggel dolgozik a terület, és ezek kigyűjtése és elemzése segítséget nyújthat a tantárgyak kimeneti követelményeinek leírásához. Egy másik képzési terület kimeneti leírásaiban alkalmazott szempontok, megoldások pedig megtermékenyíthetik a gondolkodást a saját szakterületünkön is. Interdiszciplináris képzések esetében kötelező az érintett diszciplinák kimeneti követelményeiben történő elmélyülés.

Egy adott szak tantervének fejlesztésekor feltétlenül együtt kell kezelni azt az eggyel alatta és eggyel felette lévő szinteken elhelyezkedő szakokkal. Például egy alapszak esetében meg kell vizsgálni az alapszakba belépést és kreditbeszámítást jelentő felsőoktatási szakképzés (ahol ez értelmezhető) és a továbbtanulást biztosító mesterszak kimeneti követelményeit⁵⁹. Az egymásra épülő képzések (felsőoktatási szakképzés – alapképzés – mesterképzés) tantervfejlesztését **célszerű oktatói teamben** és egy folyamaton belül elvégezni, így elkerülhetőek a tantárgyi /tartalmi átfedések, a tantárgyi kimeneti követelmények rossz pozicionálása, és biztosítható a tantervi egymásra épülés, az egyes szintek vertikális elkülönülése, és az adott képesítést birtokló szakember kompetenciahatárainak meghatározása. Ez nem jelent problémát akkor, ha az egymásra épülő szakok egy intézet/tanszék felelősségi körébe tartoznak. Ha viszont az egy képzési területhez tartozó felsőoktatási szakképzés, alapképzés és mesterképzés gondozása különböző szervezeti egységhez tartozik, akkor a tantervfejlesztésnek az érintett egységek együttes munkájával kell megvalósulni.

2. lépés: Tanterv kialakítása

- KKK tanulási eredmények és oktatási tartalmak/tantárgyak összerendelése
- tantárgyi struktúra kialakítása
- tantárgyak óraszámának meghatározása
- tantárgyak kreditértékének meghatározása
- tanóra típusának meghatározása
- számonkérés módjának meghatározása

⁵⁹ Például informatika területen: gazdaságinformatikus felsőoktatási szakképzés – gazdaságinformatikus alapképzési szak – gazdaságinformatikus mesterképzési szak vagy gazdaságtudomány területen: turizmus-vendéglátás felsőoktatási szakképzés – turizmus-vendéglátás alapképzési szak – turizmusmenedzsment mesterképzési szak stb.

A módszertani felkészülés és a KKK részleteiben történő elmélyülés után lehet elkezdni a tanterv kialakítását. Mivel az egyes szakok KKK-i minőségileg eltérőek, így érdemes kellő távolságtartással kezelni a KKK-ban rögzített kimeneti követelményeket. Elképzelhető, hogy alulspecifikálnak vagy hiányosnak találjuk a KKK-t, úgy tapasztaljuk, kimaradt belőle valami, ami fontos az adott szakma gyakorlásához. Extrém esetben még az is előfordulhat, hogy az adott szak KKK-ja alig tartalmaz szakmaspecifikus tanulási eredményeket.

Számos KKK-ban az autonómia-felelősség elemek túl általánosak és alulspecifikáltak. **Sok esetben találkozunk például ilyen és hasonló tanulási eredményekkel:**

- A kiadott feladatot képes önállóan végrehajtani.
- Felismeri saját szakmai korlátait egy adott probléma felmerülése esetén.
- Képes és hajlandó együttműködni szakmai feladatok megoldásában más résztvevőkkel.
- Figyelembe veszi munkájában az etikai és jogi szabályokat, szervezeti előírásokat.
- Felelősséggel végzi saját munkáját és felelősséget vállal érte.
- Felkészült a munkavállalásra, vállalkozásra (önfoglalkoztatásra).
- Önálló kapcsolatteremtő és kommunikációs képességgel rendelkezik.
- Kezdeményezés és önálló döntéshozatali képesség jellemzi.

Ezek az autonómia-felelősség elemek formai követelményüket tekintve tanulási eredmények (tartalmaznak cselekvést jelentő igét és tárgyat), ugyanakkor tartalmilag alulspecifikáltak, mert nem elég konkrétak, nem kontextusba helyezettek, nem tevékenység- vagy szakmaspecifikusak.

Hasonló a helyzet az attitűdelemekkel is, amelyek esetében szintén sokszor találkozhatunk nagyon általános leírásokkal, mint például:

- Rendelkezik ismeretei alkalmazása során empátiával, toleranciával, rugalmassággal, kreativitással.
- Elkötelezett a minőségi munkavégzés iránt.
- Fogékony új információk befogadására.
- Nyitott a kapcsolatépítésre.

Ezek a leírások is formájukban ugyan tanulási eredmények, de nem tevékenység-specifikusak, és nem elég konkrétak.

Még problémásabb, ha a képesség leírás is nagyon általános, és szinte alig derül ki, hogy a végzett szakember tulajdonképpen mire is lesz képes a képesítés birtokában. Az alábbi képesség elemek például nem tartalmaznak szakmaspecifikus kompetenciákat, olyan általános módon vannak megfogalmazva, hogy szinte bármelyik szakképzettségre „érvényes” lehetne. Ne felejtjük el, hogy a tanulási folyamat közben és végén mérni és értékelni kell a hallgatók által elsajátított tanulási eredményeket. Az itt bemutatott képességeket bizonyosan nem lehet objektív és megbízható módon mérni még akkor sem, ha a hozzájuk tartozó ismeretelemek jól kidolgozottak.

- Korábban megszerzett tudását és tapasztalatait rendszerezi, feldolgozza és szakmai tevékenysége során mozgósítja.
- Munkája során együttműködik saját szakterülete, társszakmák és különböző művészeti területek képviselőivel.
- Képes a gyorsan változó munkahelyi és szervezeti körülményekhez alkalmazkodni.
- Magas szintű esztétikai érzékkel rendelkezik.
- Képes szakmai tudásának birtokában az eredményes és hatékony értelmiségi munkára.
- Rendelkezik az elméleti ismeretanyag feldolgozásához szükséges gyakorlattal.
- Képes az élethosszig tartó tanulás folyamatában való részvételre.
- Alkalmas helyzetelemzések készítésére.

Ha a KKK tanulási eredményeit nem érezzük elég alaposnak vagy teljes körűnek, semmi nem tiltja, hogy pontosítsuk vagy kiegészítsük a KKK tanulási eredményeit és ezeket megjelenítsük a tantervben.

A tanterv kidolgozása során először a tantárgyi struktúrát kell kialakítani. Ez többféle úton érhető el. Az egyik lehetséges megoldás, ha a szakképzettséghez vezető szakterületekhez hozzárendeljük az odatartozó tanulási eredményeket a KKK-ból. Egy tanulási eredmény több szakterülethez tartozó kompetencialeírást is tartalmazhat. Ezután következik a tantárgyi és kredit struktúra kialakítása. Azt kell meghatározni, hogy az adott szakképzettség kimeneti követelményeiként meghatározott tanulási eredmények milyen tartalmak oktatásával érhetők el. **Egy szakképzettség KKK leírásában megjelölt elérendő tanulási eredmények általában nincsenek egy az egyben átfedésben egyetlen tantárggyal, vagy kurzussal, azaz egy adott tanulási eredmény nem csupán egyetlen tárgyhöz, kurzushoz rendelhető. Ezért kiemelten fontos, hogy a képzési programok oktatói közösen gondolják át és egyeztessék, hogy egyes kompetenciák fejlesztése mely tárgyakban, milyen módon, milyen szinten, milyen együttműködésre alapozottan történhet.** Szintén fontos, hogy ebben a fejlesztő munkában vegyenek részt a munkaerőpiac szereplői is, különösen az adott szak gyakorlati képzőhelyeinek szakemberei.

Az alábbi tanulási eredmények bizonyosan nem egy, hanem legalább 4-5 tantárgyon belül, több féléven keresztül alakíthatóak ki és érhetőek el:

- Ismeri és érti az informatikai szakterület legfontosabb etikai és jogi, közgazdasági vonatkozásait, társadalmi hatásait. (Programtervező informatikus alapszak)
- Ismeri a felnőttképzés gazdasági, közgazdasági, politológiai, politikai és etikai vonatkozásait és jogi aspektusait. (Andragógia mesterszak)
- Irányítja és ellenőrzi a szaktechnológiai gyártási folyamatokat, szem előtt tartva a minőségbiztosítás és minőség szabályozás, élelmiszerbiztonság, valamint a környezetvédelem elemeit. (Szőlész-borász mérnökasszisztens felsőoktatási szakképzés)
- Képes a nemzetközi üzleti környezet geopolitikai, társadalmi, kulturális és vallási vonatkozásainak elemzésére. (Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás mesterszak)

A KKK-k tudás, képesség, attitűd, autonómia-felelősség elemeit és a képzés során oktatni kívánt tantárgyakat egymáshoz kell rendelni. Egy tanulási eredmény több tantárgyban is megjelenhet, ugyanakkor minden KKK-ban szereplő tanulási eredménynek meg kell jelennie legalább egy tantárgyban.

A tanulási eredmények jellege határozza meg a **tanóra típusát** (előadás, szeminárium, gyakorlat, konzultáció), azaz hogy milyen tanulásszervezési módon és környezetben biztosítható a legeredményesebben a kívánt tanulási eredmények elérése. Ebben a tekintetben figyelembe kell venni a szak orientációját is (alapszak KKK 5. pont, felsőoktatási szakképzés, mesterszak KKK 6. pont). Ez határozza meg a **számonkérés formáját** is (pl. szóbeli kollokvium, írásbeli vizsga, gyakorlati jegy stb.). Olyan számonkérési formát kell választani, amely során – megfelelő feladattal – a leginkább meggyőződhetünk a meghatározott tanulási eredmények birtoklásáról, illetve annak szintjéről.

A tantárgyakhoz **krediteket**⁶⁰ és **óraszámokat** kell rendelni. Ez utóbbi meghatározásánál figyelembe kell venni a felsőoktatási törvény előírásait, miszerint a teljes idejű képzés félévenként legalább kettőszáz tanórából áll. A kreditek vonatkozásában szintén a felsőoktatási törvény az irányadó: „A felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányok során a tanulmányi követelmények teljesítését – az egyes tantárgyakhoz, tantervi egységekhez rendelt – tanulmányi pontokban (a továbbiakban: kredit) kell kifejezni és érdemjeggyel minősíteni.

⁶⁰ A felsőoktatási szakképzésben legalább százhusz kreditet kell megszerezni. A képzési és kimeneti követelmény tartalmazza a felsőoktatási szakképzés képzési területi besorolását. Az azonos képzési területhez tartozó alapképzési szakba beszámítható kreditek száma legalább harminc, legfeljebb kilencven lehet. A képzési idő legalább négy félév.

Az alapképzésben legalább száznyolcvan kreditet kell és legfeljebb kétszáznegyven kreditet lehet teljesíteni. A képzési idő legalább hat, legfeljebb nyolc félév.

A mesterképzésben legalább hatvan kreditet kell és legfeljebb százhusz kreditet lehet megszerezni. A képzési idő legalább két, legfeljebb négy félév.

Az osztatlan képzésben legalább háromszáz kreditet kell és legfeljebb háromszázhatvan kreditet lehet megszerezni. A képzési idő legalább tíz és legfeljebb tizenkét félév.

A szakirányú továbbképzésben - az alap- vagy a mesterfokozatot követően további - szakirányú szakképzettség szerzhető.

A szakirányú továbbképzésben legalább hatvan kreditet kell és legfeljebb százhusz kreditet lehet megszerezni. A képzési idő legalább két, legfeljebb négy félév. (2011. évi CCIV. törvény 15§)

A hallgatónak az adott képzésben történő előrehaladását a megszerzett kreditek összege, minőségét az érdemjegye fejezi ki. A hallgató részére biztosítani kell, hogy tanulmányai során az oklevél megszerzéséhez előírt összes kredit legalább öt százalékáig, az intézmény szervezeti és működési szabályzata alapján szabadon választható tárgyakat vehessen fel – vagy e tárgyak helyett teljesíthető önkéntes tevékenységben vehessen részt –, továbbá az összes kreditet legalább húsz százalékkal meghaladó kreditértékű tantárgy közül választhasson. Biztosítani kell, hogy a hallgató egyéni tanulmányi rendjében – külön önköltség, illetve térítési díj fizetése nélkül – az összes előírt kreditet tíz százalékkal meghaladó kreditértékű tárgyat, és az összes előírt kredit tíz százalékáig terjedően nem magyar nyelven oktatott tárgyat vehessen fel” (2011. évi CCIV. törvény 49 § (1), (2) (2a) bekezdés).

3. lépés: Tanterv kialakítása

- cél meghatározása
- követelmények kialakítása tanulási eredményekben
- tananyag-tartalom meghatározása
- tanítási módszerek, eszközök, tanulás-támogatás kidolgozása
- mérés-értékelés módszereinek, formáinak, követelményeinek kidolgozása

A tanterv kidolgozása után kezdődhet a tantárgyak tartalmi fejlesztése, amely magában foglalja a tantárgy céljának, követelményeinek, tartalmának, a tanítás módszereinek és eszközeinek, az értékelés formájának, módszerének, minősítési szintjének és a minősítési szinthez tartozó követelményszintek meghatározását. A tantárgyak tartalmi követelményeinek kidolgozását oktatói teamben célszerű elvégezni. (A tantárgyfejlesztés logikáját a 6. fejezet mutatja be részletesen.)

4.4.MILYEN FORRÁSOKAT, SEGÉDANYAGOKAT HASZNÁLHATUNK FEL A FEJLESZTŐ MUNKA SORÁN?

A tanterv- és tantárgyfejlesztő munkához az alábbi forrásokat, segédanyagokat érdemes előkészíteni és felhasználni:

> MKKR táblázat (1. számú melléklet)

Az MKKR tanulási eredményei az egyes kimeneti szintek (5. szint felsőoktatási szakképzés, 6. szint alapképzés és a 7. szint mesterképzés/osztatlan képzés) **közötti különbségek és az egyes szintek kimeneti jellemzőinek értelmezéséhez adnak segítséget.** Tisztán és pontosan kell látni és érteni az adott szint kimeneti jellemzőit. A vertikális elkülönülés érdekében szükséges áttanulmányozni az adott szint bemeneti szintjének (felsőoktatási szakképzés, alapképzés, osztatlan képzés esetében az érettségi, MKKR 4. szint) jellemzőit. Mesterképzés esetében az alapképzési szint elemzése szükséges. Az alapképzés kimeneti szintleírása által képet kapunk arról, hogy az alapképzés elvégzése után mi várható el egy hallgatótól. Ezen a szinten jóval komolyabb követelményeknek szükséges megfelelni, mint a korábbi szinteken. A hallgatónak szükséges ismerni a saját szakterületének tárgykörét, legfontosabb összefüggéseit. Képesnek kell lennie többek között rutin szakmai problémák felismerésére, azok megoldására. A képesítési rendszer az attitűdök és az autonómia, illetve a felelősségvállalás területén is magasabb elvárást támaszt, mint az alsóbb szinteken. Az MKKR 7. szintjén elhelyezkedő mesterképzésben

végzett hallgatóknak képesnek kell lenniük speciális szakmai problémák azonosítására, és az ezekhez szükséges részletes elvi és gyakorlati háttér feltárására. Elvárás továbbá magyar és idegen nyelvű szakmai forrásanyagok felhasználása, értelmezése. Mesterképzés esetén célszerű átnézni a doktori fokozat megszerzésével elérhető MKKR 8. szint jellemzőit is. A legmagasabb képesítési szint lévén itt elvárható egy adott téma megállapodott és vitatott összefüggéseinek kutatási szintű ismerete, a képzésben résztvevőnek rendelkeznie kell az önálló kutatáshoz szükséges kutatómódszertani ismeretekkel. Ezen a szinten a szakmai készségek és az önállóság, valamint a szakmával kapcsolatos attitűdök legmagasabb, legkiterjedtebb kompetenciájával kell rendelkezni⁶¹.

> Képzési területtől független, általános kompetenciák képzési szintenként (2. számú melléklet)

Egy képesítés/modul/gyakorlati képzési rész/tantárgy tanulási eredményei elsősorban a szakmai kompetenciák meghatározására irányulnak, ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a **szakmai kompetenciák megalapozását és fejlesztését támogató általános kompetenciák formálását** sem, mint pl. anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, infokommunikációs kompetenciák, társas kompetenciák. Ugyancsak nem mondhatunk le a szakmai kompetenciák működtetésében részt vevő személyes kompetenciák alakításáról, hiszen **az oktatás során nem csak a szakmai ismeretek, de a szakma kultúrájának, etikájának a közvetítése is feladatunk, csakúgy mint a szakmai szocializáció és a szakmai identitás formálása.**

> A 12 képzési terület szintenkénti (5. szint, 6. szint, 7. szint, 8. szint) tanulási eredmény alapú, szintleíró kimeneti jellemezői (<http://www.mrk.hu/kkk-atalakitas/>)

A képzési területi leírások szintenként jelenítik meg az adott szakterület sajátosságait. A szintleíró jellemzők tartalmazzák a képzési területre vonatkozó sajátos tanulási eredmények tematikus egységekre bontott, valamint az általános kompetenciák területi sajátosságainak leírását. A szakterület-specifikus kompetenciákat leíró tanulási eredmények az MKKR szerkezeti struktúrájában vannak tagolva. **A képzési területi leírások segítséget nyújtanak a szakterület-specifikus kompetenciák és a szakterületre jellemző tanulási eredmény terminológia azonosításában, és az egyes szintek közötti különbségek meghatározásában.** A képzési terület szintleíró jellemzőinek kidolgozásakor érvényesült az az elv, hogy **a magasabb szint leírása már tartalmazza az alacsonyabb szinten megfogalmazott tartalmakat.** Így például az 5. szint leírása az MKKR 4. szintjét jellemző tanulási eredményeket is tartalmazza, a 6. szint tartalmazza az MKKR 5. szintjén, a 7. szint pedig az MKKR 6. szintjén jellemző tanulási eredményeket. Az egyes dimenziókban szereplő tanulási eredmények a magasabb szinteken egyre komplexebb, magasabb szinten szervezett tanulási eredményeket írnak le, mint az alacsonyabb szinteken. Ugyanakkor a leírások kumulatív természete miatt az alacsonyabb szinten szereplő tanulási eredmények nem jelennek meg ismét a magasabb szinten: azok beleértendők a magasabb szint leírásaiba (Derényi–Vámos 2015).

⁶¹ A témáról bővebben a 4.1.3 projekt honlapján lehet olvasni: <http://413.hu/index.php/hu/home>

- > Az adott szak illetve az adott szakba belépési követelményként meghatározott szak(ok), illetve a továbbtanulást biztosító szak(ok) KKK-i (18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet)
- > Módszertani segédletek a tanulási eredmények írásához⁶²
- > Szervezett műhelymunkák⁶³
- > Saját egyetem által szervezett műhelymunkák, képzések, továbbképzések
- > Gyakorlottabb kollégák tapasztalatai, szakmai, kritikai támogatása
- > Jelen módszertani útmutató

Kedves Olvasó!

Gondolja át és írja le, hogy milyen ismeretek voltak az Ön számára a legfontosabbak a tanterv- és tantárgyfejlesztés témaköréből, illetve milyen kérdései merültek fel!

Gondolja végig, hogy

- tanult-e új ismereteket?
- bővültek-e a témában már meglévő ismeretei?
- a már meglévő ismeretei struktúráltabbak, rendszerezettebbek lettek-e?

Feljegyzéseim, gondolataim, megállapításaim, kérdéseim az új KKK szerinti tanterv- és tantárgyfejlesztéssel kapcsolatban:

---

⁶² Például Tót Éva (2017): Segédlet a tanulási eredmények írásához a felsőoktatási szektor számára. Oktatási Hivatal, Budapest. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/LLL/ekkr/Tanulasieredmenyek_HE.pdf

Farkas Éva (2017): Segédlet a tanulási eredmények írásához a szakképzési és felnőttképzési szektor számára. Oktatási Hivatal, Budapest. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/LLL/ekkr/Tanulasieredmenyek_VET.pdf

Kennedy (2007): Tanulási eredmények megfogalmazása és azok használata. Gyakorlati útmutató. Quality Promotion Unit, University College Cork. http://413.hu/files/lo_handbook_declan_kennedy.pdf

⁶³ Jellemzően a Tempus Közalapítvány, illetve az Oktatási Hivatal szervez műhelymunkákat a tanulási eredmény alapú képzésfejlesztés témájában.

5 A TANULÁSI EREDMÉNYEK ALKALMAZÁSÁNAK TERÜLETEI ÉS ELŐNYEI

5.1. A TANULÁSI EREDMÉNYEK ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI A FELSŐOKTATÁSBAN

A tanulási eredményeket nem csak a tantárgyi követelmények meghatározására használhatjuk. Széleskörű alkalmazási lehetősége van a felsőoktatásban, és számos területen támogathatja a mindennapi munkákat azokon a területeken is, amelyeknek nem társul jogszabályi és alkalmazási kötelezettség a használathoz, de amelyeknek szabályozására mi magunk is hatással tudunk lenni.

8. ábra: A tanulási eredmények alkalmazási lehetőségei a felsőoktatásban

A tanulási eredmények alkalmazása akkor fog minőségfejlesztő hatást gyakorolni a felsőoktatásban, ha rendszerszinten, a felsőoktatás valamennyi területén tudatosan használjuk és kihasználjuk a tanulási eredmény alapú gondolkodást és az abban rejlő előnyöket. Jellemzően az alábbi területen használhatjuk haszonnal és építhetjük be a mindennapi felsőoktatási gyakorlatunkba:

- **Új képzések (pl. szakirányú továbbképzések, felnőttképzések) tervezése, fejlesztése**

A felsőoktatási intézmény képzési portfóliójának bővítése érdekében szakirányú továbbképzéseket létesíthet és indíthat. Szaklétesítés estén a szak képzési és kimeneti követelményeinek, szakindításkor a képzési program/tanterv követelményeinek meghatározásában van szerepe a tanulási eredményeknek.

A felsőoktatási intézmény indíthat iskolarendszeren kívüli felnőttképzési programokat is, amelyeket a felnőttképzési törvény előírása szerinti engedélyezett képzési program alapján kell megvalósítani. A képzési programok minőségi fejlesztését, a tanulás és tanítás eredményességét biztosítja, ha a képzés kimeneti követelményeit tanulási eredményekben foglalmazzuk meg.

A felsőoktatási intézmény belső képzéseinek⁶⁴ programjait is érdemes tanulási eredmény alapon kidolgozni, így egyértelműbbé válik a képzés célja, követelménye, tartalma, a képzés során elsajátítható többletcompetenciák köre és azok gyakorlati alkalmazhatósága.

- **Képzési programok, tantervek, tematikák, tananyagok tervezése, fejlesztése**

Bármelyik képzés programját, követelményeit illetve a saját oktatói kurzustervet, tematikát is kidolgozhatjuk tanulási eredményekben. A tananyagokat az adott képzés kimeneti követelményeiként meghatározott tanulási eredmények struktúrájához igazodóan fejleszthetjük és a tanítási óráinkat is megvalósíthatjuk tanulási eredmény alapon.

- **Hallgatói teljesítmények fejlesztő⁶⁵ és minősítő⁶⁶ értékelése**

Amennyiben tanterveink, moduljaink, tantárgyaink, tanítási óráink követelményei tanulási eredményekben kerülnek megfogalmazásra, úgy az értékelés formáit és módszereit is ehhez képest határozzuk meg. Az értékelés során azt mérjük, hogy a hallgató elérte-e/ birtokolja-e a kívánt/meghatározott tanulási eredményeket. A mérés-értékeléshez olyan módszereket válasszunk, amelyek összhangban vannak a tanulási eredménnyel, és amelyekkel a legeredményesebb lehet mérni és értékelni az adott tanulási eredményt. Az értékelés kritériumait is meghatározhatjuk tanulási eredmény alapon, ezáltal a mérés-értékelés objektívabb, megbízhatóbb és érvényesebb lesz. Optimális esetben a jól megírt tanulási eredmény már magában foglalja az értékelés kritériumait is. Értékelhetjük mindegyik tanulási eredményt külön-külön, vagy több tanulási eredményt együttesen.

⁶⁴ A belső képzés a munkáltató által a saját munkavállalói részére saját munkaszervezetén belül, nem üzletszerűen szervezett képzés, amely megvalósulhat saját erőforrás, kormányzati vagy európai uniós forrás terhére is.

⁶⁵ A fejlesztő értékelés funkciója a tanulási folyamat segítése. Információt ad az októnak és a hallgatónak a tanulási folyamatban való előrehaladás eredményességéről. A tanulási eredmények meghatározott részére (részkompetenciára) irányul. A fejlesztő értékelés során nem osztályozunk, szöveges (szóbeli vagy írásbeli) visszajelzést adunk.

⁶⁶ A minősítő (szummatív) értékelést a tanulási folyamat zárásakor alkalmazunk. Célja, hogy átfogó képet kapjunk a hallgató tudásáról, hogy birtokolja-e illetve milyen mértékben birtokolja az elvárt tanulási eredményeket, alkalmas-e adott munkatevékenység szakszerű ellátására, illetve hogy a kívánatos szinthez képest hogyan teljesít valaki. A minősítő értékelés jellemzően érdemjeggyel zárul.

- **A gyakorlati képzési rész (szakmai gyakorlat) követelményeinek meghatározása/duális képzés követelményeinek meghatározása**

A KKK meghatározza az összefüggő szakmai gyakorlat óraszámát és kereteit. A KKK tanulási eredményeinek figyelembevételével a gyakorlati képzés követelményeit megfogalmazhatjuk tanulási eredményekben, amelyeket a hallgatói szerződések, foglalkozási naplók, munkanaplók is tartalmazhatnak. Ezáltal a gyakorlatvezetők számára egyértelművé válik, hogy a gyakorlati képzés során milyen szintű és komplexitású ismereteket és szakmai készségeket kell elsajátíttatniuk és fejleszteniük, és milyen szintű munkavégzésre kell alkalmassá tenniük a hallgatókat. A hallgatók számára is egyértelművé válnak a gyakorlati képzés követelményei, és a hallgató is képes nyomon követni és rögzíteni a saját szakmai fejlődését, különösen akkor, ha erre ösztönözzük is, és a hallgatói önértékelés és a portfólió készítés szerves részévé válik a tanulói teljesítményértékelésnek. Különösen indokolt a tanulási eredmény alapú követelménytámasztás a duális képzésben⁶⁷.

- **Tantárgyi vizsgák követelményeinek és értékelési kritériumainak meghatározása**

A tantárgyi követelmények értékelésének részeként a szóbeli, írásbeli és gyakorlati vizsgafeladatok, valamint az értékelési útmutató kidolgozása során alkalmazhatjuk a tanulási eredmény alapú megközelítést.

- **Záróvizsga követelményeinek, feladatainak és értékelési kritériumainak kidolgozása**

A záróvizsgán a KKK-ban megfogalmazott tanulási eredmények összességét kell felmérni és értékelni. A záróvizsga annak megállapítására szolgál, hogy a hallgató megkaphatja-e az adott képesítést igazoló diplomát, a képesítés birtokában alkalmas-e meghatározott munkatevékenységek szakszerű és az előírt szinten egy adott munkatevékenység autonóm ellátására. A záróvizsga minősítő értékelés, amely során a munkatevékenységre való alkalmasságot kell vizsgálni. Az objektív értékelés érdekében az egyes minősítési szintekhez (érdemjegyekhez) meg kell határozni a követelményszinteket/kritériumszintet, hogy milyen teljesítmény esetén minősítjük a hallgató teljesítményét ötösre vagy éppen kettesre.

- **Hallgatói és oktatási mobilitási programok munkaprogramjának kidolgozása**

A tanulási eredmények alkalmazása támogatja a magas szintű hallgatói és oktatói mobilitást, mivel a tanulási eredmények minden országban értelmezhetőek, függetlenül a képesítési rendszerek különbözőségeitől, a képzési tartalmak differenciáltságától, így elősegítik a tanulási és/vagy munkavállalási célú mobilitást, és a más intézményekben folytatott tanulmányok elismerésének folyamata leegyszerűsödik.

⁶⁷ Duális képzés: a műszaki, informatika, agrár, természettudomány vagy gazdaságtudomány képzési területen indított gyakorlatigényes alapképzési szakon, szociális munka alapképzési szakon, illetve a felsorolt képzési területhez tartozó mesterképzési szakon folytatott képzés azon formája, amelyben a szak – képzési és kimeneti követelményeknek megfelelően meghatározott, teljes idejű, a képzési időszakra, a képzés módszereire, a tanórára, a megszerzett tudás értékelésére egyedi rendelkezéseket tartalmazó – tanterve szerint a gyakorlati képzés a Duális Képzési Tanács által meghatározott keretek között, minősített szervezetnél folyik. (2011. évi CCIV. törvény 108 § 1b. pont).

- **Nem formális környezetben szerzett tanulási eredmények mérése, elismerése, beszámítása (előzetes tudásmérés)**

A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény átörökölte a 2005. évi CXXXIX. törvény rendelkezéseit a nem-formális vagy informális környezetben szerzett tudás beszámításának tekintetében. A hallgatói jogviszonyban végzett tanulmányok beszámításán⁶⁸ túl az előzetesen nem-formális és informális tanulás során megszerzett tudás, munkatapasztalat beszámíthatóságáról is rendelkezik a törvény: „a kreditátviteli bizottság **az előzetesen nem-formális, informális tanulás során megszerzett tudást, munkatapasztalatot** – az e törvényben, valamint kormányrendeletben meghatározottak szerint – tanulmányi követelmény teljesítéseként elismerheti” (2011. évi CCIV. törvény 49. § (6) bekezdés). A beszámítással kapcsolatos kérdéseket a tanulmányi és vizsgaszabályzatban kell szabályozni. A beszámításnál figyelembe kell venni, hogy a képzés kreditértékének harmadát az adott intézményben köteles teljesíteni a hallgató (2011. évi CCIV. törvény 49. § (7) bekezdés). Ahhoz hogy például a munkatapasztalat beszámítása lehetővé váljon, szükséges a tantervek, tantárgyleírások tanulási eredmény alapú átdolgozása. A munkatapasztalat másképp strukturálódik, mint ahogyan a képzési programok követelményei, ezért a két típusú kompetencia leírás nem feleltethető meg egymásnak. Az összevetéshez szükséges közös nyelvet a tanulási eredmény teremti meg. A képzési programok/tantárgyleírások tanulási eredmény alapúvá tétele után lehet részletesen szabályozni, hogy milyen jellegű tanulási eredményeket milyen módon mérünk fel és ismerünk el a formális képzési struktúrában.

- **Képzési szintek és formák közötti átjárhatóság segítése**

A tanulási eredmény alapú képzési programok elősegítik a felsőoktatási szakképzésből alapképzésbe, valamint alapképzésből felsőoktatási szakképzésbe történő átlépést, és a már teljesített tanulási eredmények elismerését, beszámítását.

⁶⁸ 2011. évi CCIV. törvény 42. § (1) A hallgató a) a tanulmányaihoz kapcsolódó rész tanulmányok folytatása céljából másik felsőoktatási intézménnyel vendéghallgatói jogviszonyt létesíthet, b) kérheti átvételét azonos, illetve másik felsőoktatási intézmény ugyanazon képzési területéhez tartozó szakjára.

(2) A felsőoktatási intézmény a vele hallgatói jogviszonyban nem álló felsőfokú végzettségű személyeket – részismereti képzés céljából – hallgatói jogviszony keretében, az intézmény bármely kurzusára, moduljára – külön felvételi eljárás nélkül – önköltséges képzésre felveheti. Az intézmény a tanulmányi teljesítményről igazolást köteles kiállítani. Az elvégzett kurzus, modul teljesítése felsőfokú tanulmányokba a kreditátvitel szabályai szerint beszámítható.

(3) Az (1)–(2) bekezdésekben meghatározott kérelmek teljesítésének feltételeit a fogadó felsőoktatási intézmény határozza meg. 2011. évi CCIV. törvény 49. § (1) A felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányok során a tanulmányi követelmények teljesítését – az egyes tantárgyakhoz, tantervi egységekhez rendelt – tanulmányi pontokban (a továbbiakban: kredit) kell kifejezni és érdemjeggyel minősíteni. A hallgatónak az adott képzésben történő előrehaladását a megszerzett kreditek összege, minőségét az érdemjegye fejezi ki.

(4) A hallgató a tanulmányaihoz tartozó tantárgyakat annak a felsőoktatási intézménynek, amellyel hallgatói jogviszonyban áll, másik képzésében, továbbá más felsőoktatási intézményben, mint vendéghallgató is felveheti.

(5) Egy adott ismeretanyag elsajátításáért egy alkalommal adható kredit. A kreditelismerés – tantárgy (modul) előírt kimeneti követelményei alapján – kizárólag a kredit megállapításának alapjául szolgáló tudás összevetésével történik. El kell ismerni a kreditet, ha az összevetett tudás legalább hetvenöt százalékban megegyezik. A tudás összevetését a felsőoktatási intézmény e célra létrehozott bizottsága (kreditátviteli bizottság) végzi.

Gondolja át, hogy a saját felsőoktatási munkájában milyen konkrét területeken lát lehetőséget a tanulási eredmények alkalmazására?

Feljegyzéseim, gondolataim, megállapításaim, kérdéseim az új KKK szerinti
tanterv- és tantárgyfejlesztéssel kapcsolatban:

[illegible]

5.2. A TANULÁSI EREDMÉNYEK ALKALMAZÁSÁNAK ELŐNYEI

A tanulási eredmények alkalmazása **számos előnnyel** jár a képző intézmény, az oktató, a hallgató és a munkáltató számára, és hozzájárul a felsőoktatási rendszer és az abban résztvevő hallgatók tanulási folyamatának eredményességének és minőségének növeléséhez. Azáltal, hogy a hangsúly áttevődik a tanulási eredményekre, jobban összhangba kerülhetnek a munkaerőpiac szükségletei az oktatási és szakképzési szolgáltatásokkal, könnyebbé válik a nem-formális és az informális tanulás elismerése valamint a képesítések átvitele és felhasználása különböző országok, illetve oktatási és képzési rendszerek között. Következetesebbé, átgondoltabbá teszi a képzés tervezését, a képzési program kivitelezését, a követelmények meghatározását, a mérés-értékelést. Támogatja a magas szintű mobilitást, rugalmas rendszert biztosít mindenki számára minden életkorban, minden élethelyzetben, a gyakorlatban is hozzájárul az egész életen át tartó tanulás megvalósulásához.

Konkrét előnyök a hallgató számára:

- a tanulási eredmények világos információt adnak, amelyek segítik a hallgatókat abban, hogy melyik képzést válasszák, ezáltal hatékonyabb tanulást eredményezhetnek;
- megalapozza a pályaválasztást, vonzóbbá teszi a hallgató számára a szakmát;
- már a képzés kezdetén ismert a végeredmény, így a hallgatók világosabban látják az elvárásokat, amelyeknek meg kell felelniük;
- világossá és egyértelműbbé teszi az oktatás célját, ezáltal növeli a hallgató motivációját;
- a hallgató tudatában van annak, hogy a képzésen mit fog tanulni, mit várnak el tőle, milyen tevékenységek végzésére lesz alkalmas a képzés elvégzése után;
- lehetővé teszi a nem formális tanulási környezetben szerzett tanulási eredmények beszámítását a formális tanulási folyamatba;
- lehetővé teszi az intézmények, képzések vagy képzési szintek és formák közötti átjárhatóságot, az egyéni tanulási utak kialakítását.

Konkrét előnyök az oktató számára:

- következetesebbé, átgondoltabbá teszi a tanulási-tanítási folyamat megtervezését és kivitelezését, a követelmények meghatározását;
- a kimenetre fókuszáló tantervek magasabb minőségi szintet képviselnek, mivel a folyamat eredményét kell megtervezni;
- következetesebb, objektívebb értékelést tesz lehetővé, könnyebb az értékelési kritériumok kialakítása, hatékonyabb és változatosabb értékelési formák valósíthatók meg;
- megmutatja a modulok vagy képzések közötti átfedéseket;
- módszertani megújulásra ösztönöz;
- a hallgató szemszögéből láttatja az oktatási folyamatot;
- lehetővé teszi az eredményesség mérését, mert a képesítés tanulási eredményei azt is meghatározzák, hogy mikor tekintünk eredményesnek egy tanulási-tanítási folyamatot (nyilvánvalóan akkor, ha a képzésben résztvevők a tanulási folyamat végére elérték az előre meghatározott tanulási eredményeket);

- könnyebbé teszi a más intézményekkel, gyakorlati helyekkel történő együttműködést, a mobilitási programok kialakítását;
- lehetővé teszi a nem formális tanulási környezetben szerzett tanulási eredmények beszámításával kapcsolatos intézményi döntést;
- lehetővé teszi az intézmények, képzések vagy képzési szintek közötti átjárhatóságot és az ezzel kapcsolatos intézményi döntést.

Konkrét előnyök a munkaadók számára:

- a tanulási eredmények világos információt hordoznak a végzett hallgató által birtokolt tanulási eredményekről (kompetenciákról) és azok szintjéről;
- egységes kompetenciaértelmezést tesz lehetővé;
- könnyebbé és egyértelműbbé teszi a szakmai gyakorlati képzés megszervezését és lebonyolítását;
- interfész a felsőoktatási rendszer és munkaerőpiac között;
- elősegíti a felsőoktatási intézmények és a munkaadók közötti értő kommunikációt;
- európai kontextusban is értelmezhető rendszerszerű információkat szolgáltat;
- jobban megértik, mit várhatnak el az adott szakképzettséget igazoló oklevelet birtokló egyéntől (Farkas 2014).

FELADAT

Kedves Olvasó!

Gondolja át, hogy az Ön munkájában melyek lehetnek a legfontosabb előnyei a tanulási eredmény alapú személet alkalmazásának?

Feljegyzéseim:

A TANULÁSI EREDMÉNY ALAPÚ PROGRAMFEJLESZTÉS/TANTÁRGYFEJLESZTÉS LOGIKÁJA

A tanulás minőségére ható tényezők közül az oktatók szakavatott munkáján kívül a képzési program a legfontosabb elem. A felsőoktatási szabályozás rendszer szinten, de legalábbis intézményi szinten kezeli a minőség ügyét. A minőség kérdését azonban csak a tanterv⁶⁹ szintjén lehet értelmezni. A tanterv az egyetlen olyan szakmai szabályozó dokumentum, amely az adott képzés tartalmára, szervezésére és megvalósítására vonatkozó valamennyi releváns információt tartalmazza. Ebben az értelemben a tanterv célja a minőségbiztosítás.

A jelenlegi felsőoktatási szabályozási rendszer nem követeli meg a képzési programok folyamatos minőségi fejlesztését. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a felsőoktatási intézmény nem gondolkodhat felelősen és minőségorientáltan, és nem végezhet tudatos képzésfejlesztést. Mert **a minőséget nem a jogszabályok kényszerítik ki, a minőség a felsőoktatási intézmény és az oktatók munkájával biztosítható.**

6.1. A TANTERV- ÉS TANTÁRGYFEJLESZTÉS FOLYAMATA

A képzés célorientált tevékenység (mint ahogyan a tanulás is az). Ennek a célorientált jellegnek a tantervben és a tanterv tervezése/fejlesztése során is tükröződnie kell. Ezért a tanterv fejlesztésének tudatos alkotófolyamatnak kell lennie. A képzés minőségét, megvalósíthatóságát, koherenciáját a képzés alapvető szakmai logikai felépítése, azaz a cél – tanulási eredmény alapú kimeneti követelmények – tanítási folyamat (tartalom, idő, tanulási-tanítási stratégiák, módszerek, eszközök, tanulástámogatás) – értékelő rendszer egymásból származtatott rendszere, kontextusa biztosítja (9. ábra). Ezért különösen sajnálatos, hogy a MAB akkreditációs követelményrendszer⁷⁰ a kurzusok szintjén nem írja elő sem a követelmények tanulási eredmény alapú leírását⁷¹, sem a tanítási folyamat, sem az értékelő rendszer részletes szakmai kidolgozását.

Ez azt jelenti, hogy az akkreditációs követelményrendszer mindössze a KKK-k tanulási eredményeinek szolgai átmásolását várja el egy szakindítási dokumentumban. A tantervfejlesztés azonban nem erről szól. Ezért ha felelősen gondolkodunk minőségről, fejlesztésről, és fontos számunkra a hallgató és az ő kompetenciafejlődése, akkor – a szakmai igényesség és a tanulási-tanítási folyamat eredményessége érdekében – javasolt mindegyik elem alapos átgondolása, kidolgozása és rögzítése a tantárgyleírásban még akkor is, ha azt jogszabály (MAB akkreditációs követelmény) nem írja elő. A következőkben a tantárgyfejlesztés folyamatának mérföldköveit és tartalmi elvárásait mutatjuk be.

⁶⁹ A tanterv egy szak képzési és kimeneti követelményeknek megfelelően összeállított képzési terve, amelynek elemei: képzési szakonkénti bontásban a tantárgyak, tantervi egységek alapján meghatározott óra- és vizsgaterv a követelmények teljesítésének ellenőrzési, értékelési rendszere, valamint a tantárgyak, tantervi egységek tantárgyi programja.

⁷⁰ A szakindítási dokumentum tantárgyi program, tantárgyleírások megnevezésű űrlapjai képzési szintenként megtalálhatók a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság honlapján a „Beadványok” menüpontban: http://www.mab.hu/web/index.php?option=com_content&view=article&id=361&Itemid=522&lang=hu

⁷¹ A tantárgyleírásban csak azoknak a KKK-ban előírt szakmai kompetenciáknak, kompetenciaelemeknek a felsorolása szükséges, amelyek kialakításához a tantárgy jellemzően, érdemben hozzájárul.

9. ábra: A tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés logikája

6.1.1. TANTÁRGYI CÉL

A programalkotás első mérföldköve a **képzési cél egyértelmű, pontos meghatározása**. A képzési/ tantervi/tantárgyi cél akkor megfelelő, ha rövid, tömör, ugyanakkor konkrétan kijelöli a képzés /tantárgy elvégzésével megszerezhető kompetenciátöbbltet, és a képzési célból levezethető a program minden egyes tartalmi eleme. (A tantárgyi célmegfogalmazásokra is láthatunk példákat az 5–7. számú mellékletekben található tantárgyleírásokban.)

A tantárgyi cél és a tantárgyi követelmények nem azonosak, de szoros összefüggésben vannak. A tantárgyi cél inkább az oktató szándékaihoz kötődik, a tanár a saját szempontjából fogalmazza meg, hogy mit akar elérni az adott tantárgy/kurzus oktatásával. A tanulási eredmények pedig a hallgató eredményeihez kapcsolódnak, azokat a cselekvési képességeket, készségeket és tudás-komponenseket írják le, amelyeket az adott tanulási egység elvégzésekor a hallgató önmagában kialakít (Géczy 2010).

A tantárgyi követelmények jelentik tehát a cél tantárgyi kimenetté fordítását, melyek azt határozzák meg, hogy a tantárggyal megszerezhető kompetenciákat és/vagy kompetenciaelemeket milyen ismeretsajátítási szinten kell birtokolnia a hallgatónak annak érdekében, hogy a tantárgyi cél elérése igazolt legyen. A tantárgyi követelményeknek mérhetőnek, és a hallgatók számára a program keretei között biztosított feltételekkel teljesíthetőnek kell lenniük.

A tantárgyi cél megfogalmazására a tantárgyleírás űrlapon⁷² a „Tantárgy-leírás: az elsajátítandó ismeretanyag tömör, ugyanakkor informáló leírása” rubrikában van lehetőség.

⁷² Az alapképzés tantárgyleírás űrlapja megtalálható a 3. számú mellékletben.

6.1.2. TANULÁSI EREDMÉNY ALAPÚ KÉPZÉSI/TANTÁRGYI (KIMENETI) KÖVETELMÉNYEK

A programok minőségi fejlesztését, a tanulás és tanítás eredményességét biztosítja, ha a tantárgy kimeneti követelményeit tanulási eredményekben fogalmazzuk meg. „A tanulás és tanítás minőségéről való gondolkodásunkat alapvetően meghatározza az a felismerés, hogy eredményesebbek azok az oktatók és azok a képzési programok, akik és amelyek a tanulás elvárt eredményeinek a meghatározásból indulnak ki, ezzel összhangban alakítják a tanulási környezetet, és ennek megfelelő értékelési eszközöket használnak, azaz gondoskodnak e három elem pozitív összhangba hozásáról. Az ilyen oktatók és képzési programok, elsősorban nem abból indulnak ki, hogy mit kívánunk tanítani, hanem abból, hogy mit várunk a hallgatóktól: azaz nekik mire kell képesnek lenniük a tanulási folyamat végén.” (ELTE PPK 2012:6).

A tantárgy követelményei tehát a hallgatóval szemben támasztott tartalmi elvárásokat rögzítik, azaz azokat a tanulási eredményeket, amelyeket a félév/tanév végére a hallgatónak – a tanulási folyamat eredményeképpen, a tantárgy/kurzus elvégzésével – optimális esetben el kell érnie, és amely tanulási eredmények alapján – a számonkérés eredményes teljesítésével – a hallgató jogosult a tantárgyi kreditek megszerzésére. Ebben az értelemben rendkívül fontos, hogy a tanulási eredmények egyértelműen jelöljék ki, hogy – Bloom tudásszerveződési taxonómiája⁷³ alapján – **milyen szintű kompetenciaszerveződési szintet akarunk a tantárgy során fejleszteni és mérni.** A tanulási eredmények meghatározásakor mindig figyelembe kell venni a képzés, vagy a tantárgy/kurzus megkezdéséhez már birtokolni szükséges tanulási eredmények körét és szintjét.

A kimeneti követelmények meghatározásában támpontot jelent, ha figyelembe vesszük, hogy az adott képesítés milyen MKKR szinten helyezkedik el. A tanulási eredményeket érdemes úgy megfogalmazni, hogy azok egyértelműen megfeleltethetők legyenek valamelyik MKKR szintnek, illetve a képzés kimeneti leírásai (tanulási eredményei) szövegezésükben részletesek és koherensek legyenek, tükrözzék a végzettség tartalmi követelményeit. Ezt az elvárást biztosítja, ha a követelményeket az MKKR-hez illeszkedő tudás + képesség + attitűd + felelősség-autonómia⁷⁴ kontextusában fogalmazzuk meg.

A tantárgyleírásoknak nem a KKK-ban rögzített tanulási eredmény megfogalmazásokat kell tartalmaznia, hanem a KKK tanulási eredményeinek elérését szolgáló követelményeket.

A KKK tanulási eredményei az adott szakképzettség kimeneti követelményeit határozzák meg, azaz azt, hogy a képzés végére (a 2., 3., 4., 5., 6. év végére) a hallgatónak milyen szintű és összetettségű ismeretekkel kell rendelkeznie, milyen feladatok, munkatevékenységek ellátására kell alkalmasnak lennie, és ezeket a tevékenységeket milyen attitűddel és milyen autonómia és felelősségi szinten kell elvégeznie. Ebből adódóan a KKK tanulási eredményei összegző, holisztikus tanulási eredményleírások. **Míg a KKK tanulási eredményei a szakképzettség megszerzésének követelményeit írják le, addig a tantárgyak tanulási eredményei a KKK tanulási eredményeinek hatékony elérését biztosító követelményeket határozzák meg.** Egy szakképzettség KKK leírásában megjelölt elérendő tanulási eredmények általában nincsenek egy az egyben átfedésben egyetlen tantárggyal, vagy kurzussal. Azaz nincs szó arról, hogy egy adott

⁷³ Bloom és követői szerint a tudás hat egymásra épülő, egymással hierarchikus viszonyban álló szinten rendezhető el: felidézés, megértés, alkalmazás, elemzés, értékelés, alkotás (Bloom 1956). Bloom tudásszerveződési taxonómiájáról a 4. számú mellékletben található bővebb információ.

⁷⁴ A deszkriptorok tartalmi meghatározását a 2.2. A tanulási eredmények kategóriái című fejezet tartalmazza.

tanulási eredmény csupán egyetlen tárgyhoz, kurzushoz rendelhető. Ezért kiemelten fontos, hogy a képzési programok szereplői átgondolják, egyeztessék, hogy egyes kompetenciák fejlesztése mely tárgyakban, milyen módon, milyen szinten, milyen együttműködésre alapozottan történhet. Minden tantárgy esetében át kell gondolni, hogy milyen konkrét tudás, képesség, attitűd, autonómia-felelősség kapcsolódik az adott tárgyhoz. **A tantárgyleírások egy-egy tanulási szakasz kimeneti leképezései.** Ezek a tanulási szakaszok (és a tanulási szakaszok, azaz tantárgyak tanulási eredményei) összekapcsolódnak, egymásra épülnek, és együttesen szolgálják a KKK-ban megfogalmazott tanulási eredmények elérését. Ezért a tanulásszervezés alacsonyabb szintjén (jelen esetben a tantárgy szintjén) részletesebb, konkrétabb tanulási eredményeket kell megfogalmazni⁷⁵, amelyek nemcsak az adott tanulási szakasz követelményeinek pontosabb meghatározását teszik lehetővé, de a tanítási folyamatra, módszerek kiválasztására, értékelési kritériumok és feladatok meghatározására vonatkozóan iránymutatásul is szolgálnak az oktató számára. **A tantárgyleírás sablont érdemes úgy átalakítani, hogy a KKK-ban előírt tanulási eredményeknek (amelyeknek a kialakításához a tantárgy jellemzően hozzájárul) a felsorolása után új sor beszúrásával szerepeltessük a tantárgy részletes követelményeit leíró tanulási eredményeket.** Ezt a megoldást láthatjuk az 5–7. számú mellékletekben található tantárgyleírásokban is. Az űrlap „azoknak az előírt szakmai kompetenciáknak, kompetencia-elemeknek (KKK szerinti tudás, képesség stb.) a felsorolása, amelyek kialakításához a tantárgy jellemzően, érdemben hozzájárul” megnevezésű sorában a KKK szerinti tanulási eredmények szerepelnek. Ezután (újabb sor beszúrásával) „A tantárggyal kialakítandó **konkrét** tanulási eredmények” leírását tartalmazza az űrlap.

6.1.3. TANÍTÁSI FOLYAMAT

A tanulási eredmény alapú szemlélet a tanulást és a hallgatót helyezi a középpontba, amelyben maga a tanulási folyamat és a hallgató által elért kompetenciafejlődés a lényeges. Ez az eredményalapú megközelítés megkívánja a tanárok/oktatók szemléletének változását, tanítás- és mérés módszertani kultúrájuk fejlesztését. A tanulás- és tanulóközpontú megközelítés során a tanítási folyamat abból a szempontból lényeges, hogy a tanárnak/oktatónak olyan tanulástámogatási és módszertani repertoárral kell rendelkeznie, amellyel elő tudja segíteni a meghatározott tanulási eredmények elérését. Nem a tananyagból kell kiindulni és nem azt kell megtervezni, hogy én mint tanár mit akarok tanítani, hanem abból kell kiindulni, hogy a hallgatónak milyen tanulási eredményeket kell birtokolnia ahhoz, hogy adott tevékenységet, munkaterületi feladatot, munkakört el tudja látni. A tanárnak a kívánt tanulási eredményekből kell kiindulnia, és visszafelé kell terveznie. A kiindulópont, hogy mire kell képessé tennie a hallgatót, és ennek alapján kell meghatározni, hogy a kívánt tanulási eredmények elérése érdekében milyen szintű ismeretet és kompetencia-elemeket, illetve azokat milyen módszerekkel és eszközökkel kell tanítani és fejleszteni ahhoz, hogy a hallgató elérje a kívánt tanulási eredményt. **Ezért tehát nem csak a tananyag tartalmát és felépítését kell meghatározni, hanem az oktatási módszereket, tanítási stratégiákat, eszközöket, oktatási környezetet és a tanulástámogatás módszereit, formáit is.** Ez utóbbi (tanulástámogatás) kiemelt jelentőséggel bír az óraszámok jelentős csökkenése miatt.

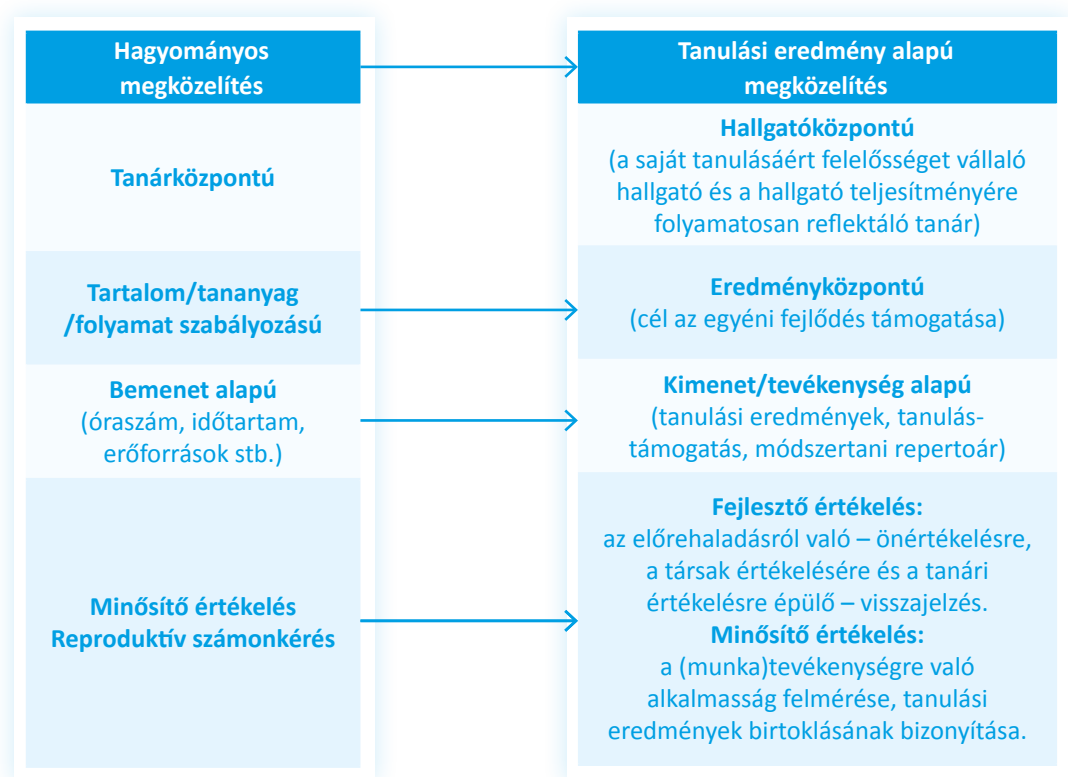
A tanulási eredmény alapú megközelítés nem egyszerűen egy új technika, hanem radikálisan új gondolkodásmód, amely optimális esetben fejlesztő hatással van a tanításmódszertani és

⁷⁵ A tanulási eredmény-írás módszertani elemeinek részletes bemutatása a 7. fejezetben található.

az értékelési kultúrára, pontosabban az eredményes tanulás és tanítás érdekében megkívánja az eddig alkalmazott módszertár bővítését, megújítását. A tanulási eredmény alapú gondolkodás **felsőoktatás-pedagógiai/andragógiai kultúraváltást** (10. ábra) és egyáltalán **a tanulásról való gondolkodásmódunk megváltoztatását** igényli mindannyiunktól. A tantárgyak követelményeinek tanulási eredmény alapú megfogalmazása önmagában nem elég. Hiába írunk kiváló tanulási eredményeket, ha a tanítási folyamat, a módszerek, az értékelés nem változik. Ebben az esetben nem tudunk minőségi fejlődést elérni.

A tanulási eredmények fogalmának bevezetése maguknak az intézményeknek és a tanároknak a szemléletét kívánja megváltoztatni azzal, hogy bevezeti a tanárközpontú megközelítés helyett az **eredményalapú** megközelítést az egyes nemzetek oktatási rendszereiben (Kennedy 2007). A nemzetközi tendenciák egyértelmű elmozdulást mutatnak a hagyományos oktatóközpontú megközelítés felől a tanulóközpontú megközelítés felé. Ebben az értelemben **nem az oktatási, tanítási folyamat és annak a szabályozása a lényeges, hanem a tanulás eredménye**, azaz hogy egy hallgatónak a tanulási folyamat végére mit kell tudnia, átlátnia, megcsinálnia, alkalmaznia, és annak a bizonyítása, hogy az adott tanulási eredményeket valóban birtokolja-e.

10. ábra: A felsőoktatás-pedagógiai/andragógiai kultúraváltás modellje

A hagyományos oktatóközpontú megközelítésben a tanítás és tanulás az egyes tantárgyakra és a tanítási-tanulási folyamat egyes szakaszainak teljesítésére fókuszál, és nem az eredményre, azaz nem a tervezett, elérni kívánt, új megfogalmazású tanulási eredményekre. A tanulási eredmények megközelítés áthelyezi a hangsúlyt a tanulás időtartamáról és a helyszínéről szolgáló intézményről a tényleges tanulásra és a tanulási folyamat során megszerzett vagy megszerzendő tudásra, illetve elsajátított vagy elsajátítandó képességekre és kompetenciákra (European Union 2011). A hallgatóközpontú megközelítés során – ami alapvető jegye a tanulási eredményekben való gondolkodásnak – a tanítási folyamat abból a szempontból lényeges, hogy a tanárnak /oktatónak olyan **tanulástámogatási és módszertani repertoárral** kell rendelkeznie, amellyel elő tudja segíteni a meghatározott tanulási eredmények elérését. A megfelelő módszerek kiválasztásához⁷⁶ komplexen kell gondolkodni a tanulási-tanítási folyamat egészéről és ez nem könnyű feladat még sokéves tapasztalattal rendelkező oktatók számára sem. A módszernek összhangban kell lennie a tantárgy céljával, a tanulási eredmények jellegével és tartalmával (tradicionális megfogalmazásban: a kimeneti követelményekkel), a rendelkezésre álló időtartammal, az oktatás körülményeivel, a hallgatók sajátosságaival és az oktatók képességeivel. Az eredményességhez az oktatónak magabiztosan kell ismernie a különböző módszerek lehetőségeit, hatékonyságuk feltételeit. Ezek a kívánalmak nem jelentenek újdonságot például a tanárképzésben dolgozók (és nemcsak a pedagógiai-pszichológiai tárgyak oktatói, hanem a szakmódszertanosok) számára, akik jól ismerik a tanulóközpontú oktatásszervezést, nemcsak a modern pedagógiai irányzatok elterjedése miatt, hanem az elmúlt évek felsőoktatási és közoktatási projektjei miatt is, amelyekben gyakran helyet kapott a projektmódszer, a csoportmunka, a probléma alapú tanulási módszer, a drámapedagógia, stb.).

A tanítási módszerek részletes tárgyalása nem célja jelen módszertani útmutatónak, csak néhány jó példára kívánjuk felhívni a figyelmet. A tantárgyi célokhoz és a tanulási eredmény alapú kimeneti követelményekhez illeszkedő módszertani változatosságra látunk néhány példát a mellékletekben található tantárgyleírásokban. Az „Andragógiai kompetenciák fejlesztése” című tantárgy domináns módszere a tréning (6. számú melléklet). A „Tudományos írásmű készítése” című tantárgy tanulási eredményeinek elsajátításához az előadás, egyéni és csoportos feladatmegoldás, értékelő megbeszélés, prezentáció, forráselemzés módszereket tartja a legeredményesebbnek az oktató (7. számú melléklet). A módszertani és tanulástámogatási megoldások kifejtésére a tantárgyleírás űrlapon „Az adott ismeret átadásában alkalmazandó további (sajátos) módok, jellemzők” rubrikában van lehetőség.

6.1.4. ÉRTÉKELÉS

A mérés-értékelés minden képzésnek kulcseleme, egy képzési programból sem hiányozhat. A hallgatóval szembeni elvárásként megfogalmazott tanulási eredményeknek megfelelő kritériumokkal kell együtt járniuk, amelyekkel megítélhető, hogy az elvárt eredményeket sikerült-e elérni. A tanulási eredmények az értékelési kritériumokkal együtt határozzák meg a kreditek teljesítésének minimumkövetelményeit.

Az értékelés minősége jelentősen befolyásolja a tanulási folyamatot. Szakmai tapasztalatom szerint az ellenőrzés és értékelés tanulási teljesítményekre gyakorolt hatását a szükségesnél sokkal kevésbé veszik figyelembe az oktatók. A felsőoktatás nem kezeli azt a helyzetet sem, hogy

⁷⁶ A tanítási módszerek témaköre és a különböző didaktikai megoldások tárgyalása önálló könyv témája lehet, itt és most csak azt hangsúlyozzuk, hogy a tanulási eredmény alapú szemléletmód megalapozásához és eredményes alkalmazásához nélkülözhetetlen a tanításmódszertani megújulás.

a középiskolából kikerülő hallgatók teljesen más oktatási-, képzési-, módszertani-, és értékelési eljárásokkal, elvárásokkal találkozhatnak. Nincs átmenet a középiskola és a felsőoktatás között. Nem megnyugtató a felsőoktatás minőségbiztosításának működtetése sem (Csapó 2000). Alig találni példát az intézményi folyamatok leírása mellett a tényleges hallgatói teljesítmények részletes, szakszerű felmérésére és a szükséges beavatkozások elindítására. Nem elég tehát a tananyagot és az óra menetét, a módszereket, eszközöket megtervezni, hanem azt is meg kell határozni, **hogyan lehet az adott tanulási eredményt a legobjektívebben és legeredményesebben mérni és értékelni**⁷⁷. Az értékelés során nem azt kell mérni, hogy a hallgatók mennyire alaposan sajátították el a tananyagot, a vizsga nem a tananyag reprodukív számonkérésére szolgál. Azt kell mérni, hogy a hallgató valóban birtokolja-e a kívánt/meghatározott tanulási eredményeket. A képzés zárásaként meghatározott záróvizsga során pedig az adott (munka)-tevékenységre való alkalmasságot mérjük fel, és az értékelte tanulási eredmények alapján ítéljük oda a képesítést. Az értékeléssel szemben támasztott követelmény, hogy objektív, megbízható és érvényes legyen. Ezt többek között akkor lehet biztosítani, ha az értékelés kritériumai konkrétan meghatározottak. A képzés kimeneti követelményeit leíró tanulási eredmények alapos és átgondolt kidolgozása jelentősen megkönnyíti az értékelést, mivel sok esetben már magukban foglalják az értékelési kritériumokat is.

Az alábbi két összefüggő tanulási eredmény (tudás és képesség kategória) megfelel a tanulási eredményekkel szemben támasztott formai és tartalmi követelményeknek, azaz cselekvő kompetencialeírások, kontextusba helyezettek, konkrétan kijelölik a kívánt kompetenciaszerveződési szintet. Ezáltal már magukban foglalják a mérés-értékelési kritériumokat is és megfelelő feladattal objektíven, megbízhatóan mérhetőek.

- Ismeri a mai magyar munkaerőpiac jellemzőit: aktivitási, foglalkoztatási, munkanélküliségi adatok, jövedelemmutatók és tendenciák. Tisztában van a vonatkozó adatok lefolyásaival.
- Képes statisztikai adatbázisokban munkaerő-piaci adatgyűjtésre, a statisztikai adatok értelmezésére és elemzésére. Képes következtetéseket levonni a munkaerő-piaci statisztikai adatokból és a mögöttük álló társadalmi-gazdasági jelenségekről. Képes reálisan értékelni a magyar munkaerőpiac helyzetét és tendenciáit.

Mérhetjük és értékelhetjük a tudás és képesség elemet külön-külön is, de együttesen is, hiszen egy jól megfogalmazott esettanulmány vagy gyakorlati feladat eredményes teljesítése képet ad a hallgató tudásának komplexitásáról és a tudás konkrét szakmai feladatban való alkalmazási képességéről is.

A minősítési szintekhez (pl. érdemjegy vagy kiválóan megfelelt – megfelelt - nem felelt meg stb.) tartozó követelményeket szintén előre meg kell határozni, azaz a kurzusleírásban rögzíteni kell, hogy milyen szakmai, minőségi stb. kritériumok alapján tekintjük az adott munkavégzést /tanulási eredményt kiválónak, megfelelőnek vagy nem megfelelőnek, milyen produktum esetén értékeljük a hallgató teljesítményét jelesre vagy éppen közepesre. Az egyes megszerezhető

⁷⁷ A mérés-értékelés módszereinek széles tárházából válogathatunk, úgymint önértékelés, teszt, szóbeli felelet, beszélgetés, esszé, záródolgozat, esettanulmány, szerepjáték, megfigyelés, szimuláció, portfólió, vizsgaremek stb. A lényeg, hogy a mérés-értékelés módszere összhangban legyen a tanulási eredménnyel.

minősítésekhez (pl. az érdemjegyekhez) meghatározott kritériumszintek szoros összefüggésben vannak az értékelés szempontjaival. A szempontokat/kritériumszinteket ki lehet dolgozni szakmai alapon teljes részletezettséggel (részletes szakmai leírással, a kivitelezés minden egyes lépésére vonatkozóan) vagy általános szempontrendszer szerint.

Szép megoldást láthatunk az értékelési kritériumok meghatározására a 7. számú mellékletben található „Tudományos írásmű készítése” című tantárgyleírásban. Az oktató ötfokozatú (érdemjegyes) értékelési skálát alkalmaz és minden egyes érdemjegyhez részletesen meghatározza a teljesítés kritériumait (mind az írásbeli munka, mind a szóbeli prezentáció tekintetében), amelyek koherens módon kapcsolódnak az értékelés módszereihez (pl. konferencia-szituáció modellezése, absztrakt készítése, prezentáció előkészítése és bemutatása) és a kurzus tanulási eredményekben megfogalmazott követelményeihez.

Az értékelésre vonatkozó részletes követelményeket a tantárgyleírás űrlap „A számonkérés módja; az ismeretellenőrzésben alkalmazandó további (sajátos) módok (ha vannak)” rubrikájában rögzíthetjük.

Fontos annak a meghatározása is, hogy a tanulási eredményeket milyen művelési szinten, például ismeret, megértés vagy alkalmazás szintjén (vagy együttesen) akarjuk mérni és értékelni. Ezért a feladatutasításokat⁷⁸ körültekintően kell megfogalmazni, hogy azok jól illeszkedjenek a ténylegesen mérni kívánt kompetenciaszerveződési szintekhez. Optimális esetben a tanulási eredmények pontosan meghatározzák a képzés végére elérendő és mérendő kompetenciaszintet. A tanulási eredmény alapon fejlesztett mérőeszközök és az értékelési útmutatók jelentősen növelik a mérés-értékelés objektivitását, reliabilitását, validitását és fontos előnyük, hogy alkalmasak a nem formális környezetben megszerzett kompetenciák mérésére, értékelésére, és beszámítására is, hiszen az előzetes tudásmérés követelményének meg kell egyeznie az adott képzés vagy képzési szakasz (tantárgy vagy modul) kimeneti követelményeivel. Az iskolán kívül (pl. munkatapasztalat során) szerzett kompetenciák sokkal inkább összehasonlíthatóvá válnak a tanulási eredmény alapú képzési követelményekkel, mint az ismeret alapú tantervekkel.

Míg a tanár számára a tanulási eredmény —> oktatási tevékenység —> értékelés a folyamat iránya, addig a hallgató számára a sorrend fordított. A hallgató számára az értékelés határozza meg a tananyagot. A hallgató azt tanulja meg, ami a sikeres vizsgálathoz, a kurzus sikeres teljesítéséhez kell. A hallgató célja a sikeres vizsga, ő arra akar felkészülni, hogy az értékelésben megfeleljen. Ez önmagában nem okoz problémát akkor, ha a tantárgyi program tanulási eredmény alapú, mert a tanárnak az a célja, hogy a tanulási folyamat végére az egyén birtokolja a kívánt tanulási eredményt. A hallgató célja pedig, hogy sikeres vizsgát tegyen, megszerezze az évközi teljesítményen alapuló minősítéseket. Mivel az értékelés tartalma, módszerei, kritériumai a kívánt tanulási eredményeket tükrözik, így a két cél egyfelé mutat. Az értékelési kritériumok, eljárások és módszerek kidolgozása és alkalmazása legalább annyi körültekintést igényel, mint a tanulási eredmények meghatározása. Az értékelési eszközök kidolgozása nehéz és időigényes feladat, az értékelési protokoll eljárásainak bemutatása azonban nem képezi jelen írás tárgyát.

⁷⁸ Más kompetenciaszintekre utal a „Sorolja fel.....!, Definiálja.....!” vagy a „Mutassa be az X és az Y különbségeit!; Sorolja be a .....kategóriák egyikébe!” vagy a „Vonatkozó jogszabályok alapján készítse el a .....!” vagy a „Elemesse.....!” „Értékelje.....!” feladatutasítás.

6.2. KOHERENCIA KÖVETELMÉNYEK

A fentebb részletezett szakmai tartalmi követelményeken túl rendkívül fontos, hogy **a cél – a követelmények – a tartalom – a módszerek – és az értékelés koherens rendszert alkossanak.** A tantárgyleírás véglegesítése előtt ellenőrizzük a tartalmi koherenciát, például hogy a rendelkezésre álló óraszám alatt, az alkalmazott módszerekkel a kívánt tanulási eredmények elérhetőek-e; a tanulási eredmények szolgálják-e a tantárgyi cél elérését; valamint, hogy az értékelés formája, módszere és követelménye összhangban van-e a tanulási eredményekkel és a tantárgyi céllal?

A tanterv- és tantárgyfejlesztés központi elemévé tehát a tanulási eredmények egyértelmű azonosítása, megfogalmazása válik, amelyet összhangba kell hozni a tanítási folyamattal (tananyag tartalma, tananyag felépítése, oktatási módszerek, tanítási stratégiák, eszközök, tanulástámogatás, időszükséglet, oktatási környezet) és az értékeléssel. Az értékelés és a tanításmódszertan átgondolása és meghatározása azért fontos, mert tantárgyfejlesztés (képzésfejlesztés) csak a tanulási eredmények – tanítási folyamat – értékelés együttesében valósulhat meg eredményesen. A három elemnek harmonizálnia, illeszkednie kell egymáshoz. Ezáltal lesz a teljes oktatási folyamat átgondolt, strukturált, következetes, és ez teszi az oktatási folyamat egészét átláthatóbbá, és értelmezhetőbbé mindenki számára.

Kedves Olvasó!

Gondolja át és írja le, hogy milyen ismeretek voltak az Ön számára a legfontosabbak a tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés témaköréből, esetlegesen milyen kérdései merültek fel!

Tanult új ismereteket?

Bővültek a témában már meglévő ismeretei?

A már meglévő ismeretei rendszerbe szerveződtek?

Megértette a tanulási eredmény alapú szemlélet lényegi elemeit?

Mi okozott nehézséget a megértésben?

Elgondolkodtatta valami?

Átgondolja a korábbi tantárgyleírásait a tanulási eredmény szemlélet alapján?

Feljegyzéseim, gondolataim, megállapításaim, kérdéseim a tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés folyamatával kapcsolatban:

MÓDSZERTANI JAVASLATOK A TANULÁSI EREDMÉNYEK KIALAKÍTÁSÁHOZ ÉS ÍRÁSÁHOZ

A tanulási eredmények írásának nincs egyetlen, tökéletes, tudományos pontossággal meghatározható módszere és eredménye. A kimeneti követelménysz tenderdeknek a tanulási eredmények az egyik lehetséges megfogalmazási módja. Ráadásul ugyanazt a követelményt többféleképpen is meg lehet szövegezni. Emellett jelenleg még alakulóban van az a megközelítésmód és nyelvezet, amely a leginkább alkalmas a hazai képesítési követelmények közérthető leírására. Az eddig elkészült megoldásokra jellemző a sokféleség, ezt jól bizonyítja a különböző szakképzettségek KKK-inak egymástól jelentősen eltérő részletességű és minőségű kidolgozottsága.

Egy modul/tantárgy/gyakorlati képzési rész tanulási eredményeinek meghatározásához **kiindulópontként szolgál a KKK, de célszerű mindig az adott tevékenység szempontjából átgondolni a tanulási eredményeket** és a (munka)folyamatból, (munka)tevékenységből kiindulni. Ezért a tanulási eredmények írásába érdemes bevonni gyakorlati szakembereket, például a szakmai gyakorlati képzésben résztvevő kollégákat. A tanulási eredményeket azok a szakemberek tudják a legeredményesebben meghatározni, akik már gyakorlatot szereztek mind a szakmában, mind annak oktatásában, és ismerik a tanulási eredmények írásának módszertanát, értik az MKKR szintleíró jellemzőit és elkötelezettek a minőségi fejlesztés iránt. A csak a KKK-ban **található tartalmi elemek alapján nem lehet megfelelő tanulási eredményeket írni, ezért szükséges annak a munkafolyamatnak/tudományos tevékenységnek a gyakorlati ismerete, amely elvégzésére jogosít az adott képzés sikeres teljesítése.** A tanulási eredmények kialakításakor feltétlenül figyelni kell arra, hogy az összekapcsolódó felsőoktatási szakképzés – alapképzés – mesterképzés tanulási eredményei kifejezzék a különböző szintű képesítések egymáshoz való viszonyát, a tanulási eredmények alapján jól megkülönböztethetők legyenek a képesítések szintjei.

A tanulási eredmény leírásoknak **illeszkedniük kell a képzés céljához és kimeneti** (záróvizsga és adott foglalkozás, munkakör, munkaterületi feladat elvégzésére való alkalmasság) **követelményeihez.** A tanulási eredményeknek a kimeneti követelményekre kell összpontosítaniuk és nem a tanítási-tanulási folyamatra. Ez annál is inkább fontos, mert egy modul/tantárgy/gyakorlati képzési rész tanulási eredményeit úgy kell megfogalmazni, hogy azok alapját képezzék a validációnak⁷⁹ is, és **azok is bizonyíthassák birtoklásukat, akik nem vettek részt formális tanulási folyamatban, konkrét oktatási, képzési programban.** Kulcsfontosságú annak az átgondolása, hogy milyen formái vannak a tanulási eredmény megnyilvánulásának, hogyan lehet azt megfigyelni, illetve hogyan tudják a hallgatók bizonyítani a tudásukat.

A tanulási eredmények kialakításának és megfogalmazásának tehát nincs általánosan elfogadott szabálya, de az eddigi tapasztalatok alapján mindenképpen érdemes figyelembe venni az alábbi szempontokat.

⁷⁹ A validáció olyan eljárás, amelyben a legkülönbözőbb tanulási környezetekben megszerzett ismereteket, készségeket, kompetenciákat (hétköznapi kifejezéssel tudást) vetik össze előzetesen meghatározott referenciákkal (azaz egy adott képesítés vagy képzési program követelményeivel), és megfelelőség esetén elismerik, vagyis lehetővé teszik az adott képesítés megszerzését, vagy pedig a korábban megszerzett (hozott) tudást egy képzési program követelményeinek teljesítésébe beszámítják. A felsőoktatás területén a felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 49 § (6) bekezdése biztosítja a validáció lehetőségét: "A kreditátviteli bizottság az előzetesen nem-formális, informális tanulás során megszerzett tudást, munkatapasztalatot – az e törvényben, valamint kormányrendeletben meghatározottak szerint – tanulmányi követelmény teljesítéseként elismerheti."

A tanulási eredmény

- az adott tanóra/kurzus/tantárgy/modul/tevékenység/szakképzettség értékelhető és mérhető (vagy munkavégzés közben megfigyelhető) kompetenciáit írja le (a mérhetőség kulcskritérium),
- a tanulási folyamat befejezésének az elvárt konkrét és mérhető teljesítményeit (eredményét) határozza meg, és nem a tanulási útvonalat,
- a hallgató és nem az oktató szempontjából van leírva,
- kellően tevékenység- vagy szakmaspecifikus, az adott szakképzettségre jellemző terminológiát használja,
- konkrét, világosan érthető cselekvést jelentő igét + tárgyat és egyéb specifikáló kontextust tartalmaz,
- alapos és megfelelő részletezettségű, egyértelműen utal az adott kompetencia autonómia és felelősség szintjére,
- igazodik az adott végzettség/képesítés MKKR szintjéhez,
- kialakításának alapját képezheti a KKK, de képzésfejlesztéskor mindig az adott tevékenységből, munkafolyamatból kell kiindulni.

Összefoglalóan: a tanulási eredményeket meghatározott nyelvezet jellemzi. A tanulási eredmények megfogalmazásakor általában:

- **aktív igét használunk**
- *meghatározzuk azt a témakört, amire a tanulási eredmény vonatkozik*
- **meghatározzuk a tanulási eredmény kontextusát, összefüggéseit, komplexitását**
- **meghatározzuk az elérendő szintet**

PÉLDA

Tudás kategória:

Alkalmazói szinten **ismeri a munkajogi alapfogalmakat és a Munka Törvénykönyv munkaviszony (foglalkoztatási formák, speciális jogviszonyok) létesítésére, a munkavállaló jogaira és kötelezettségeire vonatkozó részeit.**

Képesség kategória:

A lakosság fitsségi állapotának megfelelően **változatos mozgásformákat oktat csoportosan, illetve egyéni foglalkozások szintjén.**

Attitűd kategória:

Tiszteletben tartja a gyermeki és emberi méltóságot és az alapvető jogokat a laboratóriumi diagnosztikai szakterületen végzett munkája során.

Autonómia-felelősség kategória:

Önállóan **tervezi és irányítja a termelőtevékenységet biztosító gépek, berendezések energetikai, műszaki üzembiztossági, környezetvédelmi és szervizelési feladatait.**

7.1. A TANULÁSI EREDMÉNYEK KIALAKÍTÁSÁNAK, MEGFOGALMAZÁSÁNAK, KONKRÉT TARTALMI ELEMEI

Az alábbiakban részletesen bemutatjuk, és példákkal illusztráljuk a tanulási eredmények megfogalmazásával kapcsolatos konkrét követelményeket, tartalmi és formai elemeket.

7.1.1. CSELEKVÉST JELENTŐ IGE, TÉMAKÖR, KONTEXTUS, SZINT

Cselekvést jelentő, jól érthető, a kívánt kompetenciaszerveződési szintnek megfelelő igék használata: a cselekvést kifejező igék használata a tanulási eredmények megfogalmazásának alapelve. Mivel a tanulási eredmények arra vonatkoznak, hogy az egyén mit képes megcsinálni, elvégezni a tanulási folyamat végére, a tanulási eredményeket minden esetben aktív, cselekvést jelentő igékkel kell leírni (4. táblázat). Nem minden ige alkalmas tanulási eredmények leírására, mivel nem elég világos, vagy nem értelmezhető, vagy nem kapcsolódik a tanulási folyamathoz, illetve nem a tanulási folyamat eredménye (például: tapasztalatot gyűjt, egyre jobban ismeri stb.).

ROSSZ PÉLDA

(mert hiányzik az ige):

Az egészségügy és a szociális munka szakterületéhez tartozó dokumentációk ismerete.

JÓ PÉLDA

(mert aktív, cselekvést jelentő igét tartalmaz és meghatározza a témakört is):

Ismeri az egészségügy és a szociális munka szakterületének dokumentációit, az azok vezetésével, kezelésével, adatszolgáltatással összefüggő szabályokat.
(Okleveles egészségügyi szociális munkás, tudás kategória)

ELFOGADHATÓ PÉLDA

Képes a szükséges emberi erőforrás megtervezésére egy adott szervezetben.

(A humántőke gazdaságtana c. tárgy, képesség kategória)

JÓ PÉLDA

Megtervezi a szükséges emberi erőforrást egy adott szervezetben.

A képesség kategóriába tartozó tanulási eredményeket a „képes” melléknév és egy főnévi igenév együttesével írják le a legtöbben. Nem rossz megoldás. Több ilyen példát is láthatunk az 5–7. számú mellékletekben lévő tantárgyleírásokban, és ettől függetlenül ezek pontos, kontextusba helyezett, mérhető képességelemek. Ugyanakkor érdemes a képesség elemeknél is cselekvést jelentő igét használni, és elhagyni a „képes” melléknevet.

ROSSZ PÉLDA

(mert hiányzik az ige és csak jellemvonások felsorolásáról van szó, nem kontextusba helyezett, nem fejleszthető és nem mérhető):

Munkájában nyitott, toleráns, együttműködő.

JÓ PÉLDA

(mert részletes, konkrét, jól specifikált):

Nem fogadja el fenntartás nélkül a sajátjától eltérő megoldásokat, de nyitott és toleráns az ellenvéleményekkel kapcsolatban. A javító szándékú megjegyzéseket értékeli és szükség esetén beépíti munkájába.

(Tudományos írásmű készítése c. tantárgy, attitűd kategória)

Az attitűd megfogalmazásánál is törekedjünk a specifikus leírásra.

ROSSZ PÉLDA

(mert hiányzik az ige és alulspecifikált):

Munkáját szakmai irányítás mellett végzi.

JÓ PÉLDA

Kisebb szervezetben önállóan (szakmai felügyelet mellett), nagyobb szervezetben szakmai irányítás mellett ellátja az emberi erőforrással kapcsolatos feladatokat.

(A humántőke gazdaságtana c. tantárgy, autonómia-felelősség kategória)

4. táblázat: Példák az egyes deskriptorokhoz alkalmazható igékre

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITŰD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
<p>Jellemző igék:</p> <ul style="list-style-type: none"> • azonosít • csoportosít • elmond • ért, megért • felidéz • felismer • felsorol • ismer • ismertet • kiválaszt • leír • listáz • meghatároz • megnevez • összegyűjt • tud <p>és így tovább</p>	<p>Jellemző igék:</p> <ul style="list-style-type: none"> • alkalmaz • alkot • ábrázol • bekapcsolódik • bemutat • bizonyít • dokumentál • együttműködik • elemez • elkészít • ellát • elmagyaráz • előad • előállít • előkészít • épít • értékkel • fejleszt • feldolgoz • feltár • felújít 	<p>Jellemző igék:</p> <ul style="list-style-type: none"> • belát • elfogad <p><i>(pl. a szakmaetikai elveket)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • érdeklődik • értékékként tekint <p><i>(valamire)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • figyelembe vesz • hajlandó • igényel • képvisel • kezdeményez • kész <p><i>(pl. közös munkára)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kötelezőnek tartja <p><i>(magára nézve)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kritikusan szemlél • megbecsül <p><i>(valakit, valamit)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • szem előtt tart 	<p>Jellemző igék:</p> <ul style="list-style-type: none"> • betartja és betartatja • biztosít <p><i>(pl. feltételeket)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • döntés(ek)e)t hoz • ellenőriz • ellenőriztet • felelős/felügyeli • felelősséget vállal <p>valamiért</p> <ul style="list-style-type: none"> • irányít • képes az önellenőrzésre és a hibák önálló javítására • korrigálja saját vagy mások hibáit • önálló javaslatokat fogalmaz meg • vezet <p>és így tovább.</p>

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
-	<p>Jellemző igék:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fest • gazdálkodik • gondoz • gyárt • használ • igazol • javít • kapcsolatot tart • kezel • készít • kialakít • kísérletet végez • kiszámít • kivitelez • kommunikál • konfliktust kezel • közreműködik • létrehoz • megalkot • megfogalmaz • megítél • megjelenít • megold • megtervez • megvalósít • megvizsgál • megújít • menedzsel • mér • minősít • működtet • oktat • összeállít • összehasonlít • részt vesz • szemléltet • szerel • szervez • tájékoztat • tervez • tesztel • továbbfejleszt • végiggondol • végrehajt <p>és így tovább.</p>	<p>Jellemző igék:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tisztel, tiszteletben tart • törekszik (<i>valamire</i>) • vállal, felvállal • viselkedik (<i>valamilyen módon</i>) <p>és így tovább.</p> <p>Jellemző személyiségjegyek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • belsővé válik • elkötelezett • empátikus • érzékeny • jellemzővé válik • kíváncsi • kritikus • minőségorientált • nyitott (<i>pl. új megoldásokra</i>) • önkontroll jellemzi • önkritikus • reflektív • rugalmas • toleráns • tudatos <p>és így tovább.</p>	<p>Jellemző kontextus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • alkotó módon /szinten • autonóm módon • felügyelettel • kreatívan • másokkal együttműködve • önállóan • segítséggel • szakmai útmutatás /irányítás alapján • szokásos időtartam alatt • útmutatással • vezetői irányítással <p>és így tovább.</p>

FELADAT

Kedves Olvasó!

Az egyes szakterületek eltérő igékkel, nyelvtani szerkezetekkel írják le a tanulási eredményeket. Gondolja át, hogy az Ön szakterületén melyek azok a jellemző igék, nyelvi formulák, szókapcsolatok, kontextusok, amelyek a leginkább alkalmazhatók a tanulási eredmények kialakításában?

Jelölje ki a 4. táblázatból az Ön számára leghasznosabb igéket, kifejezéseket és bővítse azokat az adott szak/szakterület KKK-iban fellelhető szókapcsolatokkal illetve saját ötleteivel!

Feljegyzéseim:

TUDÁS: _____

KÉPESSÉG: _____

ATTITŰD: _____

AUTONÓMIA-FELELŐSSÉG: _____

Az igék – most már az Ön által kiegészített – tárháza bőséges, ugyanakkor feltétlenül figyelembe kell venni, hogy adott képzési szinten, adott tantárgyon belül, adott tanulási eredményt milyen kompetenciaszerveződési szinten akarunk fejleszteni és értékelni (lásd 6.1.2. fejezet). Többször hangsúlyoztuk azt is, hogy a tanulási eredmény alapú követelménytámasztás, a tanulási eredmények elérését segítő módszerek és az értékelés koherens rendszert alkot egymással. Ennek megfelelően az 5. táblázat a kognitív kompetenciaszerveződési szintek szerint ad áttekintést a tanulási eredmények írásakor használható jellemző igékről, a tanulási eredmények elsajátítását támogató jellemző tanítási módszerekről, a tanulási eredmények értékelésére alkalmas módszerekről és az értékelésben használható igékről, feladatutasításokról. Az 5. táblázatban felsorakoztatott példák nem teljes körűek, a táblázat minden oszlopa bővíthető további elemekkel.

5. táblázat: Jellemző igék és módszerek a tanulási eredmények írására és értékelésére a kognitív követelmények szintjei alapján⁸⁰

Bloom-taxonómia ⁸¹ kognitív szintjei	Példa a tanulási eredményekben alkalmazható igékre ⁸²	Jellemző tanítási módszer	Példák értékelésre használható igékre/ feladatutasításokra	Jellemző értékelési módszerek ⁸³
tudás-felidézés (jellemzően tudás kategória) (a hallgató felidézi, újból megfogal- mazza a megtanult információkat, akár anélkül, hogy feltétlenül értené is azokat)	csoportosít, definiál, elmond, felidéz, felsorol, kiválaszt, meghatároz, megnevez, összehasonlít, számbavesz stb.	Jellemzően előadó-központú módszerek: előadás, magyarázat, konzultáció, irányított tanu- lás/feladatmeg- oldás (tankönyv, munkafüzet, szakmai tanul- mány, videó stb. felhasználásával) stb.	Definiálja.....! Idézz fel...! Azonosítsa...! Sorolja fel ...! Mutassa be...! Sorolja fel, mi mindenre kell odafigy- yelni, ha....! Határozza meg...! Mutassa be, hogy a ... során milyen folyamatokat alkalmaz, amikor...! Csoportosítsa....! Válassza ki...! stb.	Írásbeli teszt Szóbeli számmonkérés /önálló vagy kérdésekkel irányított felelet

⁸⁰ Bloom 1956, Derényi 2006, Kennedy 2007 alapján, önálló gondolati elemekkel történő kiegészítéssel, saját szerkesztés.

⁸¹ Bloom tudásszerveződési taxonómiájának összefoglaló leírása megtalálható a 4. számú mellékletben.

⁸² Néhány jellemző ige, amelyek segítenek az adott szerveződési szintnek megfelelő tanulási eredmény megfogalmazásában. Ugyanaz az ige több szerveződési szinten is megjelenhet kontextustól függően. További igék találhatóak a 4. táblázatban és a 4. számú mellékletben.

⁸³ Mindegyik kompetencia szerveződési szinten fontos szerepe van a hallgatói önértékelésnek és a hallgató társak értékelésének.

Bloom-taxonómia kognitív szintjei	Példa a tanulási eredményekben alkalmazható igékre ⁸²	Jellemző tanítási módszer	Példák értékelésre használható igékre/ feladatutasításokra	Jellemző értékelési módszerek ⁸³
megértés (jellemzően tudás kategória) (a hallgató a meg- tanult információ magyarázata és értelmezése révén megérti az infor- máció jelentését)	azonosít, besorol, beszámol, elmagyaráz, értelmez, felismer, felülvizsgál, kijegyzetel, megfigyel, meghatároz, összekapcsol stb.	Jellemzően előadó-központú módszerek: előadás, magyarázat, konzultáció, irányított tanu- lás/feladatmeg- oldás (tankönyv, munkafüzet, szakmai tanul- mány, video stb. felhasználásával) stb.	Mutassa be a ... és a ... különbségeit! Határozza meg....! Magyarázza el a ...! Sorolja be a ... kategó- riák egyikébe! Értelmezze....! Igazolja....! Szemléltesse példákkal....! Vesse össze.....! stb.	Írásbeli teszt Szóbeli számmonkérés/ önálló vagy kérdésekkel irányított felelet, bemutatás, demonstráció
alkalmazás (jellemzően képesség kategória) (a hallgató a megtanult tudásanyagot új helyzetekben is képes használni, például úgy, hogy az elveket és fogalmakat egy probléma megoldá- sa érdekében működteti)	alkalmaz, alkal- mazza X elvét Y-ra, ábrázol, bemutat, bizonyít, elkészít, igazol, illusztrál, irányít, kezel, kiszá- mít, megmagyaráz, megold, mérlegel, összeállít, össze- gyűjt, sorrendbe állít stb.	Jellemzően kooperatív tanulásszervezés: páros munka, csoportmunka, szakértői mozaik, vita, disputa, esettanulmány, szerepjáték, tréning, projektmunka, world cafe, szimuláció, játék, kutatómunka, műhelymunka, terepmunka, stb.	Állítsa sorrendbe ....! Alkalmazza.....! Alkalmazza a...kapcso- latos ismereteit a ...során! Válassza ki és alkal- mazza .....! Mutassa be, hogyan...! Bizonyítsa...! Igazolja...! Alkalmazza a ...elvét a ..ra! Végezze el.....! Számítsa ki.....! Kezelje.....! Működtesse.....! Készítse elő.....! Vonatkoztassa.....! Rajzolja fel.....! stb.	Írásbeli vizsga: például esszé, esettanulmány, házi dolgozat, záródolgozat, Szóbeli vizsga: önálló prezentá- ció, bemutatás, demonstráció Gyakorlati vizsga (egyéni vagy cso- portos): kutatási vagy probléma/ tevékenység alapú feladat (az alkalmazott tanulás-tanítási módszerekhez kapcsolódva), gyakorlati mun- kavégzés Portfólió

Bloom-taxonómia kognitív szintjei	Példa a tanulási eredményekben alkalmazható igékre ⁸²	Jellemző tanítási módszer	Példák értékelésre használható igékre/ feladatutasításokra	Jellemző értékelési módszerek ⁸³
<p>elemzés (jellemzően kéesség és auto- nómia kategória) (a hallgató a meg- tanult információt képes alkotó részeire bontani, például képes észrevenni a kölcönös viszonyt és a háttérben nyugvó elveket)</p>	<p>elemez, elemzi, hogy miért, felmér, felülvizsgál, folyamatba helyez, kimutat, kiszámol, kísérletezik, kutat, megkülönböztet, megvitát, összegez, összehasonlít és összefüggésbe hoz, tesztel stb.</p>	<p>Jellemzően kooperatív tanulásszervezés:</p> <p>páros munka, csoportmunka, szakértői mozaik, vita, disputa, esettanulmány, szerepjáték, tréning, projektmunka, world cafe, szimuláció, játék, kutatómunka, műhelymunka, terepmunka, stb.</p>	<p>Elemmezze, hogy mi- ért.....! Hasonlítsa össze és hozza összefüggésbe egymással ..! Vitassa meg ...! Hasonlítsa össze....! Számolja ki ....! Magyarázza el, hogyan függ össze .....! Foglalja össze.....! Végezze el.....! Mérje fel.....! Tesztelje.....! Indokolja meg.....! Diagnosztizálja.....! Következtessen.....! Mutassa ki.....! Támassza alá tényekkel.....! Világítsa meg.....! stb.</p>	<p>Írásbeli vizsga: például esszé, esettanulmány, házi dolgozat, záródolgozat,</p> <p>Szóbeli vizsga: önálló prezentá- ció, bemutatás, demonstráció</p> <p>Gyakorlati vizsga (egyéni vagy cso- portos): kutatási vagy probléma/ tevékenység alapú feladat (az alkalmazott tanulás-tanítási módszerekhez kapcsolódva), gyakorlati mun- kavégzés</p> <p>Portfólió</p>

Bloom-taxonómia kognitív szintjei	Példa a tanulási eredményekben alkalmazható igékre ⁸²	Jellemző tanítási módszer	Példák értékelésre használható igékre/ feladatutasításokra	Jellemző értékelési módszerek ⁸³
<p>értékelés (jellemzően auto- nómia-felelősség kategória)</p> <p>(a hallgató alapos reflexióra, kritikára és értékelésre alapozott döntése- ket hoz)</p>	<p>dönt, előrejelez, értékel, érvel, érvényesít, javas- latot ad, kiértékel, következtet, meg- állapít, megvizsgál, összehasonlít, priorizál, problé- mákat fogalmaz meg stb.</p>	<p>Jellemzően kooperatív</p> <p>tanulásszervezés: páros munka, csoportmunka, szakértői mozaik, vita, disputa, esettanulmány, szerepjáték, tréning, projektmunka, world cafe, szimuláció, játék, kutatómunka, műhelymunka, terepmunka, stb.</p>	<p>Keressen és fogal- mazzon meg olyan problémákat.....! Adjon javaslatot ....! Foglalja össze .....! A rendelkezésre álló információk alapján hozzon döntést.....! Állítsa össze.....! Értékelje.....! Végezze el.....! Érveljen.....! Állapítsa meg.....! stb.</p>	<p>Írásbeli vizsga: például esszé, esettanulmány, házi dolgozat, záródolgozat,</p> <p>Szóbeli vizsga: önálló prezentá- ció, bemutatás, demonstráció</p> <p>Gyakorlati vizsga (egyéni vagy cso- portos): kutatási vagy probléma/ tevékenység alapú feladat (az alkalmazott tanulás-tanítási módszerekhez kapcsolódva), gyakorlati mun- kavégzés</p> <p>Portfólió</p>
<p>alkotás (jellemzően autonóm képes- ség kategória)</p> <p>(a hallgató új információt, alko- tást és ideákat hoz létre a korábban tanultak alapján)</p>	<p>alkot, fejleszt, feltalál, hipotézist alkot, létrehoz, megalkot, megszervez, megtervez, összeállít, tanít, továbbfejleszt, új információt és ideákat hoz létre stb.</p>	<p>Jellemzően kooperatív tanulásszervezés:</p> <p>egyéni munka, páros munka, csoportmunka, szakértői mozaik, vita, disputa, esettanulmány, szerepjáték, tréning, projektmunka, world cafe, szimuláció, játék, kutatómunka, műhelymunka, terepmunka, stb.</p>	<p>Hozzon létre.....! Alkosson.....! Tervezze meg.....! Állítsa össze.....! Fejlessze tovább.....! Tanítsa meg.....! stb.</p>	<p>vizsgaremek portfólió projektmunka eredménye</p>

Világos, egyértelmű megfogalmazás: mivel a tanulási eredmények határozzák meg a tanulási folyamat egészét, alapvető követelmény, hogy a tanulási eredmények világosan, egyértelműen kerüljenek megfogalmazásra.

ROSSZ PÉLDA

(mert nehezen értelmezhető megfogalmazás):

Bemutatja a fenntartható fejlődés paradigmáját és támogatja az ökológiai gazdálkodás környezeti rendszerre gyakorolt impulzusait.

JÓ PÉLDA

(mert a megfogalmazás világos és mindenki számára érthető):

Elkötelezett az ökológiai gazdálkodás szellemisége, filozófiája, a környezetvédelem, a természetvédelem és a fenntartható mezőgazdálkodás élelmiszerlánc biztonság és egészség szempontjait is érvényesítő törekvései iránt, és ezt a szakmai és szélesebb társadalmi közösség felé is hitelesen, korrekten közvetíti.

(Okleveles ökológiai gazdálkodási mérnök, attitűd kategória)

ROSSZ PÉLDA

(mert a megfogalmazás nem elég világos és konkrét):

Képes a természettudományi elméletek, paradigmák gyakorlati alkalmazására.

JÓ PÉLDA

(mert a megfogalmazás világos, egyértelmű, konkrét, jól mérhető):

Képes egyszerűbb kémiai jelenségek laboratóriumi körülmények között történő megvalósítására, mérésekkel történő bemutatására, igazolására.

(Kémia alapképzési szak, képesség kategória)

Témakör: a tanulási eredmény meg kell, hogy határozza az adott témakört, amely lehet szakterület-specifikus, illetve általános, és egy meghatározott tartalomra, tudásterületre vagy képességre utal; azt fejezi ki, hogy mire vonatkozik a cselekvés, illetve mivel végzi azt a hallgató. Ha a tanulási eredmény készségről szól, akkor egy, a készség alkalmazásának módját leíró kifejezés is lehet a témakör.

ROSSZ PÉLDA

(mert nem szerepel benne a témakör, nem konkrét, nem mérhető, nem tudjuk, hogy a hallgató milyen munkát végez egyénre szabottan):

Munkáját egyénre szabottan, a mozgáskorlátozott személy szükségleteihez, képességeihez, diagnosztikai állapotához illeszkedve végzi.

JÓ PÉLDA

(mert meghatározza az adott témakört, nevezetesen „meghatározza a fejlesztési, rehabilitációs célokat, fejlesztési, rehabilitációs tervet készít”, ez a megfogalmazás konkrét és mérhető):

Egyénre szabottan, a mozgáskorlátozott személy szükségleteihez, képességeihez illeszkedve, valamint a diagnosztizált állapottal kapcsolatos pedagógiai, pszichológiai és módszertani ismeretei alapján meghatározza a megfelelő szomatopedagógiai nevelési, oktatási, fejlesztési, rehabilitációs célokat, tartalmakat, folyamatokat. Mindezek alapján fejlesztési, rehabilitációs tervet készít.

(Gyógyypedagógus szomatopedagógia szakirányon, képesség kategória)

ROSSZ PÉLDA

(mert nem szerepel benne a témakör, nem konkrét, nem mérhető, nem tudjuk, hogy milyen munkatevékenységében kell önállónak és kreatívnak lennie a hallgatónak):

Munkáját önállóan és kreatívan végzi.

JÓ PÉLDA

(mert meghatározza, hogy mire és milyen kontextusban vonatkozik a cselekvés):

Fotográfiai alkotó munkája megalapozásához önállóan gyűjt adatokat és forrásokat, meghatározza azok eredetiségét, mérlegeli és elemzi szakmai relevanciájukat, szintetizálja és kritikailag kezeli azokat.

(Fotográfia alapképzési szak, képesség kategória)

Terület, kontextus: a tanulási eredmény magában kell, hogy foglalja annak területét vagy kontextusát (a területre, helyzetre, környezetre utaló kifejezések használatával), amelyben a tanulás során megszerzett kompetenciákat használnia kell. A kontextusba helyezésnek tájékoztatást kell adnia arról, hogy az adott tudás és képesség milyen típusú tevékenységhez kapcsolódik.

ROSSZ PÉLDA

(mert nem tartalmazza az ismeret területét, kontextusát):

Ismeri a matematika alapvető módszereit.

JÓ PÉLDA

(mert tartalmazza az ismeret tárgyát és annak kiterjedését, hogy a hallgatónak mit kell ismernie és milyen területeken):

Ismeri a matematika alapvető módszereit az analízis, algebra, geometria, véges matematika, operációkutatás és valószínűség-számítás (statisztika) területén.
(Matematika alapképzési szak)

ROSSZ PÉLDA

(mert nem tartalmazza a tevékenység kontextusát, nem konkrét és nem mérhető):

Szakmai véleményét képviseli, képes hatékony vitára és konfliktuskezelésre.

JÓ PÉLDA

(mert tartalmazza az adott tevékenység kontextusát, konkrét és mérhető):

Szakmai tevékenységét, elképzeléseit, eredményeit nyilvánosság előtt nagy biztonsággal és kompetenciával mutatja be, valamint magas szintű párbeszédet folytat szakmai közösségével, a társszakmák képviselőivel, szakértőkkel, ügyfelekkel, illetve laikus közönséggel a szakterületét érintő komplex témákban, anyanyelvén és egy idegen nyelven. Szakmai álláspontját és szakmai érdekeit érvekkel alátámasztva képviseli vitahelyzetben, együttműködés során képes a konfliktuskezelésre.
(Okleveles médiatervező művész, képesség kategória)

ROSSZ PÉLDA

(mert a megfogalmazás általános, nincs kontextusba helyezve, nem mérhető, alulspecifikált):

Hatékonyan kommunikál.

JÓ PÉLDA

(mert meghatározza a kommunikációs üzenettel kapcsolatos elvárásokat és azt, hogy milyen helyzetben kell alkalmazni az adott képességet):

Andragógiai szakmai célnak formailag és tartalmilag megfelelő eredményes kommunikációs üzenetet fogalmaz meg szóban, interaktív személyközi kommunikációs helyzetben.

(Andragógiai kompetenciák fejlesztés c. tantárgy, képesség kategória)

JÓ PÉLDA

(mert meghatározza a kommunikáció alanyait, kontextusát és a viselkedés módját):

Betegekkel, munkatársakkal, hozzátartozókkal, fogyatékkal élő emberekkel való kommunikálás, illetve rossz hírek közlése során érzelmi intelligenciával és empátiával viselkedik. *(Általános orvos osztatlan szak, attitűd kategória)*

ROSSZ PÉLDA

(mert alulspecifikált, nem fejezi ki a tanulási eredmény szintjét, illetve azt, hogy a hallgató milyen adatok rögzítésére képes és milyen módon):

Adatokat rögzít.

JÓ PÉLDA

(mert kontextusba helyezett, részletes, mérhető leírás):

Szakmai iránymutatás mellett képes kérdőíves kutatásból származó adatokat rögzíteni már elkészített statisztikai adatbázisba.

(Kutatómódszertan c. tantárgy, autonómia-felelősség kategória)

A tanulási eredmények szintjének megjelölése: meg kell határozni, hogy az adott tudást milyen szinten, milyen komplexitásban kell birtokolni, hogy a megfigyelhető tevékenység strukturált vagy nem strukturált kontextusban zajlik, vagy azt, hogy az adott cselekvést önállóan, vagy felügyelet mellett végzik az egyének. A kompetenciaszintek leírásának egyértelműen utalniuk kell a tanulási eredmény szintjére (részletzettség, komplexitás, önállóság, segédeszköz, felelősség, szakszerűség stb. tekintetében).

ROSSZ PÉLDA

(nincs utalás arra vonatkozóan, hogy a tevékenységet önállóan vagy irányítás mellett végzi a hallgató, emellett nem konkrét, nem kontextusba helyezett, nem mérhető):

Napi munkatevékenységét hatékonyan végzi.

JÓ PÉLDA

(mert meghatározza az autonómia szintet):

Munkahelyi vezetőjének utasítása alapján irányítja a rábízott személyi állomány munkavégzését, felügyeli a gépek, berendezések üzemeltetését.

(Műszaki mérnökasszisztens, autonómia-felelősség kategória)

JÓ PÉLDA

(mert meghatározza, hogy milyen tevékenységet végez önállóan):

Önállóan tervezi és irányítja a termelőtevékenységet biztosító gépek, berendezések energetikai, műszaki üzembiztossági, környezetvédelmi és szervizelési feladatait.

(Mezőgazdasági és élelmiszer-ipari gépészmérnök, autonómia-felelősség kategória)

JÓ PÉLDA

(mert kijelöli a felelősség és autonómia szintet):

Felelős a kutatólaboratórium működéséhez szükséges reagensek, vegyszerek, fogyóanyagok rendelkezésre állásáért, irányítja és ellenőrzi a veszélyes hulladékok kezelését.

(Okleveles klinikai laboratóriumi kutató, autonómia-felelősség kategória)

ROSSZ PÉLDA

(mert nem utal az ismeret szintjére, komplexitására és túl általános):

Ismeri a munkájához kapcsolódó dokumentumokat.

JÓ PÉLDA

(mert kijelöli a tudás szintjét, konkrét, kontextusba helyezett, jól mérhető):

Alkalmazói szinten ismeri a felnőttképzési tevékenységet szabályozó dokumentumokat (Országos Képzési Jegyzék, Szakmai és Vizsgakövetelmény, Szakmai programkövetelmény, Nyelvi programkövetelmény).

(Kompetencia alapú, modulrendszerű képzések fejlesztése c. tárgy, tudás kategória)

MKKR szinthez igazodás: a tanulási eredményeknek megfogalmazásukban tükröznie kell az adott MKKR szintet. A tanulási eredményeket úgy kell megfogalmazni, hogy azok egyértelműen megfeleltethetők legyenek a szakképzettség MKKR szintjének.

PÉLDA

Mesterképzési szak (MKKR 7. szint)
KKK tanulási eredménye
(tudás kategória)

Rendelkezik írásbeli és szóbeli kommunikációs alapismeretekkel.

MKKR szintleíró tanulási
eredményei a kommunikációs
kompetenciára vonatkozóan

2. szint: Rendelkezik általános anyanyelvi, matematikai-logikai és természettudományos eszköztudással.

7. szint: Jól ismeri szakterülete szókincsét, az írott és beszélt nyelvi kommunikáció sajátosságait: legfontosabb formáit, módszereit, és technikáit anyanyelvén és egy idegen nyelven.

A példában bemutatott tudáselem egy mesterképzési szak KKK-jából való. Ha összevetjük az MKKR szintleíró tanulási eredményeivel, akkor láthatjuk, hogy ez a tudáselem MKKR 2-es szintű, az általános iskolai képzési szinthez köthető kompetencia. Az MKKR 7-es szintjén már jóval összetettebb kompetenciaszerveződési szint jelenik meg.

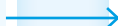

PÉLDA

Alapképzési szak (MKKR 6. szint) KKK tanulási eredménye (képesség kategória)

Képes idegen nyelven és az információs- és kommunikációtechnológia eszközeivel hatékonyan kapcsolatot teremteni, együttműködni, közösen dolgozni.

Értő módon képes idegen nyelvű szakirodalom olvasására, és legalább egy idegen nyelven megbízható szinten ismeri a saját szakterületére jellemző szakkifejezéseket, és alkalmazza azokat.

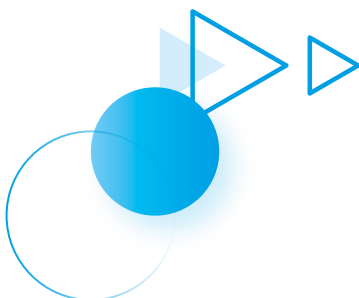
MKKR szintleíró tanulási eredményei az idegen nyelvi kompetenciákra vonatkozóan

5. szint: Ismeri a szakterület szakmai szókincsét (anyanyelven és legalább egy idegen nyelven); Anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikációs képességei révén szakmailag együttműködik más nyelven beszélőkkel.

6. szint: Megérti és használja szakterületének jellemző online és nyomtatott szakirodalmát magyar és idegen nyelven.

Apéldában bemutatott tanulási eredmények (képességek) megfelelnek az adott szakképzettség MKKR szintjének (6. szint) és magukban foglalják az 5. szint kompetenciát is.

A kialakított tanulási eredményeket mindig érdemes összevetni az MKKR szintleíró jellemzőivel (6. táblázat), hogy jól pozícionáljuk az adott képzési szint kimeneti követelményeit.

6. táblázat: Az MKKR három szintjének szintleíró tanulási eredményei

TUDÁS	MKKR 5. szint felsőoktatási szakképzés	MKKR 6. szint alapképzés	MKKR 7. szint mesterképzés, osztatlan képzés
	Rendelkezik egy adott szakterülethez kapcsolódó általános és szakspecifikus elméleti és gyakorlati ismeretekkel.	Átfogóan ismeri egy adott tanulmányi és/vagy szakterület tárgykörének alapvető tényeit, irányait és határait.	Ismeri egy adott tanulmányi és/vagy szakterület általános és specifikus jellemzőit, határait, legfontosabb fejlődési irányait, a szakterület kapcsolódását a rokon szakterületekhez.
	Az elméleti és gyakorlati tudása rendszerbe szerveződik.	Ismeri a szakterületéhez kötődő legfontosabb összefüggéseket, elméleteket és az ezeket felépítő fogalomrendszert.	Részletekbe menően ismeri az adott szakterület összefüggéseit, elméleteit és az ezeket felépítő terminológiát.
	Rendelkezik az adott szakma hosszú távú és magas szintű műveléséhez szükséges gyakorlati módszerekkel és eszközökkel kapcsolatos biztos ismeretekkel.	Ismeri szakterülete fő elméleteinek ismeretszerzési és problémamegoldási módszereit.	Ismeri szakterületének sajátos kutatási (ismeretszerzési és problémamegoldási) módszereit, absztrakciós technikáit, az elvi kérdések gyakorlati vonatkozásainak kidolgozási módjait.
	Ismeri a szakterület szakmai szókincsét (anyanyelven és legalább egy idegen nyelven).	-	Jól ismeri szakterülete szókincsét és az írott és beszélt nyelvi kommunikáció sajátosságait: legfontosabb formáit, módszereit, és technikáit anyanyelvén és egy idegen nyelven.

	MKKR 5. szint felsőoktatási szakképzés	MKKR 6. szint alapképzés	MKKR 7. szint mesterképzés, osztatlan képzés
	Az adott szakma feladatait a szükséges módszerek és eszközök kiválasztásával, egyedi és komplex alkalmazásával tervezi és oldja meg.	Elvégzi az adott szakterület ismeretrendszerét alkotó elképzelések alapfokú analízisét, az összefüggéseket szintetizálja, és adekvát értékelő tevékenységet folytat.	Elvégzi az adott szakterület ismeretrendszerét alkotó különböző elképzelések részletes analízisét, az átfogó és speciális összefüggéseket szintetizálva megfogalmazza és ezekkel adekvát értékelő tevékenységet végez.
	Anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikációs képességei révén szakmailag együttműködik más nyelven beszélőkkel.	Megtervezi és megszervezi saját önálló tanulását.	Sokoldalú, interdiszciplináris megközelítéssel azonosít speciális szakmai problémákat, feltárja és megfogalmazza az azok megoldásához szükséges részletes elméleti és gyakorlati hátteret.
	Fejleszti tudását, és ehhez alkalmazza a tudásszerzés, önfejlesztés különböző módszereit és használja a legkorszerűbb információs és kommunikációs eszközöket.	Rutin szakmai problémákat azonosít, az azok megoldásához szükséges elvi és gyakorlati hátteret feltárja, megfogalmazza és megoldja (standard műveletek gyakorlati alkalmazásával).	Magas szinten használja a szakterület ismeretkövetési technikáit, és dolgozza fel a magyar és idegen nyelvű publikációs forrásait.
	-	Megérti és használja szakterületének jellemző online és nyomtatott szakirodalmát magyar és idegen nyelven.	Szakterületének egyes résztémáiról önálló, szaktudományos formájú összefoglalókat, elemzéseket készít.
	-	Az adott munkahely erőforrásaival gazdálkodik, felhasználva szakmai tudását.	-

	MKKR 5. szint felsőoktatási szakképzés	MKKR 6. szint alapképzés	MKKR 7. szint mesterképzés, osztatlan képzés
	Nyitott az adott szakterület új eredményei, innovációi iránt, törekszik azok megismerésére, megértésére és alkalmazására.	Vállalja és hitelesen képviseli szakmája társadalmi szerepét, alapvető viszonyát a világhoz.	Vállalja azokat az átfogó és speciális viszonyokat, azt a szakmai identitást, amelyek szakterülete sajátos karakterét, személyes és közösségi szerepét alkotják.
	Folyamatos önképzésre törekszik.	Nyitott szakmája átfogó gondolkodásmódjának és gyakorlati működése alapvető jellemzőinek hiteles közvetítésére, átadására.	Hitelesen közvetíti szakmája összefoglaló és részletezett problémaköreit.
	Önkritikus saját munkájával szemben.	Törekszik arra, hogy önképzése a szakmai céljai megvalósításának egyik eszközévé váljon.	Új, komplex megközelítést kívánó, stratégiai döntési helyzetekben, illetve nem várt élethelyzetekben is törekszik arra, hogy a jogszabályok és etikai normák teljeskörű figyelembevételével döntsön.
	Elfogadja és hitelesen közvetíti szakmája társadalmi szerepét, értékeit.	Komplex megközelítést kívánó, illetve váratlan döntési helyzetekben is törekszik a jogszabályok és etikai normák teljeskörű figyelembevételével meghozni döntését.	Kezdeményező szerepet vállal szakmájának a közösség szolgálatába állításában.
	Új, váratlan élethelyzetekben is törekszik a problémák jogszerű és etikus megoldására.	Törekszik arra, hogy a problémákat lehetőleg másokkal együttműködésben oldja meg.	Fejlett szakmai identitással, hivatástudattal rendelkezik, amelyet a szakmai és szélesebb társadalmi közösség felé is vállal.
	Nyitott a szakmájához kapcsolódó, de más területen tevékenykedő szakemberekkel való szakmai együttműködésre.	-	Törekszik arra, hogy szakterülete legújabb eredményeit saját fejlődésének szolgálatába állítsa.

AUTONÓMIA ÉS FELELŐSSÉG

	MKKR 5. szint felsőoktatási szakképzés	MKKR 6. szint alapképzés	MKKR 7. szint mesterképzés, osztatlan képzés
	Önállóan végzi munkáját, folyamatos önellenőrzés mellett.	Szakmai útmutatás alapján végzi átfogó és speciális szakmai kérdések végiggondolását és adott források alapján történő kidolgozását.	Jelentős mértékű önállósággal végzi átfogó és speciális szakmai kérdések végiggondolását és adott források alapján történő kidolgozását.
	Felelősséget vállal saját és az általa vezetett szakmai csoport munkájáért, eredményeiért és kudarcaiért.	Felelősséggel részt vállal szakmai nézetek kialakításában, indoklásában.	Kialakított szakmai véleményét előre ismert döntési helyzetekben önállóan képviseli.
	-	A szakmát megalapozó nézeteket felelősséggel vállalja.	Új, komplex döntési helyzetekben is felelősséget vállal azok környezeti és társadalmi hatásaiért.
	-	-	Bekapcsolódik kutatási és fejlesztési projektekbe, a projektcsoportban a cél elérése érdekében autonóm módon, a csoport többi tagjával együttműködve mozgósítja elméleti és gyakorlati tudását, képességeit.
	-	-	Különböző bonyolultságú és különböző mértékben kiszámítható kontextusok- ban a módszerek és technikák széles körét alkalmazza önállóan a gyakorlatban.

Forrás: Magyar Képesítési Keretrendszer

7.1.2. MINIMÁLIS TUDÁSSZINT, HALLGATÓ- ÉS EREDMÉNYKÖZPONTÚSÁG

Minimális tudásszint: a tanulási eredmények kialakításakor a minimálisan elfogadható kompetenciaszintet kell meghatározni, amellyel a hallgató az adott modul/tantárgyat elvégezheti és figyelemmel kell lenni arra, hogy a tanulási eredményleírások összessége minden olyan tanulási eredményt tartalmazzon, amely az adott modul/tantárgy teljesítéséhez szükséges. **A tanulási eredmények a tanulás nélkülözhetetlen eredményeit rögzítik**, ennél fogva az elfogadható minimumot jelentő küszöbszintnek megfelelő követelményeket fogalmaznak meg (Cedefop 2016). A tanulási eredmények elsajátításában lévő minőségi különbségeket az érdemjegyek minősítik.

A hallgató szempontjából: a tanulási eredmények kialakításakor a hallgatók állnak a közép-pontban, a tanulási eredmények a hallgató szempontjából kerüljenek leírásra. Fontos, hogy a hallgatók motiválónak és értelmesnek/hasznosnak találják a „végeredményt”, azaz a tanulási eredmény alapú követelményeket. Ha a hallgató ismeri a képzési célt, a közvetíten-dő értékeket, az elvárt követelményeket, tudatosabb viszonya lesz a tananyaghoz és a képzési folyamathoz, ez pedig pozitívan befolyásolja a hallgató motivációját és a tanulás eredmé-nyességét.

ROSSZ PÉLDA

(mert a tanár szempontjából határozza meg a tanulási eredményt):

Az egészségügyi dokumentáció
vezetésének és kezelésének
megismertetése.

JÓ PÉLDA

(mert a hallgató szempontjából határozza meg a tanulási eredményt):

Ismeri az egészségügyi dokumentáció
vezetésének és kezelésének alapvető
szabályait.

*(Felsőfokú orvosi diagnosztikai asszisztens,
tudás kategória)*

ROSSZ PÉLDA

(mert a tanulási feladatot írja le az oktató szempontjából):

A minőségcélok és az indikátorok
kialakításának gyakoroltatása
példák alapján.

JÓ PÉLDA

(mert a tanulási folyamat eredményét írja le a hallgató szempontjából):

A minőségcélokat és indikátorokat úgy
fogalmazza meg, hogy azok konkrétak,
reálisak, mérhetőek legyenek. Nyomon
követi a minőségcélok és indikátorok
teljesülését, szükség esetén felülvizsgálja
és módosítja azokat.

*(Minőségbiztosítás c. tárgy,
autonómia-felelősség kategória)*

Eredmény-központúság: a tanulási eredmények a tanulási folyamat eredményét (mire lesz képes a hallgató) írják le és nem a tanulási útvonalat. A tanulási eredmények befejezettségre utalnak, nem folyamatra.

ROSSZ PÉLDA

(mert a tanulási folyamat és a tanulás környezetét írja le):

Mozgó- és állókép létrehozásának és szerkesztésének gyakoroltatása előre összeállított feladatok alapján.

JÓ PÉLDA

(mert a tanulási folyamat eredményét írja le):

Egyszerűbb forrásanyagokat (szöveget, hangot, mozgó- és állóképet, grafikát, animációt) előállít és szerkeszt, valamint meghatározza az ezekhez szükséges szoftvereszközök paramétereit és szolgáltatásait.

(Felsőfokú fejlesztő programtervező informatikus-asszisztens, képesség kategória)

7.1.3. SZAKMASPECIFIKUS ÉS ÁLTALÁNOS KOMPETENCIÁK EGYENSÚLYA

(Szakma)specifikusság: a tanulási eredmények legyenek (szakma)specifikusak, a tanulási eredmények utaljanak az adott szakmai tevékenységre, ne legyenek túl általánosak.

Vajon melyik szakképzettség tanulási eredményei az alábbi képességek leírások?

- „Rendelkezik az új látásmód képességével, képes a szociokulturális környezetet interdiszciplináris szemlélettel megközelíteni, és képes arra, hogy a szakterületre jellemző megismerési felkészültségeket szakszerűen alkalmazza.
- Képes szakterülete ismereteit alkalmazni a problémák és konfliktusok felismerésére, és hatékonyan közre is tud működni ezek megoldási javaslatainak kidolgozásában és megoldásában.
- Képes az információk kritikus elemzéséhez és feldolgozásához kellően megalapozott technikák széles skálájának alkalmazására.
- Képes a szervezeten belüli munkafolyamatokat a felkészültségének megfelelő szinten irányítani, eredményesen együttműködni az intézményen belüli és kívüli partnerekkel, megfelelő szakmai gyakorlat után vezetői munkakört betölteni.
- Képes a gyorsan változó munkahelyi és szervezeti körülményekhez alkalmazkodni.
- Képes a változások kezelésére vonatkozó adaptáció koncepciójának kidolgozására, ennek munkatársaival és egyéb partnereivel való megvitatására és elfogadtatására.
- Képes önálló szakmai koncepciók kidolgozására és ezek kivitelezésére.
- Képes szakmai tudásának birtokában az eredményes és hatékony értelmiségi munkára.
- Képes az élethosszig tartó tanulás folyamatában való részvételre.”

A fenti leírás egy részletesnek tűnő tanulási eredményleírás, ugyanakkor – kontextus híján – nem megfelelő tanulási eredmények. Általánosan vannak megfogalmazva, nem tartalmaznak szakmaspecifikus elemeket, nem utalnak szakmai tevékenységre, így nem azonosíthatóak, nem fejleszthetőek, nem mérhetőek. Az sem derül ki, hogy konkrétan milyen (munka) tevékenység elvégzésére lesz alkalmas a végzett hallgató a képesítés birtokában.

Nem célszerű túl általános és túl konkrét kifejezéseket alkalmazni, tiszta (egyszerű és egyértelmű) és a szakterületre jellemző terminológiát kell használni.

ROSSZ PÉLDA

(mert túl általános):

Ismeri a számítógépes modellezés szoftvereit.

JÓ PÉLDA

(mert jól specifikált):

Ismeri az élettudományi folyamatok számítógépes modellezésének legújabb szoftvereit, azok szükségszerű szakmai adaptációihoz tartozó informatikai megoldásokat.

(Okleveles mezőgazdasági és élelmiszeripari gépészmérnök, tudás kategória)

ROSSZ PÉLDA

(mert túl általános, nem szakma- vagy tevékenység-specifikus):

Adminisztrációs feladatokat végez.

Ez a megfogalmazás formájában ugyan tanulási eredmény, de túlságosan általános, tartalmilag alulspecifikált. Nem tudjuk, hogy mit is takar az adminisztrációs feladat.

Nincs minőségi kritérium meghatározás *(hogyan végzi a feladatot, pl. szabályosan, szakszerűen, betartva a vonatkozó jogszabályi előírásokat, a pénztárkezelési szabályzatnak megfelelően stb.)*

JÓ PÉLDA

(mert jól specifikált, konkrét, mérhető, kontextusba helyezett):

Önállóan képes dokumentumokat, prezentációkat és egyszerűbb webes tartalmakat előállítani, befogadni és megosztani.

(IKT alkalmazások c. tantárgy, autonómia-felelősség kategória)

JÓ PÉLDA

(mert konkrét):

Ismeri a jogrendszer tagolására vonatkozó főbb nézeteket, a jogértelmezési módszereket, ide értve a különböző *(köz- és magánjogi, általános és speciális)* jogterületek együttes alkalmazásának, rendszerszerű értelmezésének a módszereit is. *(Jogász osztatlan szak, tudás kategória)*

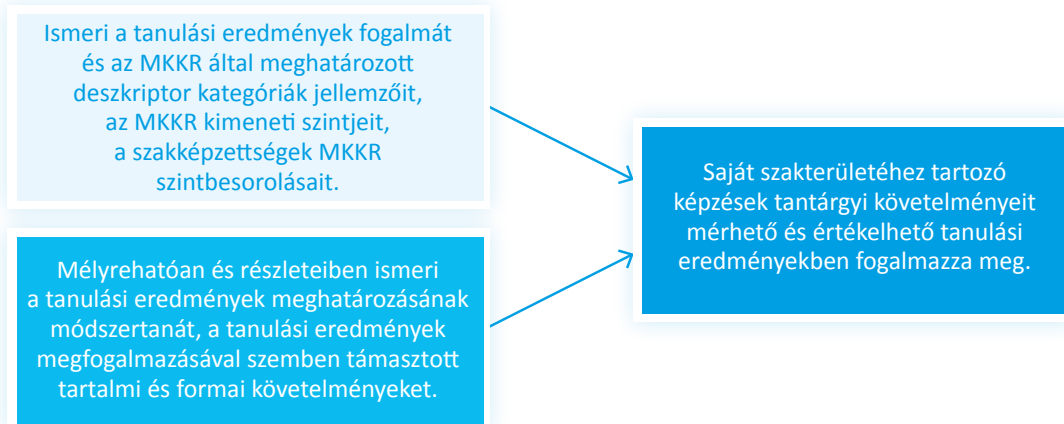

Általános kompetenciák: bár a szakmaspecifikusság elvárt követelmény, nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a felsőoktatásnak kettős funkciója van, a szakmai kompetenciák fejlesztésén túl az értelmiségképző funkció is domináns. Ezért a munkaerő-piaci sikerességet biztosító szakmai képzés mellett az általános és/vagy kulcskompetenciákat, az egész életen át tartó tanuláshoz nélkülözhetetlen kompetenciákat is fejleszteni kell. A képesítés lehetővé teszi (kell, hogy tegye) birtokosa számára a további tanulási programokba való bekapcsolódást, akár magasabb szinten is. Ezért a tanulási eredmények megformálásakor nem szerencsés minden kompetenciakövetelményt a munka(helyi) körülményekre vonatkoztatni, érdemes ennél általánosabb, vagy alternatív kontextus-megfogalmazásokat is alkalmazni (pl.: munka- és tevékenység terület; vagy: munkavégzési vagy tanulási szituáció stb.) és harmonikus egyensúlyt teremteni a szakmai és az általános kompetenciák között. Fordítsunk tehát gondot a szakmai kompetenciákon kívül, az azok megalapozását és fejlesztését támogató általános kompetenciák tanulási eredmény alapú megfogalmazására is (lásd 2. számú melléklet). Ilyenek lehetnek például az idegen nyelvi (elvárt követelmény már az MKKR 5. szinten is), és az infokommunikációs kompetenciák, illetve a transzverzális készségek és azok fejlesztése.

7.1.4. HORIZONTÁLIS KOHERENCIA, VERTIKÁLIS ELKÜLÖNÜLÉS

Horizontális koherencia: A tanulási eredményeknek horizontálisan koherensnek kell lenniük, azaz az egyes deszkriptorok között összefüggés van. A tanulási eredmények ismeret- és tevékenységleírások, ezért a tudás és képesség kategória szorosan összekapcsolódik. A két fogalom a munkavégzés és a képzés különböző formáiban, szintjein is feltételezi egymást: a képességeinket nem tudjuk alkalmazni tudás nélkül és viszont: a tudásunk mit sem ér a képességeink nélkül. Az egyes kategóriákba írt állításokat nem kell egymásnak megfeleltetni vízszintesen, tehát nem minden tudáselemhez kell azonos számú képesség, attitűd és önállóság-felelősség elemet is megfeleltetni. Ugyanakkor a tudás- és a képességelemek összekapcsolódnak, ezért minden képességelemhez kell, hogy tudáselem kapcsolódjon, illetve fordítva, minden tudáselemnek kapcsolódnia kell valamely képességelemhez (hiszen a tudást nem önmagáért fejlesztjük, hanem bizonyos meghatározott képességek mozgósítása érdekében). Nem minden esetben van közvetlen megfeleltethetőség a tudás- és a képességelem között. Vannak olyan képességek, amelyek mozgósításához több tudáselem birtoklása szükséges és fordítva, lehetnek olyan tudáselemek, amelyekre több képesség esetén is szükség van. Ahhoz, hogy a saját szakterületünkhöz tartozó képzések tanulási eredményeit szakszerűen meg tudjuk fogalmazni, többféle ismeretre van szükségünk (ezt példázza a 11. ábra). Ezt a horizontális koherenciát szemléltetik a 7. számú táblázat példái. Az attitűdök kevésbé kapcsolódnak közvetlenül a képesség- és tudáselemekhez, az önállóság és felelősségvállalás azonban a legtöbb esetben szintén a tudás illetve képességelemekhez illeszkedik (Farkas 2014).

11. ábra: A tudás és képesség állítások közötti összefüggés

7. táblázat: Példa a horizontális koherenciára

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
Alkalmazói szinten ismeri az elégedettségmérésre vonatkozó szakmai és jogi előírásokat.	A felnőttképzési törvény és végrehajtási rendeletek előírásai alapján összeállítja az elégedettségmérő kérdőívet, lefolytatja az elégedettségmérést, kiértékeli az eredményeket és továbbítja az adatokat a felnőttképzési információs rendszerbe.	Elfogadja, hogy a minőségi szolgáltatás és ezáltal az elégedett ügyfél a szervezet sikerének, hosszú távú piacon maradásának záloga, a szervezet értékét növelő tényező.	Az elégedettségméréssel kapcsolatos feladatokat önállóan, a vonatkozó jogszabályban előírt határidők betartásával végzi. Felelősséget vállal az adatszolgáltatás tartalmáért és határidőre történő teljesítéséért.
Alkalmazói szinten ismeri a Super-féle életpálya-szakaszok kapcsolódását a pályaaorientációval, pályatervezéssel.	A felnőttképzési tevékenysége során képes a kliens életpálya szakaszának megfelelő munkaerő-piaci készségek és jellemzők meghatározására.	Szem előtt tartja a kliens(ek) személyes szakmai életútjának adottságait.	Önálló karriertervezési és tanácsadási javaslatokat, reflexiót fogalmaz meg felnőttek számára.

Vertikális elkülönülés: a tanulási eredmények vertikálisan különüljenek el, az egyes szintek közötti különbség megragadható legyen. Az egymásra épülő képesítéseket (felsőoktatási szakképzés – alapképzés - mesterképzés) együtt kell kezelni, hogy a tanulási eredményekben egyértelműen meg lehessen fogalmazni a különböző kompetenciaszinteket és a képesítések egymáshoz való viszonyát. A magasabb szinteken a tudáselemek komplexebbek (elvonatbak), a képességek összetettebbek (a magasabb szintű tudás területén jellemző absztrakció birtoklása miatt a hallgató képes ismereteit új helyzetekben alkalmazni, meglátja a valóság elemei közötti összefüggéseket), az autonómia egyre magasabb szintű. De az is előfordulhat,

hogy különböző szinteken a tudáselemek hasonlóak lesznek, de a felelősség és az autonómia szintje eltérő. Az attitűdnek az alacsonyabb szinteken az affektív (érzelmi), magasabb szinten a gondolati, majd viselkedésbeli eleme dominál. A tanulási eredmény szintjének meghatározásában az igének kulcsszerepe van, mert az ige önmagában kifejezheti a tanulási eredménykomplexitását, kompetenciaszerveződési szintjét, de az a foglalkozási vagy társadalmi kontextus, amelyben az adott tevékenység végbe megy, szintén utalhat a megfelelő szintre. A különböző képzési szintek közötti vertikális elkülönülést példázzák a 8. táblázat tanulási eredményei. Fontos ismét megjegyezni, hogy a magasabb szintű szakképzettségek tanulási eredményei magukban foglalják az alacsonyabb szintű szakképzettségek tanulási eredményeit. A különböző kompetenciaszintek meghatározásához érdemes kategóriánként elemezni az egyes MKKR szintek kimeneti jellemzőit (lásd fentebb a 6. táblázatban).

8. táblázat: Példa a tanulási eredmények vertikális elkülönülésére KKK részletek alapján

	MKKR 5. szint Pénzügy és számvitel felsőoktatási szakképzés	MKKR 6. szint Pénzügy és számvitel alapképzési szak	MKKR 7. szint Pénzügy mesterképzési szak
TUDÁS	Tisztában van a gazdálkodás-tudomány legalapvetőbb fogalmaival, elméleteivel, tényeivel, nemzetgazdasági és nemzetközi összefüggéseivel a releváns gazdasági szereplőkre, funkciókra és folyamatokra vonatkozóan.	Rendelkezik a gazdaságtudomány alapvető, átfogó foglmainak, elméleteinek, tényeinek, nemzetgazdasági és nemzetközi összefüggéseinek ismeretével, a releváns gazdasági szereplőkre, funkciókra és folyamatokra vonatkozóan.	Részleteiben ismeri a gazdaságtudomány, illetve gazdaság mikro és makro szerveződési szintjeinek fogalmait, elméleteit, folyamatait és jellemzőit, ismeri a meghatározó gazdasági tényeket.
KÉPESSÉG	Egyszerűbb gazdasági folyamatokat, eljárásokat megtervez, megszervez, végrehajt.	Gazdasági tevékenységet, projektet tervez, szervez, kisebb vállalkozást, gazdálkodó szervezetet, irányít és ellenőriz.	Képes nagy és közepes vállalkozások pénzügyi funkcióit vezetni és irányítani , olyanokat is, amelyek tevékenységük vagy tőkeszerkezetük következtében kapcsolatban állnak a tőkepiaccal, illetve jelentős pénzügyi kockázatoknak vannak kitéve.
AUTONÓMIA ÉS FELELŐSSÉG	Munkaköri feladatát önállóan végzi, szakmai beszámolóit, jelentéseit, kisebb prezentációit önállóan készíti.	Önállóan szervezi meg a gazdasági folyamatok elemzését, az adatok gyűjtését, rendszerezését, értékelését. Az elemzésekért, következtetéseikért és döntéseikért felelősséget vállal.	Szervezetpolitikai, stratégiai, irányítási szempontból jelentős területeken is önállóan választja ki és alkalmazza a releváns problémamegoldási módszereket, önállóan lát el gazdasági elemző, döntéselőkészítő, tanácsadói feladatokat.

7.1.5. MÉRHETŐSÉG

Mérhetőség: a tanulási eredmény konkrét, mérhető, specifikus követelményeket határozzon meg és ne felületesen megfogalmazott, általános, ebből adódóan mérhetetlen követelményeket. A tanulási eredmények az adott szakképzettség értékelhető és mérhető, vagy (munka)tevékenység közben megfigyelhető kompetenciáit írják le (cselekvő kompetencialeírás). Amennyiben a tanulási eredmény tartalmazza a tevékenység témakörét, kontextusát, autonómia és felelősség szintjét, úgy a tanulási eredmény nagy bizonyossággal jól mérhető lesz.

ROSSZ PÉLDA

(mert a tanulási eredmény nem konkrét, nem tartalmaz témakört és kontextust, és így nem is mérhető):

Hatékonyan kommunikál írásban és szóban⁸⁴.

JÓ PÉLDA

(mert konkrét, tartalmaz témakört és kontextust is, gyakorlati feladattal jól mérhető):

Hatékonyan kommunikál a színházi kollégákkal, felismerve és érzékenyen kezelve a színházban, illetve az aktuálisan próbált színdarabban betöltött munkájuk milyenségét, rangját, szerepét, adekvát módon kommunikál a rendezővel és közvetlen kreatív munkatársaival, a főszereplőkkel, mellékszereplőkkel, az egyes technikai szakmaterületek képviselőivel.

(Felsőfokú színházi rendezőasszisztens, képesség kategória)

ROSSZ PÉLDA

(mert alulspecifikált, nem jelöli a tudás komplexitását, nem mérhető):

Ismeri a személyiségfejlődést segítő tényezőket.

JÓ PÉLDA

(mert konkrétan meghatározza az ismeretek körét, megfelelő részletezettségű, a hallgató szempontjából van meghatározva, jól mérhető):

Ismeri a különböző korosztályok fejlődésének egészség szempontú támogatási lehetőségeit, egészséges személyiségfejlődését segítő, illetve veszélyeztető körülmények körét, a megelőzés, a korai felismerés, a korrekció lehetőségeit és módszereit. *(Kulturális közösség-szervező alapszak, tudás kategória)*

⁸⁴ Számtalan KKK-ban megjelenik ez a tanulási eredmény a képességek között. A kommunikációs képesség (mint ahogyan más képesség is) csak kontextusba helyezetten fejleszthető és mérhető.

ROSSZ PÉLDA

(mert alulspecifikált, nem konkrét):
Előítéletmentesen gondolkodik.

JÓ PÉLDA

(mert szakmaspecifikus, fejleszthető és mérhető):
Megértően, előítéletektől mentesen alkot képet és véleményt a különböző társadalmi csoportok, korosztályok, rétegek életmódjával kapcsolatban.
(Művelődésszociológia tantárgy, attitűd kategória)

A tartalmi és formai követelményeknek megfelelően megfogalmazott, részletesen kidolgozott tanulási eredmények jellemzően magukban foglalják a mérés-értékelés kritériumait is. Az alábbi példában⁸⁵ bemutatott, horizontálisan összekapcsolódó tanulási eredményleírás megfelelően részletezett, cselekvő kompetencialeírás, konkrétan kijelöli a kompetenciátöbbséget és kompetenciaszerveződési szintet, kontextusba helyezett, szakmaspecifikus, munkatevékenység alapú.

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITŰD	AUTONÓMIA- FELELŐSÉG
Ismeri az andragógiai metodika meghatározó tényezőit (célok, csoportjellemzők, csoportdinamikai folyamatlemezés, az oktató személyisége, a tananyag/ oktatási anyag jellemzői, keretfeltételek, módszer-dinamika).	A felnőtt csoport oktatásán, képzésén alkalmazza a csoportdinamikai folyamatlemezést a megfogalmazott tanulási célok elérése érdekében és a tananyag, a csoport adottságainak és a saját személyiségének is megfelelő módszereket, tanulásegítési eljárásokat alkalmaz.	Munkáját precízen, ugyanakkor nyitottan, az adott felnőtt tanuló csoport működési jellemzőit figyelembe véve végzi.	A tanuló csoporttal megállapodik az együttműködés szabályairól, gondoskodik a tanulmányi munka optimális keretfeltételeinek kialakításáról és fenntartásáról.

Ezek a tanulási eredmények megfelelő feladattal és feladatutasítással együttesen jól mérhetőek mikrotanítás, gyakorlótanítás, zárótanítás során. Az értékelés szempontrendszerét meghatározzák a tanulási eredmények, így csak az egyes minősítésekhez (szöveges értékeléshez vagy érdemjegyekhez) tartozó követelményszinteket kell kidolgozni.

⁸⁵ Részlet a Korszerű tanulási és tanítási módszerek a felnőttképzésben című tantárgy követelményeiből (andragógia mesterszak). Készítette: Dina Miletta (Szegedi Tudományegyetem).

7.2. FORMAI MEGFONTOLÁSOK

A tartalmi elemeken túl néhány formai megfontolást is érdemes figyelembe venni a tanulási eredmények kialakításakor.

8–12 tanulási eredmény megfogalmazása: nem lehet egyértelmű választ adni arra a kérdésre, hogy egy modul/tantárgy/kurzus esetében milyen számú tanulási eredményt fogalmazunk meg. A kisszámú, de átfogó tanulási eredményektől a nagyszámú, aprólékos tanulási eredményekig számos megoldás elképzelhető. A tanulási eredmények száma nyilvánvalóan összefügg a modul/tantárgy/kurzus „méretével”, óraszámával, de figyelembe kell venni, hogy az értékelés folyamata is kezelhető legyen. Eddigi tapasztalataink alapján egy féléves tantárgyhoz átlagosan deszkriptoranként 8–12 tanulási eredményt érdemes megfogalmazni. Lényeges, hogy a kívánt tanulási eredményeket adott időtartam és a rendelkezésre álló erőforrások mellett el lehessen érni, és minden olyan tanulási eredményt tartalmazzon, amely az adott modul/tantárgy/kurzus teljesítéséhez szükséges.

Megfelelő kategória: a tanulási eredmények megfelelő kategóriába kerüljenek besorolásra, ne legyen kategóriatévesztés, az adott kategóriához illeszkedő igét célszerű használni. Egy tanulási eredményben kategóriáját tekintve csak egyféle (egy mondatban egy ige legyen) és összetartozó tanulási eredmények szerepeljenek.

ROSSZ PÉLDA

(mert a tudás és a képesség kategória keveredik egy tanulási eredményen belül):

Ismeri és alkalmazza az egészségbarát, környezetbarát és környezetkímélő technológiákat, ismeri és különös gondossággal alkalmazza a környezettudatos hulladékkezelés módszereit.

EZ A TANULÁSI EREDMÉNY – TÖBBEK KÖZÖTT – AZ ALÁBBI MÓDON ALAKÍTHATÓ ÁT:

Tudás: Ismeri az egészségbarát, környezetbarát és környezetkímélő technológiákat valamint a környezettudatos hulladékkezelés módszereit.

Képesség: Táj- és kertépítő munkája során egészségbarát, környezetbarát és környezetkímélő technológiákat és környezettudatos hulladékkezelési módszereket alkalmaz.

De attitűdként is megjelenhet:

Attitűd: Munkái (dolgozatai, feladatai) mutatják, hogy elkötelezett az egészségbarát, környezetbarát és környezetkímélő technológiák alkalmazására.

Attitűd más megfogalmazásban: Táj- és kertépítő munkája során előnyben részesíti az egészségbarát, környezetbarát és környezetkímélő technológiákat.

A tudást és az alkalmazást nem mindig lehet egymástól elválasztani. De ha az adott tudás több képesség mozgósításában is szerepet játszik, vagy az adott képességhez (tevékenység végzéshez) több tudáselem elsajátítása is szükséges, akkor mindig indokolt a tudás és képesség elemeket külön-külön meghatározni.

Leírás folyószöveggént vagy mátrixként: döntés kérdése, hogy a tanulási eredmények folyószöveggént vagy mátrixban (deskriptorok szerinti táblázatos formában) legyenek-e leírva. A KKK-ban folyószöveggént szerepelnek a tanulási eredmények de a tantárgyleírásokat érdemes táblázatos formában elkészíteni. A mátrix leírás ugyanis átláthatóbbá teszi a tanulási eredményeket és jobban követhető a horizontális koherencia. A deskriptoronként történő leírás a tanítás folyamatára nincs meghatározó jelentőséggel, a módszerek kiválasztására és alkalmazására azonban jelentős hatással lehet.

A tudáselemek a tanár aktivitására épülő előadó központú, direkt tudásátadási módszerekkel (előadás, konzultáció, magyarázat) elsajátíthatóak.

A képességelemek kooperatív, a tanár és hallgató kooperációjára és a hallgatók önálló munkájára épülő módszerekkel (tréning, szerepjáték, szituáció, esettanulmány, vita stb.) és a tevékenység gyakorlásával fejleszthetők.

A felelősség és autonómia elemek jellemzően indirekt módon, a résztvevő központú módszerek alkalmazásával fejleszthetők, mint például egyéni feladatmegoldás, projektmunka stb. Ezek a módszerek a hallgató aktivitására épülnek, a hallgató folyamatos visszacsatolást kap a teljesítményére vonatkozóan, de nemcsak a tanár értékeli, hanem a tanuló is reflektál saját teljesítményére, és visszajelzést kap a hallgatótársaktól és az oktatótól is. Jó példa lehet az előzőekhez a gyakorló tanítás.

Az attitűdök fejlesztése sem direkt módon és direkt módszerekkel érhető el. Az attitűdök alakítása egyébként is a legnehezebb, főleg felnőtt csoportoknál, hiszen a felnőtteknek már kialakult személyiségük, értékrendjük, rögzült beidegződéseik vannak, amelyeket nehéz áthangszerelni. Az oktatónak minden esetben feladata az adott szakma kultúrájának, etikájának a közvetítése is (Farkas 2017). A felsőoktatási intézmény rejtett tanterve és az oktató, gyakorlatvezető magatartása, viselkedése, megnyilvánulása, kommunikációja és hogy ezáltal milyen légkört teremt az oktatáshoz, alakíthatja az attitűdöket.

Folyamatos karbantartás: a tanulási eredmények definiálása és írása folyamatos tevékenység, mivel nem elég azokat egyszer kialakítani, azokat „élővé” kell tenni, azaz folyamatosan felül kell vizsgálni és fejleszteni szükséges. A tanulási eredmény alapú követelmények felülvizsgálatakor érdemes figyelembe venni a hallgatók, a gyakorlati képzőhelyek, a munkáltatók és szakmai szervezetek visszajelzéseit is.

7.3. MIRE ÜGYELJÜNK AZ EGYES KATEGÓRIÁK ESETÉBEN?

A tanulási eredmény leírásakor nem kell feltétlenül betartani a kategória sorrendet, bármelyik kategóriát meghatározhatjuk elsőként, célszerű a legjellemzőbbel kezdeni. A legtöbb esetben (elsősorban a gyakorlatorientált tárgyagnál) a képességet a legkönnyebb megfogalmazni, és utána meghatározni, hogy az adott képesség mozgósításához milyen tudástartalmakra és milyen szinten van szükség. Elméleti tantárgyagnál a tudáselemek lesznek a dominánsak. De elméleti tárgy keretében is valamilyen céllal fejlesztjük az adott ismereteket, ez a cél kifejeződik a képesség kategóriában. Míg a tudás és képesség elemeket egymással összefüggésben alakítjuk ki, az attitűd elemeket nem feltétlenül kell (de lehet!) horizontális összefüggésbe hozni a tudás és képesség kategóriában lévő tanulási eredményekkel. Az adott tantárgyhoz kapcsolódóan meghatározhatunk néhány attitűdöt, amely átfogóan jellemzi az adott tématerületet, tudományos vagy munkaterületet. Az autonómia-felelősség elemek is lehetnek a tantárgy egészen átívelőek, amelyek jellemzik a tudás, képesség, attitűd kontextusában kifejezett kompetenciát.

Sokszor mesterségesnek tűnhet egy adott tudáskomplexum deskriptorok szerinti „feldarabolása”. Nem is kell kényszeresen törekedni erre. Akár két deskriptor mentén is lehet egyértelmű követelménytámasztást állítani abban az esetben, ha a tudás és képesség elemek koherensek és a képesség elemek magukban foglalják a (munka)tevékenység autonómia és felelősségi szintjét, valamint a specifikáló kontextusban megjelennek az attitűd elemek. Ugyanakkor az MKKR-hez és a KKK-khoz való igazodás miatt érdemes négy kategóriát használni.

Minden kategória esetében ügyelni kell a tanulási eredmények tartalmi kidolgozottságára. Az eddigi tapasztalatok alapján a legtipikusabb hiba a tartalmi alulspecifikáltság, amely negatívan befolyásolja a mérhetőséget is.

TUDÁS

Ismeret jellegű elemek, egy munkaterülethez kapcsolódó tények, elvek, elméletek összessége, jellemzően a szakmai ismeretek birtoklása tartozik ide. Az ismereteket specifikáljuk azok mélysége (mennyi és milyen mélységű ismerettel kell rendelkezni) és kiterjedése (milyen széles területen kell az adott tudással rendelkezni) és komplexitása szerint.

ROSSZ PÉLDA

Ismeri az ellátási lánc menedzsmentjét.

JÓ PÉLDA

Részletekbe menően ismeri az ellátási lánc menedzsment modern üzleti megoldásainak eszköztárát és az ellátási lánc hatékony menedzsmentjét támogató informatikai megoldásokat.

ROSSZ PÉLDA

Ismeri az életpálya-tervezés eszközeit és módszereit.

JÓ PÉLDA

Széles kontextusban ismeri az életpálya-tervezés lehetőségeit, feltételeit, eszközeit és módszereit, beleértve mások segítségének, motiválásának feltétel- és eszközrendszerét.

TOVÁBBI JÓ PÉLDÁK:

Alkalmazói szinten ismeri a felnőttképzési tevékenységet szabályozó dokumentumokat.

Ebben a mondatban az igehez kapcsolódó határozó kijelöli a tudás mélységét és kiterjedtségét, a tanulási eredmény kontextusa konkrétan meghatározott.

A következő négy mondatban az ige nem specifikált, nem utal a tudás szintjére, ugyanakkor a tanulási eredmény kontextusa konkrétan meghatározza a tudás tárgyát.

- Ismeri a művelődés- és művészetszociológia lényegét, a kettő közötti hasonlóságot és különbségeket, módszertani sajátosságokat.
- Ismeri a gazdálkodó szervezetek jellemzőit, az egyéni és társas vállalkozások formáit, a vállalkozások alapításával, működtetésével, megszüntetésével kapcsolatos szakmai és jogi alapinformációkat.
- Ismeri a hatékony multimédiás alkalmazások készítéséhez szükséges technológiákat, vezérlőket, trendeket; a videó- és hanganyag formátumokat, ezek kialakulásának hátterét és alkalmazási környezettől függő előnyeiket és hátrányaikat.
- Ismeri a jogra és államra vonatkozó elméleti megközelítéseket, az állami irányítás jogi hátterét és működésének elveit.

TIPP

A tudás leírásánál figyeljünk oda arra, hogy az elég specifikált legyen. A tud, ismer stb. igék alkalmazása önmagában nem szolgál elég információval a tudás mélységére, szervezettségére és kiterjedésére vonatkozóan. Az alsóbb szinteken az általános műveltséghez tartozó ismeretek a jellemzőek, a magasabb szinteken a szakmaspecifikus ismeretek dominálnak. A magasabb szintű tudást egyre inkább az elvontabb, absztrakt ismeretek jellemzik, melynek következtében az egyén képes az önálló gondolkodásra, önálló tevékenységekre.

KÉPESSÉG

A tudás alkalmazásának és a know-how használatának képessége feladatok elvégzése és problémamegoldás céljából; cselekvő szintű „tudások”, jellemzően a szakmai készségek, de a ügyesség és a módszerek, anyagok, eszközök, felszerelések használata és annak módja is ide tartozik. **A képesség kategóriába gyakorlati alkalmazást, konkrét (munka)tevékenységvégzést írunk.**

ROSSZ PÉLDA

(mert alulspecifikált, túl általános):

Képes hatékony kommunikációra.

JÓ PÉLDA

Meggyőző és hiteles kommunikációt folytat tanácsadási helyzetben.

(nem úgy általában, hanem konkrét, meghatározott helyzetben)

ROSSZ PÉLDA

Képes szakmai tudásának birtokában az eredményes és hatékony értelmiségi munkára.

JÓ PÉLDA

Tudományterületének szakirodalmát értelmezi és értékeli, a tudományos és szakmai követelményeknek megfelelő konferencia előadást, absztraktot, tudományos cikket, tanulmányt hoz létre.

TOVÁBBI JÓ PÉLDÁK:

- A tartalmi és formai követelményeknek megfelelő felnőttképzési szerződést készít.
- A munkavégzés során alkalmazandó gépeket, berendezéseket szakszerűen működteti.
- A jogszabályi előírásoknak és a szakmai szempontoknak megfelelően kialakítja a minőségirányítási eljárásokat (folyamatleírásokat).
- Pontos és hiteles, stilisztikailag is megfelelő fordítást készít kisebb terjedelmű tudományos /szakmai szövegekből.
- Reálisan felméri a termék-előállítási folyamatokhoz kapcsolódó feladatokhoz szükséges személyi és tárgyi feltételeket.
- Képes a tünetek és azok súlyosságának felismerésére és felmérésére, megfelelő vizsgálatok elrendelésére és az eredmények értelmezésére.

TIPP

A képesség (motoros készséges, terület-általános és terület-specifikus képességek) leírásánál ne alkalmazzunk olyan igéket, amelyek a tudás kategóriájára utalnak. Tipikus hiba, hogy a képes fogalom használatával nem képességet, hanem tudáselemet határozunk meg. Ezért indokolt a képes szót (amely a mondatban betöltheti az állítmány szerepét, ugyanakkor nem cselekvést kifejező szó) elhagyni és helyette cselekvést jelentő igét használni. Ekkor rögtön kiderül az esetleges kategóriatévesztés is. A képesség kategóriába mindig gyakorlati alkalmazás, konkrét tevékenységvégzés kerüljön. Az alacsonyabb szinteken a begyakorlott rutintevékenységek, a magasabb szinteken egyre inkább a képességek területén az önálló feladatmegoldás, a kreativitás megjelenése a jellemző. A magasabb szintű tudás területén jellemző absztrakció birtoklása miatt képes ismereteit új helyzetekben alkalmazni, meglátja a valóság elemei közötti összefüggéseket.

ATTITÚD

A szakmával, a munkával összefüggő felfogásbeli kérdések, a szakmai attitűdök, nézetek, viselkedési és magatartásformák tartoznak ide. **Úgy fogalmazzuk meg, hogy kapcsolódjon az adott szakmaterülethez. Csak a jellemvonás meghatározása nem elegendő.**

ROSSZ PÉLDA

Kompromisszumkészséggel rendelkezik.
Ez a leírás nem felel meg a tanulási eredményekkel szemben támasztott követelményeknek, egy készséget fogalmaz meg, általános leírással, kontextus nélkül.

JÓ PÉLDA

A kölcsönös engedményeken alapuló, kompromisszumos megoldás megtalálására törekszik.
Ez a leírás megfelel a tanulási eredményekkel szemben támasztott követelményeknek, szituációs feladat, szerepjáték során megfigyelhető.

ROSSZ PÉLDA

Etikus és szabálykövető.

JÓ PÉLDA

Magára nézve kötelezőként fogadja el a tudományos etika és a szerzői jog szabályrendszerét. Más tudományos munkájának eredményeit elismeri, személyes szim- és antipátiák állásfoglalásait nem befolyásolják.

ROSSZ PÉLDA

Folyamatos személyes tanulását a közjó szolgálatában értelmezi.

JÓ PÉLDA

Folyamatosan törekszik mozgógépes szaktudása elmélyítésére, figyelemmel kíséri és elemzi a frissen megjelenő műalkotásokat, a témában megjelenő szakirodalmat, esztétikai írásokat.

TOVÁBBI JÓ PÉLDÁK:

- Azonosul az egész életen át tartó tanulás filozófiájával, elismeri az emberi erőforrás fejlesztésének szükségességét, az emberi erőforrásra értéként tekint.
- Elfogadja az európai jog elsőbbségét, hogy az európai jog a tagállamok nemzeti jogai felett áll.
- Elismeri a hátrányos helyzetű csoportok mentorálásával, esélyegyenlőséggel foglalkozó szakemberek munkáját, és kész együttműködni velük.
- Tudatosan és kritikusan képviseli a felnőttképzési szakma értékeit, a társadalmi inklúzió, a sokszínűség és a méltányosság fontosságát.
- Kritikusan szemléli az időben korábban, más környezetben vagy más módszerrel végzett kutatások eredményeit, belátja adott esetben azok korlátozott felhasználhatóságát és nyitott, kezdeményező saját adatgyűjtés révén ellenőrizni, aktualizálni azokat.
- Törekszik arra, hogy műveinek autentikus előadását a próbafolyamat vagy az előadás során saját részvételével is elősegítse.
- A rendezői munkához szükséges digitális eszközök, felszerelések, a munkáját segítő információk felületek terén folyamatosan követi a változásokat.
- Nyíltan vállalja és képviseli a jogászai szakmához kötődő jogállami és demokratikus értékeket és a közjó szolgálatát.
- Minden esetben egészségügyi szakemberhez méltóan viselkedik.

TIPP

Az attitűd (kedvező, kedvezőtlen megítélés, vélekedések, nézetek, szándékok, törekvések) leírása talán a legnehezebb, ügyeljünk rá, hogy ne általános, hanem specifikus leírást alkalmazzunk. Az attitűdnek az alacsonyabb szinteken az affektív (érzelmi), magasabb szinten a gondolati, majd viselkedésben megnyilvánuló eleme dominál. Az alacsonyabb szinteken fontos, hogy kedvelje azt, amit csinál, kialakuljon a személyes kötődés.

AUTONÓMIA–FELELŐSSÉG

Minden tevékenységet jellemez az, hogy egy adott személy milyen önállósággal, milyen mértékű felelősségvállalással (szakmai, erkölcsi, anyagi) tudja végrehajtani.

A döntéshez szükséges információk beszerzése, az alternatívák közötti választás és a döntés következményeinek belátása mindig a felelősség-autonómia kategóriába tartozik.

ROSSZ PÉLDA

Feladataiban önállóan hoz döntést.

Munkájáért felelősséget vállal.

Ez a leírás nem felel meg a tanulási eredményekkel szemben támasztott követelményeknek, nem konkrét, nem kontextusba helyezett, nem mérhető, mert nem határozza meg konkrétan, hogy hol, mikor, milyen körülmények között hoz döntést és konkrétan miért vállal felelősséget.

JÓ PÉLDA

Üzletvezetési feladataiban a jogszabályok betartásával és a szakmai elvek figyelembevételével önállóan hoz döntést.

TOVÁBBI JÓ PÉLDÁK:

- A kompozícióihoz szükséges művészetelméleti, művészettörténeti kutatást önállóan valósítja meg, vagy ahhoz szükség esetén megfelelő munkatársat választ.
- Önállóan tervezi és irányítja a termelőtevékenységet biztosító gépek, berendezések energetikai, műszaki üzembiztossági, környezetvédelmi és szervizelési feladatait.
- Munkahelyi vezetőjének útmutatása alapján irányítja a rábízott személyi állomány munkavégzését, felügyeli a gépek, berendezések üzemeltetését.
- Értékeli a beosztottak munkavégzésének hatékonyságát, eredményességét és biztonságosságát.
- Önállóan elsősegélyt nyújt a szakma szabályai szerint.
- Szakmai irányítás mellett képes kutatási projektben a projekt részfeladatainak operatív szinten történő, közvetlen irányítására.
- Önállóan vezet, szervez, irányít gazdálkodó szervezetben szervezeti egységet, munkacsoportot, illetve vállalkozást, kisebb gazdálkodó szervezetet, felelősséget vállalva a szervezethez és a munkatársakért.
- A szakmai vezető irányításával részt vesz a felnőttképzési tevékenység engedélyeztetésének folyamatában, a szükséges dokumentumok elkészítésében.
- Szakmai javaslatokat dolgoz ki a szervezet struktúrájára vonatkozóan, kezdeményezi és irányítja a szervezetfejlesztési programokat.

TIPP

Az önállóság és felelősségvállalás elem a képesség mellett a leginkább specifikálható, ugyanakkor természeténél fogva hajlamosít túl általános megfogalmazásokra, amelyek így nem kellőképpen szakma/szakterület specifikusak. Ezért a leírásnál törekedjünk rá, hogy kellően szakmai legyen ennek az elemnek a megformálása. Az autonómia a szintek növekedésével egyre nagyobb szerepet játszik, az alacsonyabb szinteken viszont az egyénnek szüksége van a mintára, azt követi.

Az egyszer kialakított tanulási eredmények nem örökéletűek. Szükséges a folyamatos felülvizsgálatuk, újragondolásuk, fejlesztésük, módosításuk. A tanulási eredményeket az adott tanulási szakasz lezárásakor érdemes újragondolni. Egy tantárgy, egy mobilitási program, egy képzési program befejezésekor értékelni kell, hogy sikerült-e elérni a kívánt tanulási eredményeket? Ha igen, akkor mi segítette ezt a folyamatot leginkább? Ha nem, akkor milyen tényezők játszottak ebben szerepet? A tanulási eredmények kialakításával volt a probléma? Az is elképzelhető, hogy a tanulási eredmények pontosak és világosak voltak, ugyanakkor a tanulási eredmények eléréséhez vezető utat, azaz a tanítási folyamatot (tartalom, stratégiák, módszerek, értékelés) nem megfelelően terveztük meg. Ha a tanítási módszereink nem alkalmasak adott kompetencia fejlesztésére, ha az értékelési kritériumok nem illeszkednek a meghatározott tanulási eredményekhez, nem tudjuk elérni a kívánt célt. Ezért egy tanulási szakasz végén mindig szükséges a visszacsatolás. A tanári önértékelés, a hallgatói értékelések, a gyakorlati képző helyek értékelése, a vizsgaeredmények elemzése alapján, szükség esetén módosítsuk a tanulási eredményeket, vagy pontosítsuk a tartalmat, változtassunk tanítási módszert vagy fejlesszük az értékelési rendszert.

Az 5–7. számú mellékletekben három tanulási eredmény alapú tantárgyleírás található. Mindegyik tantárgy követelményleírása megfelel a tanulási eredményekkel szemben támasztott formai és tartalmi követelményeknek, ugyanakkor érezhetőek az egyes oktatók egyéni megközelítései. Mindegyik leírás alapos, de mégis különböző részletességű. Érdemes áttanulmányozni az egyes kurzusok tanulási eredményeit akkor is, ha az nem kapcsolódik a saját szakterületünkhöz, mert jól példázzák a cél – tanulási eredmény – tartalom – értékelés összhangját, és inspiráló megoldásokat mutatnak a tudás meghatározásának módjára, a képességek kontextusba helyezésére, a (szakma)specifikus attitűdök kialakítására, az önállóság és felelősségvállalás szintmeghatározására.

Fontos hangsúlyozni, hogy a mellékletben található tantárgyleírások példák, viszonyítási pontok, semmiképpen nem az egyetlen mód és lehetőség a tantárgyleírások elkészítésére és főleg nem az egyetlen követendő példa! Illusztráció, segítség, támogatás az egyéni fejlesztőmunkához!

Gondolja át és írja le, hogy milyen ismeretek voltak az Ön számára a legfontosabbak a tanulási eredmény kialakítás módszertanának a témaköréből, milyen mértékben segítettek a példák a módszertan elsajátítását, esetlegesen milyen kérdései merültek fel!

Kérjük gondolja végig az alábbi kérdéseket is:

A tantárgyi követelmények tanulási eredmény alapú leírása átgondoltabbá, strukturáltabbá, egyértelműbbé teszi a hallgatóval szemben támasztott követelmények meghatározását?

A tanulási eredmény alapú leírás konkrét, pontos és világos információt hordoz a hallgató, az oktató, a gyakorlati mentor számára?

A tanulási eredmény alapú leírás segíti a tanítási folyamat (tartalom, módszerek, tanulástámogatás) megtervezését és megvalósítását?

A tanulási eredmény alapú leírás segíti a követelmények teljesítésének valós és hatékony mérésére szolgáló értékelési rendszer kidolgozását?

A tanulási eredmény alapú követelmények esetében könnyebb a mérés- értékelési kritériumok meghatározása?

A tanulási eredmény alapú megközelítés hatással van a „tantermi” munkára?

Feljegyzéseim, gondolataim, megállapításaim, kérdéseim a tanulási eredmények kialakításának módszertanával kapcsolatban:

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins or other markings on the paper.

7.4. AZ ÖN TANULÁSI EREDMÉNYEI

Amennyiben Ön áttanulmányozta, feldolgozta a jelen útmutató anyagát, átgondolta a példákat és további munkáját tanulási eredmény alapú szemléletben a tanulási eredmények alkalmazásával végzi, akkor Ön az alábbi tanulási eredményeket birtokolja.

9. táblázat: Jelen módszertani útmutató feldolgozásának elvárt tanulási eredményei

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
Ismeri az MKKR célját, funkcióját, az MKKR deskriptor kategóriákat, az MKKR kimeneti szintjeit, a megszerezhető képzettségek EKKR/ MKKR szintbesorolásait és a tanulási eredmények fogalmát, megérti a tanulási eredmény alapú gondolkodás lényegi elemeit.	Képes az MKKR és a tanulási eredmények felsőoktatási kontextusban történő értelmezésére és képes azt saját szakterületének képzéseire vonatkoztatni.	Nyitott a tanulási eredmény alapú gondolkodásra és a felsőoktatási szektorban saját és kollégái munkája során történő alkalmazására.	Kompetenciáján belül, önállóan dönt a tanulási eredmények – saját oktatási tevékenységében történő – alkalmazásáról és meghatározásáról.
Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:
Megérti és átlátja a különböző MKKR szintek közötti különbségeket, kimeneti jellemzőket, különös tekintettel az MKKR felső négy szintjének kimeneti szintleíró jellemzőire.	Képes az egyes deskriptorok és szintek beazonosítására, a szintek közötti különbségek meghatározására. A tantervi követelményeket az adott MKKR szinthez igazodóan (vertikálisan elkülönítve) határozza meg.	Azonosul az új szemlélettel, igénye van a rendszeres önfejlesztésre.	Saját szakterületén önállóan határozza meg egy adott képzési kimenet, vagy egy adott tanulási eredmény MKKR szintjét.
Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:
Ismeri és érti a tanulási eredmények alkalmazásának kötelezettségeit, lehetőségeit és előnyeit a felsőoktatási szektorban.	Saját kompetenciáján belül dönt a tanulási eredmények – tanterv-fejlesztésen túli – saját munkájában történő alkalmazásáról.	Törekszik a tanulási eredmény alapú gondolkodás minél szélesebb körű alkalmazására a felsőoktatásban.	-
Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:	

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
Ismeri az új szakstruktúra és képzési és kimeneti követelmények (KKK) jogi háttérét és az új, tanulási eredmény alapú képzési és kimeneti követelmények (KKK) tartalmi elemeit.	Értelmezi a felsőoktatásban megszerezhető szakképzettségek tanulási eredmény alapú képzési és kimeneti követelményeit (KKK) és ahhoz illeszkedő tantárgyleírást készít.	A tanári célok és a folyamatszabályozás helyett a tanulási kimenetekre, a hallgatói eredményekre és a tanulástámogatásra helyezi a hangsúlyt.	A képzési és kimeneti követelmények (KKK) alapján önállóan képes saját tantárgy/kurzus szakmai követelményeinek tanulási eredményekben történő meghatározására.
Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:
Alkalmazói szinten ismeri a képzés-, tanterv- és tantárgyfejlesztés logikáját és lépéseit.	Az adott szak képzési és kimeneti követelményei (KKK) alapján – a tanulási eredmény alapú képzésfejlesztési logika szerint – alakítja ki és határozza meg a tantárgyi struktúrát.	A tanulási eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztésre nem technikai feladatként, törvényi előírásként tekint, a tanulási eredmények alkalmazásában a képzés- és minőségfejlesztési lehetőségeket látja.	A tanterv- és tantárgyfejlesztést a cél – követelmény – tartalom – módszer – értékelés koherens rendszerében végzi.
Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:
Ismeri a Bloom-féle taxonómia lényegét, elemeit, szerveződési szintjeit.	Az adott szak MKKR szintjének és a kívánt kompetenciaszerveződési szintnek megfelelően határozza meg a fejleszteni és mérni kívánt tanulási eredményeket.	A tanulási eredmények írása során pontos, precíz, szakszerű megfogalmazásra törekszik.	A tantárgyleírásokat évente felülvizsgálja, értékeli, szükség esetén módosítja.
Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:
Mélyrehatóan és részleteiben ismeri a tanulási eredmények meghatározásának módszertanát, a tanulási eredmények megfogalmazásával szemben támasztott tartalmi és formai követelményeket.	A tantervhez igazodóan a tantárgyak/kurzusok és a gyakorlati képzési rész kimeneti követelményeit – a szakmai, tartalmi és formai követelményeknek megfelelő – mérhető és értékelhető tanulási eredményekben fogalmazza meg.	Elfogadja, hogy a tudáshoz annak működésére ható nézetrendszer, attitűd, önállóság és felelősségvállalás minősége is hozzátartozik.	Felelősséget vállal azért, hogy a tantárgyak kimeneti követelményeinek összessége hatékonyan szolgálja az adott felsőoktatási szak képzési és kimeneti követelményeinek elérését.
Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:	Önértékelés:

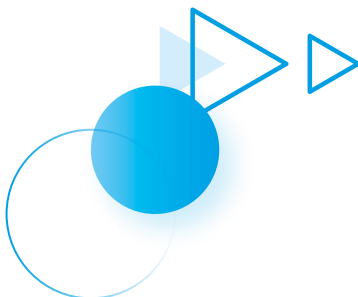

BEFEJEZÉS

A magasabb minőségi követelmények iránti igény és a hallgatókkal szembeni felelősség rákényszerít minden felsőoktatási szereplőt, hogy megtanulja a tanulási eredmény alapú gondolkodásmódot. Fontos megérteni, hogy a képzési követelmények tanulási eredmény alapú leírása nem az eddigi kompetenciák más nyelvtani szerkezetben történő technikai átírás! A tanulási eredmény alapú követelménytámasztás egyfajta kultúraváltást jelent, másfajta megközelítést kíván a tanulásról és az oktatásról való gondolkodásunkban. Olyan értékorientáció, amely a tanulást és a hallgatót helyezi a középpontba, amelyben maga a tanulási folyamat és a hallgató által elért kompetenciafejlődés a lényeges.

A tanulási programok eredményességének gátja elsősorban az, hogy sem a jogszabályok, sem a megrendelők, sem a képző intézmények nem fogalmazzák meg a képzések eredményességi és hatékonysági elvárásait. A tanulási eredmény alapú követelménytámasztás és értékelés választ ad a tanulás-tanítás eredményességére, amit nem a képzésben töltött idő mennyisége, sokkal inkább annak struktúrája és minősége határoz meg.

A tanulási eredmények kialakítására és leírására vonatkozóan nincs recept. Több módszertani segédlet és jó példa már rendelkezésre áll, de az utat minden képzésfejlesztőnek és oktatónak magának kell végigjárnia. Az alkalmazás nélkülözhetetlen lépése a tanulási eredmények írásának, megformálásának megtanulása, begyakorlása. Az első „nekifutás” nyilvánvalóan küzdelmes, de egy adott képesítés kimeneti követelményeit egyszer kell jól megfogalmazni tanulási eredményekben, utána már „csak” karban kell tartani. A befektetett munka jelentős, ugyanakkor hosszú távon biztosan megéri. Önmagában azonban nem elegendő! Még egyszer hangsúlyozzuk, hogy a tanulási eredmények alkalmazása nem eszköz csupán, hanem egy – a tanulásról, tanításról való – új gondolkodásmód. A képzési programok és a tantárgyak tanulási eredményei ennek az új perspektívának a látható megjelenései. De a tanulási eredmény alapú tantervek csak akkor kelnek életre és fejtik ki minőségfejlesztő potenciális hatásukat, ha a tanítási folyamat és az értékelés elemeivel összehangolt rendszert képeznek, illetve befolyással vannak a „tantermi” munkára. A tanulási eredmény alapú követelménytámasztás csak az első lépés. Ennek az első lépésnek a megtételéhez kívántunk hozzájárulni jelen kötettel. De ne felejtjük el, hogy a munkának nincs vége. A következő logikai lépés a tanítás-módszertani és értékelés-metodikai kompetenciák tanulási eredmény alapú fejlesztése.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Berács József – Derényi András – Kádár-Csoboth Péter – Kovács Gergely – Polónyi István – Temesi József (2017): Magyar Felsőoktatás 2016. Stratégiai helyzetértékelés. Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja. <<http://nfkk.uni-corvinus.hu/index.php?id=63342>> [2017.08.31.]
- Bloom, Benjamin S. (ed.) (1956): Taxonomy of educational objectives, the classification of educational goals. Handbook I. Cognitive Domain. McKay, New York.
- CEDEFOP (2016): Defining and writing learning outcomes for vocational education and training. A European handbook. <<http://www.navet.government.bg/bg/media/DRAFT-European-Handbook-learning-outcomes-October-2016.pdf>> [2017.07.18.]
- CEDEFOP (2008): Terminology of European education and training policy. A selection of 100 key terms. Publications office of the European Union, Luxembourg. <http://www.cedefop.europa.eu/en/Files/4064_EN.PDF> [2017.07.16.]
- Csapó Benő (2000): A minőségfejlesztés az oktatási rendszer fejlődésének katalizátora In: Iskolakultúra, (1) 75-82. <<http://www.edu.u-szeged.hu/~csapo/publ/minfejl.pdf>> [2017.09.16.]
- Derényi András (2006): Tanulási eredmények kidolgozása és használata (elvi megfontolások és gyakorlati útmutatások). <http://www.kreditlap.hu/kkk/letoltes/da_on_lo.doc> [2017.08.16.]
- Derényi András – Vámos Ágnes (2015): A felsőoktatási képzési területeinek kimeneti leírása – ajánlások. Egy kísérleti fejlesztés eredménye. Oktatási Hivatal, Budapest. <https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/tamop413/eredmenyek/kimeneti_leirasok.pdf> [2017.08.16.]
- ELTE PPK (2012): A tanulás minősége a felsőoktatásban. Konferencia. Szakmai háttéranyag. <<http://www.fmik.elte.hu/wp-content/uploads/2012/03/TMF-konferencia-issues-paper.pdf>> [2017.07.16.]
- Európai Parlament és Tanács (2008): Ajánlás (2008. április 23.) az egész életen át tartó tanulás Európai Képesítési Keretrendszerének létrehozásáról (2008/C 111/01) <http://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/journal_hu.pdf> [2017.07.16.]
- Európai Unió Tanácsa (2017): A Tanács ajánlása (2017. május 22.) az egész életen át tartó tanulás európai képesítési keretrendszeréről, valamint az egész életen át tartó tanulás európai képesítési keretrendszerének létrehozásáról szóló 2008. április 23-i európai parlamenti és tanácsi ajánlás hatályon kívül helyezéséről (2017/C189/03) <<https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/hu.pdf>> [2017.09.30.]
- European Union (2011): Using Learning Outcomes. European Qualifications Framework. Series: Note 4. <http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/Using_learning_outcomes.pdf> [2017.08.16.]
- Farkas Éva (2017): Segédlet a tanulási eredmények írásához a szakképzési és a felnőttképzési szektor számára. Oktatási Hivatal, Budapest. <https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/LLL/ekkr/Tanulasieredmenyek_VET.pdf> [2017. 07.16.]

Farkas Éva (2016): Módszertani útmutató a szakmai végzettségek (felnőttképzési szakmai programkövetelmények) magyar képesítési keretrendszer szerinti szintjének meghatározására, besorolására. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, Budapest. <http://www.mkik.hu/upload/mkik/felnottkepzes/utmutato_mkkr_besorolas_vegleges_20161006_fe.pdf> [2017.08.16.]

Farkas Éva (2014): A rejtett tudás. A nem formális környezetben szerzett tanulási eredmények hitelesítése. SZTE JGYPK FI, Szeged.

Gaskó Krisztina (2010): Autonomia és felelősségvállalás. Áttekintés az Országos Képesítési Keretrendszer számára. <http://413.hu/files/K%C3%A9pes%C3%ADt%C3%A9si%20keretrendszerek%20men%C3%BC%20anyagai/3_1_7_gasko.pdf> [2017.07.16.]

Géczy János (szerk.) (2010): Fogalomtár az OKKR kidolgozásához és értelmezéséhez. <http://ofi.hu/sites/default/files/ofipast/2010/05/2_2_1_fogalomtar.pdf> [2017.08.16.]

Golnhofer Erzsébet (2010): Az Attitűd. Áttekintés az Országos Képesítési keretrendszer készítői számára. <http://413.hu/files/K%C3%A9pes%C3%ADt%C3%A9si%20keretrendszerek%20men%C3%BC%20anyagai/3_1_6_golnhofer.pdf> [2017.07.16.]

Kennedy Declan (2007): Tanulási eredmények megfogalmazása és azok használata. Gyakorlati útmutató. Quality Promotion Unit, University College Cork. <http://413.hu/files/lo_handbook_declan_kennedy.pdf> [2017. 08.16.]

Magyar Kormány (2014): Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra <<http://www.kormany.hu/download/7/fe/20000/Eg%C3%A9sz%20%C3%A9leten%20%C3%A1t%20tart%C3%B3%20tanul%C3%A1s.pdf>> [2017.07.16.]

Magyar Rektori Konferencia: KKK-átalakítás. Képzési és kimeneti követelmények a magyar felsőoktatásban <<http://www.mrk.hu/kkk-atalakitas/>> [2017.07.16.]

Pajkossy Péter (2010): OKKR – Képesség deskriptor. Fogalomértelmezés és javaslatlattétel a szintek leírására. <http://413.hu/files/K%C3%A9pes%C3%ADt%C3%A9si%20keretrendszerek%20men%C3%BC%20anyagai/3_1_5_pajkossy_kepesseg.pdf> [2017. 07.19.]

Pajkossy Péter (2010a): OKKR – Tudás deskriptor. Fogalomértelmezés és javaslatlattétel a szintek leírására. <http://413.hu/files/K%C3%A9pes%C3%ADt%C3%A9si%20keretrendszerek%20men%C3%BC%20anyagai/3_1_4_pajkossy_tudas.pdf> [2017.07.19.]

Tót Éva (2017): Segédlet a tanulási eredmények írásához a felsőoktatási szektor számára. Oktatási Hivatal, Budapest. <https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/LLL/ekkr/Tanulasieredmenyek_HE.pdf> [2017.08.16.]

JOGSZABÁLYOK

2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról

25/2016. (II. 25.) kormányrendelet az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről szóló 150/2012. (VII. 6.) Korm. rendelet, valamint a 2016/2017. tanévre vonatkozó szakmaszerkezeti döntésről és a 2016/2017. tanévben induló képzések tanulmányi ösztöndíjra jogosító szakképesítéseiről szóló 297/2015. (X. 13.) Korm. rendelet módosításáról

139/2015. (VI. 9.) kormányrendelet a felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről

87/2015. (IV. 9.) kormányrendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról

150/2012. (VII. 6.) kormányrendelet az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről

18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról

1229/2012. (VII. 6.) kormányhatározat a Magyar Képesítési Keretrendszer bevezetéséhez kapcsolódó feladatokról

MELLÉKLETEK

1. SZÁMÚ MELLÉKLET: A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI

A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI				
SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITÚDOK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
Deskriptor értelmezése:	Az elméleti vagy tárgyi tudás, szerveződési formái a műveltség és szakértelem. A tudás összetartozó elemei, fogalmai összetett egységekbe, sémákba szerveződnek, amelyek bonyolultsága az egymást követő szinteken különbözik. Az absztrakt fogalmak ismeretének bősége, kiterjedése szintenként jelentősen eltér.	Cselekvésekben megnyilvánuló motoros (kézügyesség valamint módszerek, anyagok, eszközök és műszerek használata) és kognitív (logikai, intuitív és kreatív gondolkodás használata) készségekből áll.	Értékelő viszonyulást jelent valamilyen konkrét vagy elvont dologhoz; az attitűdök a tanulásra, a munkára és saját cselekvésre vonatkoznak, illetve a kapcsolatokra, együttműködésre irányulnak. Az attitűdök érzelmi, gondolati és viselkedésbeli összetevőkből állnak.	A személy az adott tevékenységet milyen fokú önállósággal és milyen mértékű felelősségvállalással tudja végrehajtani.
A leírás szempontjai:	a tudás mélysége, szervezettsége, kiterjedtsége, rugalmassága, formálhatósága	terület-általános és terület-specifikus képességek, motoros készségek	érzelmi és értékelő viszonyulások, megítélés, vélekedések, nézetek, szándékok, törekvések, magatartások, viselkedések	mértéke, területei a társas környezetben való cselekvés dimenziói mentén
SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITÚDOK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
1.	Ismeri egy adott témakör alapvető tényeit, legfontosabb fogalmait.	Képes a szükséges tudás alkalmazására, amennyiben az egyszerű, begyakorolt rutinok, műveletek használatát igényli.	Törekszik a feladatok megértésére, motivált azok sikeres végrehajtásában.	Egyszerűbb, begyakorolt feladathelyzetekben önállóan végzi feladatát.
1.	Rendelkezik az alapvető anyanyelvi és logikai eszköztudással.	A kulcskompetenciák (kiemelten: anyanyelvi, matematikai-logikai) alapszintű fejlettsége jellemzi.	Tanulási és munkavégzési helyzetekben érdeklődő.	Újszerű vagy összetettebb feladatokat irányítással és folyamatos ellenőrzéssel lát el.

A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI

SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITŰDÖK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
1.	Ismeri a gyakorlati tevékenységhez szükséges jellemző anyagokat és eszközöket.	-	Kész a közös munkára, tudásának másokkal való megosztására.	Irányítás mellett értékeli saját munkáját.
1.	-	-	Törekszik a munkavégzés elemi eljárásaihoz kapcsolódó szabályok betartására.	-
2.	Ismeri adott témakör (műveltségterület, szakterület) alapvető tényeit, fogalmait, egyszerűbb összefüggéseit.	Egyszerűbb ok-okozati összefüggéseket felismer.	Nyitott a tudását növelő tevékenységek végzésére.	Egyszerű feladathelyzetekben önállóan és felelősséggel dolgozik.
2.	Rendelkezik általános anyanyelvi, matematikai-logikai és természet-tudományos eszköztudással.	Különböző témákkal összefüggésben azonosít, megkülönböztet, összehasonlítás végez megadott szempontok mentén.	Tiszteletben tartja az alapvető erkölcsi és közösségi értékeket, az alapvető állampolgári jogokat és kötelességeket.	Összetettebb feladatokat - szoros irányítás helyett - útmutatással végez.
2.	Rendelkezik kisszámú lépést igénylő szakma gyakorlásához szükséges elméleti és gyakorlati ismeretekkel.	Esetenként több összetevőből álló feladatokat/művelet-sorokat hajt végre.	Nyitott a feladatok megértésére, motivált azok sikeres végrehajtásában.	Felelősségtudattal rendelkezik és reflektál saját tevékenységei eredményére.
2.	-	Alapvető eszközöket és anyagokat használ útmutatással.	Kialakul a szakmai kíváncsisága, érdeklődik egy adott szakterület iránt.	-

A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI

SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITÚDOK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
2	-	A témának megfelelő egyszerű írásbeli és szóbeli közléseket hoz létre, ilyenekre reagál, egyszerű szaknyelvet használ.	Az együttműködés során elfogadja a kölcsönös függési helyzeteket.	-
2	-	Egyszerűen kommunikál idegen nyelven.	-	-
3	Ismeri az adott tanulmányi, műveltség- vagy szakterülethez tartozó alapvető tényeket, fogalmakat, folyamatokat.	Összekapcsol ismereteket, tudássémákat, új sémákat alakít ki ismert kontextusban.	Kritikusan is szemléli és használja a különböző forrásokból származó információkat.	Saját tevékenységét önállóan ellenőrzi és reflektálja.
3	Ismeri a feladatmegoldáshoz/munkavégzéshez szükséges eszközöket, módszereket és eljárásokat.	Az egyszerűbb feladatok rutinszerű elvégzése mellett új elemeket is tartalmazó problémákat kreatívan megold.	Keresi az együttműködés lehetőségét és felismeri a munka, vagy más helyzetből fakadó szerepeket.	Összetett, de ismert feladathelyzetekben is önállóan, felelősségtudattal tevékenykedik.
3	Az egyéni érdeklődésnek megfelelő műveltség-/szakterületen szélesebb körű tudáselemekkel rendelkezik.	Az ismert eszközök, anyagok, eljárások, szabályok közül kiválasztja és használja a megfelelő(ke)t.	Magára nézve is érvényesnek tartja az általánosan elfogadott társadalmi normákat a mindennapi és a szakmai érintkezésben egyaránt.	-

A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI

SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITŰDÖK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
3	-	Összefüggésekben, rendszerben gondolkodik.	Elkötelezett szakmája, érdeklődésének megfelelő szakterülete iránt.	-
3	-	Alkalmazza a megismerés, az önálló ismeretszerzés alapvető módszereit.	Nyitott új elemeket is tartalmazó problémák kreatív megoldására.	-
4	Adott műveltség- és szakterületen belül ismeri a tényeket, fogalmakat, érti a fontosabb folyamatokat és összefüggéseket.	Tudása nem megszokott kontextusban is alkalmazza, valamint új elemeket is tartalmazó problémákat kreatívan old meg.	Értékel lehetőségeket, mérlegel kockázatokat, alternatívákat és következményeket, kompromisszumos megoldásokat dolgoz ki.	Munkavégzésében, problémamegoldásában és tanulásában egyaránt önállóan jár el, kisebb csoportot, közösséget irányít.
4	Ismeri a szakmai nyelvezetet, a szakterület anyanyelvi és idegennyelvi terminológiáját.	Rendszerben gondolkodik, és az ismert rendszeren belül képes az absztrakcióra.	Döntési helyzetekben figyelembe veszi az etikai és jogi normákat, megérti az értékek, viselkedés és életmód összefüggéseit.	Felelősséget vállal saját tevékenységéért, a rábízott kisebb csoport, közösség munkájáért.
4	Ismeri és érti az adott, egyéni érdeklődésnek megfelelő műveltség-/szakterület tudáselemeinek összefüggéseit, struktúráját.	Új információkat önállóan szerez meg, dolgoz fel és használ fel.	Elkötelezett a minőségi tanulás, vagy munkavégzés iránt.	Tevékenységet és a rábízott kisebb csoport, közösség munkáját rendszere- sen ellenőrzi.

A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI

SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITÚDOK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
4	Ismeri a bonyolult, többtényezős jelenségek összefüggésrendszerét.	Megtervezi és kivitelezi saját tanulási, problémamegoldó stratégiáját, elvégzi a megfelelő korrekciókat.	Igényli a folyamatos önképzést, alkalmazza annak eljárásait.	-
4	Ismeri az adott tudásterület tényeinek, fogalmainak, összefüggéseinek, eljárásainak alkalmazásához szükséges módszereket és eszközöket.	Felismeri a szak-/tanulmányi területen megjelenő problémahelyzeteket, adekvát megoldási javaslatokat fogalmaz meg.	Nyitott az új helyzetekben elvégzendő feladatok megoldására.	-
4	-	Idegen nyelven önálló nyelvhasználói szinten kommunikál ismert kontextusban.	Törekszik arra, hogy a problémákat lehetőleg másokkal együttműködésben oldja meg.	-
5	Rendelkezik egy adott szakterülethez kapcsolódó általános és szakspecifikus elméleti és gyakorlati ismeretekkel.	Az adott szakma feladatait a szükséges módszerek és eszközök kiválasztásával, egyedi és komplex alkalmazásával tervezi és oldja meg.	Nyitott az adott szakterület új eredményei, innovációi iránt, törekszik azok megismerésére, megértésére és alkalmazására.	Önállóan végzi munkáját, folyamatos önellenőrzés mellett.
5	Az elméleti és gyakorlati tudása rendszerbe szerveződik.	Anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikációs képességei révén szakmailag együttműködik más nyelven beszélőkkel.	Folyamatos önképzésre törekszik.	Felelősséget vállal saját és az általa vezetett szakmai csoport munkájáért, eredményeiért és kudarcaiért.

A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI

SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITÚDOK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
5	Rendelkezik az adott szakma hosszú távú és magas szintű műveléséhez szükséges gyakorlati módszerekkel és eszközökkel kapcsolatos biztos ismeretekkel.	Fejleszti tudását, és ehhez alkalmazza a tudásszerzés, önfejlesztés különböző módszereit és használja a legkorszerűbb információs és kommunikációs eszközöket.	Önkritikus saját munkájával szemben.	-
5	Ismeri a szakterület szakmai szókincsét (anyanyelven és legalább egy idegen nyelven).	-	Elfogadja és hitelesen közvetíti szakmája társadalmi szerepét, értékeit.	-
5	-	-	Új, váratlan élethelyzetekben is törekszik a problémák jogszerű és etikus megoldására.	-
5	-	-	Nyitott a szakmájához kapcsolódó, de más területen tevékenykedő szakemberekkel való szakmai együttműködésre.	-
6	Átfogóan ismeri egy adott tanulmányi és/vagy szakterület tárgykörének alapvető tényeit, irányait és határait.	Elvégzi az adott szakterület ismeretrendszerét alkotó elképzelések alapfokú analízisét, az összefüggéseket szintetizálja, és adekvát értékelő tevékenységet folytat.	Vállalja és hitelesen képviseli szakmája társadalmi szerepét, alapvető viszonyát a világhoz.	Szakmai útmutatás alapján végzi átfogó és speciális szakmai kérdések végiggondolását és adott források alapján történő kidolgozását.

A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI

SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITÚDOK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
6	Ismeri a szakterülethez kötődő legfontosabb összefüggéseket, elméleteket és az ezeket felépítő fogalomrendszert.	Megtervezi és megszervezi saját önálló tanulását.	Nyitott szakmája átfogó gondolkodásmódjának és gyakorlati működése alapvető jellemzőinek hiteles közvetítésére, átadására.	Felelősséggel részt vállal szakmai nézetek kialakításában, indoklásában.
6	Ismeri szakterülete fő elméleteinek ismeretszerzési és problémamegoldási módszereit.	Rutin szakmai problémákat azonosít, az azok megoldásához szükséges elvi és gyakorlati hátteret feltárja, megfogalmazza és megoldja (standard műveletek gyakorlati alkalmazásával).	Törekszik arra, hogy önképzése a szakmai céljai megvalósításának egyik eszközévé váljon.	A szakmát megalapozó nézeteket felelősséggel vállalja.
6	-	Megérti és használja szakterületének jellemző online és nyomtatott szakirodalmát magyar és idegen nyelven.	Komplex megközelítést kívánó, illetve váratlan döntési helyzetekben is törekszik a jogszabályok és etikai normák teljeskörű figyelembevételével meghozni döntését.	-
6	-	Adott munkahely erőforrásaival gazdálkodik, felhasználva szakmai tudását.	Törekszik arra, hogy a problémákat lehetőleg másokkal együttműködésben oldja meg.	-
7	Ismeri egy adott tanulmányi és/vagy szakterület általános és specifikus jellemzőit, határait, legfontosabb fejlődési irányait, a szakterület kapcsolódását a rokon szakterületekhez.	Elvégzi az adott szakterület ismeretrendszerét alkotó különböző elképzelések részletes analízisét, az átfogó és speciális összefüggéseket szintetizálva megfogalmazza és ezekkel adekvát értékelő tevékenységet végez	Vállalja azokat az átfogó és speciális viszonyokat, azt a szakmai identitást, amelyek szakterülete sajátos karakterét, személyes és közösségi szerepét alkotják.	Jelentős mértékű önállósággal végzi átfogó és speciális szakmai kérdések végiggondolását és adott források alapján történő kidolgozását.

A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI

SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITÜDÖK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
7	Részletekbe menően ismeri az adott szakterület összefüggéseit, elméleteit és az ezeket felépítő terminológiát.	Sokoldalú, interdiszciplináris megközelítéssel azonosít speciális szakmai problémákat, feltárja és megfogalmazza az azok megoldásához szükséges részletes elméleti és gyakorlati hátteret.	Hitelesen közvetíti szakmája összefoglaló és részletezett problémaköreit.	Kialakított szakmai véleményét előre ismert döntési helyzetekben önállóan képviseli.
7	Ismeri szakterületének sajátos kutatási (ismeretszerzési és problémamegoldási) módszereit, absztrakciós technikáit, az elvi kérdések gyakorlati vonatkozásainak kidolgozási módjait.	Magas szinten használja a szakterület ismeretközvetítési technikáit, és dolgozza fel a magyar és idegen nyelvű publikációs forrásait.	Új, komplex megközelítést kívánó, stratégiai döntési helyzetekben, illetve nem várt élethelyzetekben is törekszik a jogszabályok és etikai normák teljeskörű figyelembevételével dönteni.	Új, komplex döntési helyzetekben is felelősséget vállal azok környezeti és társadalmi hatásaiért.
7	Jól ismeri szakterülete szókincsét és az írott és beszélt nyelvi kommunikáció sajátosságait: legfontosabb formáit, módszereit, és technikáit anyanyelvén és egy idegen nyelven.	Szakterületének egyes résztermáiról önálló, szaktudományos formájú összefoglalókat, elemzéseket készít.	Kezdeményező szerepet vállal szakmájának a közösség szolgálatába állítására.	Bekapcsolódik kutatási és fejlesztési projektekbe, a projektcsoportban a cél elérése érdekében autonóm módon, a csoport többi tagjával együttműködve mozgósítja elméleti és gyakorlati tudását, képességeit.
7	-	-	Fejlett szakmai identitással, hivatástudattal rendelkezik, amelyet a szakmai és szélesebb társadalmi közösség felé is vállal.	Különböző bonyolultságú és különböző mértékben kiszámítható kontextusokban a módszerek és technikák széles körét alkalmazza önállóan a gyakorlatban.

A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI

SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITÜDÖK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
7	-	-	Törekszik arra, hogy szakterülete legújabb eredményeit saját fejlődésének szolgálatába állítsa.	-
8	Rendelkezik az adott tudományterület tárgykörének, általános és specifikus jellemzőinek, legfontosabb irányainak és pontosan kidolgozott határainak aktuálisan érvényesnek tekintett és vitatott összefüggéseinek kutatási szintű ismeretével.	Képes az adott szakterület kreatív analízisére, átfogó és speciális összefüggések szintetikus, új szemléletű megfogalmazására és az ezekkel adekvát értékelő és kritikai tevékenységet folytat.	Törekszik azoknak az emberi és társadalmi viszonyoknak továbbfejlesztésére, amelyek a szakterület sajátosságából következően járulnak hozzá az emberi önteremtés folyamatához.	Alkotó, kreatív önállósággal épít ki és kezdeményez új tudásterületeket, és kezdeményez új gyakorlati megoldásokat.
8	Részletes és mélyreható ismeretekkel rendelkezik az adott szak, illetve tanulmányi terület összefüggéseiről, elméleteiről és az ezeket felépítő fogalmi rendszerekről, terminológiáról.	Alkalmazza, szükség szerint továbbfejleszti szakterületének sajátos ismeretszerzési és probléma megoldási módszereit.	Olyan érdeklődéssel és elkötelezettséggel rendelkezik, mely - tanulási képességei révén - lehetővé teszi a szakterület jelen pillanatban még átláthatatlan, előrejelezhetetlen kutatási problémáinak azonosítását és megoldását.	Vezető szereppel és magas szintű kooperációval vesz részt az elméleti és gyakorlati kérdések megfogalmazásában.
8	Rendelkezik adott tudomány/szakterület önálló kutatásához szükséges kutatás-módszertani ismeretekkel.	Kreatívan dolgozza ki elvi kérdések újszerű, eddig ismeretlen gyakorlati vonatkozásait.	Szilárdan elkötelezett szakmája, az új utak keresése és a kitartó munkavégzés iránt.	Egyenrangú, vitapartneri szerepet visz a terület szakembereivel, szakmai véleményét váratlan döntési helyzetekben is önállóan képviseli.

A MAGYAR KÉPESÍTÉSI KERETRENDSZER SZINTJEI ÉS DESZKRIPTORAI

SZINT	TUDÁS	KÉPESSÉGEK	ATTITÚDOK	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
8	Fejlett szaktudományos írásbeli és kommunikációs módszertani, technikai ismeretekkel rendelkezik egy idegen nyelven magas, egy másik idegen nyelven pedig elfogadható szinten.	Új projekteket terve és valósít meg, adott tudományterületen kutatást végez, új technikákat és megközelítéseket alakít ki.	Törekszik a szakmájához kapcsolódó etika továbbgondolására, fejlesztésére, az etikai kérdések felvetésére és megválaszolására.	Önállóan végzi átfogó és speciális szakmai kérdések végiggondolását és adott források alapján történő kidolgozását.
8	-	Előre nem látható szakmai problémákat azonosít, és feltárja az azok megoldásához szükséges kutatási szintű részletes elvi és gyakorlati hátteret.	-	-
8	-	Feltárja, közvetíti a szakterülete szempontjából lényeges új viszonyokat, a személyes és közösségi lét szempontjából releváns, átfogó összefüggéseket, és újszerű megoldások közösségi implementálását végzi.	-	-

2.SZÁMÚ MELLÉKLET: KÉPZÉSI TERÜLETTŐL FÜGGETLEN, ÁLTALÁNOS KOMPETENCIÁK KÉPZÉSI SZINTENKÉNT

	MKKR 5. SZINT (FELSŐOKTATÁSI SZAKKÉPZÉS)	MKKR 6. SZINT (ALAPKÉPZÉS)	MKKR 7. SZINT (MESTERKÉPZÉS)	MKKR 8. SZINT (DOKTORI KÉPZÉS)
	I. Szakmai kompetenciák megalapozását és fejlesztését támogató általános kompetenciák Komplex kompetenciák, melyeknek jellemzője a multifunkcionalitás és a transzdiszciplináris jelleg, valamint a szakmai és általános kompetenciák együttes fejlődése.			
I/1. Folytonos, reflektív önfejlődés és szakmai szocializáció	<p>Ismeri az egyénileg, illetve párban, csoportban szervezett tanulás, valamint a tanulóközösségek jellemzőit. Képes a szakterülete tanulásához szükséges alaptudások, képességek, attitűdök hiányának önálló felismerésére, a megszerzésükhöz szükséges személyes tervek összeállítására, érti ennek a szakmai felelősséghez való viszonyát. Nyitott tudása folytonos, reflektív karbantartására.</p>	<p>Ismeri az egyénileg, illetve párban, csoportban szervezett tanulás, valamint a tanulóközösségek működésének kapcsolatát. Képes a tanuló szervezet működtetésében való támogató részvétellel, irányítás mellett.</p> <p>Képes önállóan, önkritikára épülő tervet készíteni a pályafutásához szükséges tudások, képességek, attitűdök hiányainak a felszámolására, a szakma tanulásában elért eredményekre támaszkodva. Készen áll a támogató erőforrások folytonos keresésére, szakmai felelőssége és tudása folytonos fejlesztésére. A folyamatos személyes tanulását a közjó szolgálatában értelmezi.</p>	<p>Képes az egyénileg, illetve párban, csoportban szervezett tanulás, a tanulóközösségek működésének, valamint ezek egymással való kapcsolatának elemzésére, a lehetőségek előrejelzésére, ismeri az ezekhez szükséges főbb tudományos eredményeket és releváns gyakorlatokat. Képes a szakma tanulásához szükséges alaptudások, képességek, attitűdök hiányának elemző, kritikus, szükség esetén önkritikus feltárására, képes korrekciós terveit adatokkal alátámasztva elkészíteni, ebben másokat is segíteni. Felelősséget érez az egyéni, társas, szervezeti és rendszer-tanulásért, érti ezek jelentőségét.</p>	<p>Képes az egyének, illetve csoportok tanulásának összehangolására, irányítására, tanuló-közösségek létrehozására, tanuló szervezeti működés támogatására. Képes a folyamatos tanulásra, a célok elérésének kutatással való támogatására, újradefiniálására, a tanulás tereinek és idejének, szereplőinek és egyéb szükséges erőforrásoknak a rendszerbe állítására, a gátló tényezőkhöz való kritikai viszonyulásra. Képes e tevékenységeket másokkal közösen végezni szükség esetén önálló és felelősen támogató, tanító hozzáállással. A tanulást tudatosan a szakterület és a vele kapcsolatban álló diszciplínák minőségi továbbépítéseként értelmezi. Etikus saját maga és mások szakmai szocializációjában, a szakmai utánpótlás-nevelésben.</p>

	MKKR 5. SZINT (FELSŐOKTATÁSI SZAKKÉPZÉS)	MKKR 6. SZINT (ALAPKÉPZÉS)	MKKR 7. SZINT (MESTERKÉPZÉS)	MKKR 8. SZINT (DOKTORI KÉPZÉS)
<p>I/2.</p> <p>Nyelvi kommunikáció a) Anyanyelvi kompetencia b) Kommunikáció idegen nyelv(ek)en</p>	<p>Rendelkezik a felsőfokú tanulmányokhoz szükséges szövegértési készséggel, művelt közbeszéd szintű beszédképességgel. Alapszinten ismeri szakterülete idegen nyelvű szókincsét, képes (segédletek alkalmazásával) tájékozódni az idegen nyelvű szakmai szövegekben.</p>	<p>Feladatokhoz kapcsolódóan folyamatosan fejleszt szövegértési és szövegproduktív készségét. Képes önállóan írásos elemzések elkészítésére, elvégzett feladatainak szakmai közönség előtti bemutatására szóban és írásban. Értő módon képes alapvető idegen nyelvű szakirodalom olvasására, és legalább egy idegen nyelven megbízható szinten ismeri a saját szakterületére jellemző szakkifejezéseket, és alkalmazza azokat.</p>	<p>Képes saját gondolatainak és szakmai témáknak szóban és írásban történő árnyalt kifejtésére, birtokolja a szakmai vitához szükséges beszéd- és íráskészséget. Képes nagyobb mennyiségű idegen nyelvű szakirodalom feldolgozására, kötetlen szóbeli szakmai kommunikációra legalább egy idegen nyelven.</p>	<p>Rendelkezik a szakmai tudományos eredmények szóban és írásban történő megértéséhez, a közzétételhez és megvitatáshoz szükséges beszéd- és íráskészséggel, érvelési- és vitakultúrával, hatékony retorikával. Rendelkezik a nemzetközi szakmai közéletbe történő bekapcsolódáshoz szükséges szóbeli és írásbeli készségekkel, magabiztosan használja a saját szakterülete szaknyelvét legalább egy idegen nyelven. A szakirodalomban való általános tájékozódáshoz szükséges szinten képes használni egy második idegen nyelvet.</p>
<p>I/3.</p> <p>Info-kommunikációs eszközök, funkciók, hálózatok ismerete, alkalmazása</p>	<p>Ismeri az info-kommunikációs eszközöket, hálózatokat, funkciókat és önfejlesztésben, szakmai feladatok megoldásaiban is alkalmazza azokat. Képes a főbb info-kommunikációs technológiák és funkciók készségszintű használatára, és igénybe is veszi azokat.</p>	<p>Ismeri, megkülönbözteti és alkalmazza az info-kommunikációs eszközöket, hálózatokat és funkciókat a szakterületén folyó tanuláshoz, feladatainak hatékony és korszerű megoldásához. Képes az információs technológián alapuló írásbeli és szóbeli kommunikációban fejleszteni alkalmazói tudását.</p>	<p>Összehasonlíttja és értékeli az adott időben rendelkezésre álló info-kommunikációs eszközöket, hálózatokat, funkciókat, képes a szakterületi feladatokhoz leginkább megfelelő megoldások kiválasztására. Képes az egyes médiumok, funkciók, platformok új típusú, kollaboratív használatára, kreatív alkalmazására. Előnyben részesíti az e-szolgáltatások használatát.</p>	<p>Felhasználja kutató munkájához a saját szakterületének hazai és nemzetközi adatbázisait, rendelkezik a kutatáshoz szükséges eszköz- és módszerismerettel. Figyelemmel kíséri az info-kommunikációs eszközök, funkciók, platformok és hálózatok fejlődését, valamint nyitott a változások saját szakterületén való értékelésére. Elkötelezett a médiakultúra lehetőségeinek etikus felhasználása iránt, képes saját tudásának elektronikus környezetben történő megosztására, s másokat is ösztönöz erre.</p>

	MKKR 5. SZINT (FELSŐOKTATÁSI SZAKKÉPZÉS)	MKKR 6. SZINT (ALAPKÉPZÉS)	MKKR 7. SZINT (MESTERKÉPZÉS)	MKKR 8. SZINT (DOKTORI KÉPZÉS)
I/4. Problémaérzékenység, kritikus gondolkodás és kreativitás	Rendelkezik az adott szakterületre/tudományterületre jellemző problémák feltárásához, kutatásához szükséges nyitottsággal, valamint a megoldásukhoz, kezelésükhöz szükséges erőforrások felkutatásának és összegyűjtésének képességével.	Érti és képviseli saját szakterülete/szaktudománya kritikai megközelítéseit. Átlátja szakterülete legfontosabb problémáit, a nézőpontok közötti különbségeket. Nyitott a problémák kutatáson alapuló megoldása iránt.	Kritikai nézőpontot, új látásmódot, megoldásokat, módszertanokat alkalmaz szakterületén / tudományterületén. Szakterületén képes kutatást, fejlesztést tervezni, vezetni. Szakterületén szükséges innovációkhoz képes tudományos érveket hozni, azokat alátámasztani	Képes egy adott tudományágon belül a korábban elért eredmények elemzésére, kreatív gondolkodásra, új tudományos ismeretek megfogalmazására, szintetizálására, tudományos és szakmai eredmények kritikai értékelésére.
I/5. Társas kompetenciák, együttműködési készségek	Rendelkezik a csoportmunkába való bekapcsolódás képességével (irányítás elfogadása, együttműködés, önkritikus magatartás, kommunikáció a csoporttagokkal). Érdeklődik a tanuló szervezet működésében való aktív és sikeres részvétel, valamint az egyéni, társas, szervezeti és rendszer-tanulás iránt.	Képes a projekt alapú munkavégzésre, rendelkezik a munkamegosztásra épülő együttműködési képességgel, látja a közös sikerhez való egyéni hozzájárulásokat.	Képes projektekben, illetve adott feladatokon dolgozó munkacsoportokban tevékenyen részt venni. Képes irányítási feladatok ellátására. Projektmenedzsment tudását és képességeit folyamatosan fejleszti, kezdeményezéseiben, döntéseiben a siker közös értékét tartja szem előtt.	Részt vesz nemzetközi szakmai programokban/projektekben, ismerve és tiszteletben tartva a sajátjától eltérő kultúrához tartozók értékeit. Döntéseiben a közös sikert tartja szem előtt.

	MKKR 5. SZINT (FELSŐOKTATÁSI SZAKKÉPZÉS)	MKKR 6. SZINT (ALAPKÉPZÉS)	MKKR 7. SZINT (MESTERKÉPZÉS)	MKKR 8. SZINT (DOKTORI KÉPZÉS)
II. Személyiségjellemzők, értékek, attitűdök, nézetek, motiváció. Személyes kompetenciák, melyek részt vesznek a szakmai/szakmaspecifikus kompetenciák működtetésében.				
II/1. Környezet- és egészségtudatos magatartás	Rendelkezik a környezet és egészség megőrzését szolgáló életvitellel kapcsolatos korszerű ismeretekkel, és törekszik azok alkalmazására. Elfogadja az erőforrásokkal való jó gazdálkodás fontosságát.	Elfogadja és a gyakorlatban is megvalósítja az egészségmegőrző szemléletet és életvitelt. Érti az erőforrásokkal való jó gazdálkodást, látja ennek fontosságát.	Birtokolja az adott szakterület speciális, az adott szakmát művelők életmódjába illeszthető, a környezet- és egészségtudatosságot szolgáló tudást, és törekszik annak gyakorlatban történő megvalósítására. Képviseli az erőforrásokkal való gazdálkodás fontosságát, ebben tudatosan és felelősen cselekszik	Képviseli a környezet- és egészségtudatos magatartást, mint értéket, a gyakorlatban ezt készségszinten valósítja meg, képviseli és megosztja másokkal. Tanítja és ellenőrzi az erőforrásokkal való gazdálkodást.
II/2. A nemzeti kultúra és az európaiság értékeihez való viszony	Érti, ismeri szakmájának hazai és európai környezethez kapcsolódó kulturális és szakma-politikai értékeit, nyitott más értékek irányában	A nemzeti, illetve az Európán túli vonatkozásokhoz kötve elfogadja és képviseli, szakterülete legfontosabb kérdéseivel kapcsolja a történeti és jelenkori európai értékeket.	Szakterülete legfontosabb kérdései kapcsán integrálja a nemzeti és európai értékekre támaszkodó szemléletmódot, és átlátja az Európán kívüli világgal való kapcsolat jelentőségét.	Kutató-fejlesztő képességeivel aktívan részt vesz szakterülete európai dimenziójának, valamint az európaiság, a nemzeti identitás és az Európán kívüli világ értékeinek tudatosításában.
II/3. Az aktív állampolgári léthez szükséges műveltség	Ismeri azokat az értékeket, amelyek szakmáját a jelenkori műveltség keretébe kapcsolják. Látja személyes fejlődése és a közjó szolgálata közötti összefüggést.	Rendelkezik azokkal a tudásokkal, képességekkel, attitűdökkel, amelyek szakmáját az állampolgári műveltség meghatározott köréhez kötik. Folyamatos személyes tanulását a közjó szolgálatában értelmezi.	Szakterülete legfontosabb problémái kapcsán átlátja és képviseli az azokat meghatározó aktív állampolgári, műveltségi elemeket. Magáévá teszi azt az elvet, hogy a folyamatos szakmai szocializáció és a személyes tanulás a közjó szolgálatában áll.	Kutató-fejlesztő tevékenysége során alkotó módon dolgozza ki és képviseli témáinak állampolgári, értelmiségi műveltségi elemeit. Elkötelezett a másokért való felelősségvállalásban. A folyamatos szakmai szocializációt és tanulást a közjó szolgálatába állítja.

	MKKR 5. SZINT (FELSŐOKTATÁSI SZAKKÉPZÉS)	MKKR 6. SZINT (ALAPKÉPZÉS)	MKKR 7. SZINT (MESTERKÉPZÉS)	MKKR 8. SZINT (DOKTORI KÉPZÉS)
II/4. A szakmai etika normáinak elfogadása, vállalása, képviselése és közvetítése	Rendelkezik a szakterületére vonatkozó etikai szabályrendszer alapvető ismeretével, törekszik annak alkalmazására és képes a betartására.	Ismeri szakterülete etikai normáit és szabályait, s ezeket a szakmai feladatok ellátásában, az emberi kapcsolatokban és a kommunikációban egyaránt képes betartani. Döntési képességgel rendelkezik a szakterületi etikai dilemmákban, javaslattal él a szabályrendszer módosítására.	Rendelkezik a szakterület speciális etikai szabályainak és vonatkozó normarendszerének széleskörű ismeretével. A szakmai etikai normákat vállalja, továbbadja és alkalmazza szakmai problémák megoldásában, a szakmai együttműködésben és a kommunikációban egyaránt. Vállalja a mindenkori szabályrendszer betartását és betartatását.	Értékként fogadja el és képviseli szakmája etikai szabályait. Törekszik az etikai normák működésének reflexiójára, a szabályok folyamatos felülvizsgálatára, azok továbbfejlesztésére, korszerűsítésére. Ezeket az értékeket, a mindenkor érvényes szabályrendszert terjeszti és – amennyiben lehetősége van rá – tanítja; a gyakorlati tapasztalatokat és ismereteket másokkal megosztja.

Forrás: Magyar Rektori Konferencia honlapja: <http://www.mrk.hu/kkk-atalakitas/>

3.SZÁMÚ MELLÉKLET: MAB ŰRLAP – TANTÁRGYLEÍRÁS – ALAPKÉPZÉS

Tantárgy neve:	Kreditértéke: .....
A tantárgy besorolása: kötelező / választható (a nem kívánt törlendő!)	
A tantárgy elméleti vagy gyakorlati jellegének mértéke, „képzési karaktere”: .....(kredit%)	
A tanóra típusa: ea. / szem. / gyak. / konz. és óraszám: ..... az adott félévben, (ha nem (csak) magyarul oktatják a tárgyat, akkor a nyelve: .....)	
Az adott ismeret átadásában alkalmazandó további (sajátos) módok, jellemzők (ha vannak):	
A számonkérés módja (koll. / gyj. / egyéb):	
Az ismeretellenőrzésben alkalmazandó további (sajátos) módok (ha vannak):	
A tantárgy tantervi helye (hányadik félév):	
Előtanulmányi feltételek (ha vannak):	
Tantárgy-leírás: az elsajátítandó ismeretanyag tömör, ugyanakkor informáló leírása	
A 2-5 legfontosabb kötelező, illetve ajánlott irodalom (jegyzet, tankönyv) felsorolása bibliográfiai adatokkal (szerző, cím, kiadás adatai, (esetleg oldalak), ISBN)	

Azoknak az **előírt szakmai kompetenciáknak, kompetencia-elemeknek** (*tudás, képesség stb., KKK 7. pont*) a felsorolása, **amelyek kialakításához a tantárgy jellemzően, érdemben hozzájárul**

pl.:

a) tudása

b) képességei

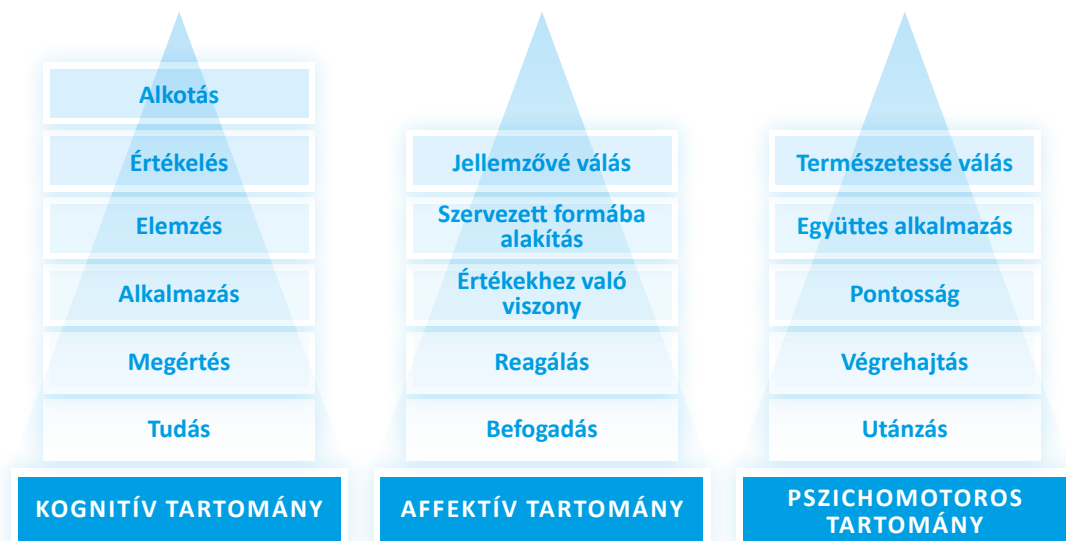
Tantárgy felelőse (*név, beosztás, tud. fokozat*): .....

Tantárgy oktatásába bevont oktató(k), ha van(nak) (*név, beosztás, tud. fokozat*):
.....

4.SZÁMÚ MELLÉKLET: BLOOM TUDÁSSZERVEZŐDÉSI TAXONÓMIÁJA

Bloom nézeteinek lényege, hogy a gondolati folyamatok vonatkozásában szinteket állított fel az egyszerű tények előhívásától (legalsóbb szint) az értékelés jelentette folyamatokig (legmagasabb szint). Bloom taxonómiája tehát azt írja le, hogyan támaszkodunk az általunk korábban megtanult tartalmakra, amikor a megértés összetettebb szintjeit építjük ki (Bloom 1956).

Bloom-féle taxonómia

Forrás: Kennedy 2007.

A kognitív tartományhoz kapcsolható igéket a szakképesítések tanulási eredmény alapú leírásának elkészítésekor leginkább a tudás és a képesség elemek megfogalmazásánál alkalmazhatjuk.

A tanulásban azonban nemcsak a kognitív, de az affektív és a pszichomotoros összetevők is jelentős szerepet játszanak. Az affektív tartomány (attitűdök, érzelmek, értékek) a tanulás érzelmi összetevőt írja le, tehát azt, hogy a hallgató érzelmileg hogyan viszonyul a tanuláshoz.

A tanulási eredményeknek az affektív tartomány vonatkozásában történő leírására használható igék:

cselekszik, ragaszkodik, értékkel, megkérdez, elfogad, megválaszol, segít, megkísérel, kétségbe von, összeállít, elvégez, magáévá tesz, együttműködik, megvéd, hitet tesz mellette, különbséget tesz, megvitat, mutat, vitat, magáénak mond, valami mentén cselekszik, elvállal, kezdeményez, egyesít, indokol, odafigyel, sorrendbe állít, megszervez, részt vesz, gyakorol, csatlakozik, másokkal megoszt, elbírál, dicsér, megkérdőjelez, jól viszonyul, összefoglal, megold, támogat, szintetizál, értékkel (Kennedy 2007:34).

Az affektív tartomány igéit a képesítések tanulási eredmény alapú leírásakor leginkább az attitűd és az autonómia-felelősségvállalás elem megfogalmazásánál használhatjuk fel.

A pszichomotoros tartomány az összhangolt, rendezett mozgásos cselekvések terén válik hangsúlyossá. A tanulási eredmények pszichomotoros tartomány szempontjából történő leírására használható igék:

igazodik, hozzáigazít, elvégez, átalakít, elrendez, összerak, egyensúlyban tart, behajlít, felépít, szabályoz, koreografál, összeállít, kialakít, utánoz, megtervez, kivitelez, észlel, bemutat, (tapintás útján) megkülönböztet, szétválaszt, mutat, elemeire bont, vezet, megbecsül, megvizsgál, végrehajt, helyrehoz, megfog, megőröl, kezel, felmelegít, dolgozik vele, azonosít, lemér, megjavít, arcjátékkal utánoz, arcjátékot használ, összekever, működtet, megrendez, (ügyesen) előad, bemutat, szemléltet, tökéletesít, vázlatosan megjelenít, reagál, használ.

Az itt bemutatott igegyűjteményt a képesítések tanulási eredmény alapú leírásának elkészítésekor leginkább a képesség, illetve az autonómia-felelősség kompetenciaelem megfogalmazásánál használhatjuk fel hatékonyan.

A Bloom-taxonómia igéi segítséget jelenthetnek a tanulási eredmények írásához, ugyanakkor ez a taxonómia elsősorban a tanulási folyamat fejlődésének megragadására szolgál, ezért a képesítés tanulási eredményeit a taxonómia kidolgozása során összegyűjtött igéknek csak egy kisebb hányadával tudjuk jól jellemezni. Azt is figyelembe kell venni, hogy egy képzettség kimeneti szintjét nem lehet megragadni egyetlen kompetencia-szerveződési szinttel. A legalsó szinten sem lehet elegendő csupán a felidézés képessége, a megértés és az alkalmazás bizonyos mértéke is szükséges. Ezek alapján nem célszerű a Bloom-taxonómiát egyetlen és kizárólagos útmutatónak tekinteni.

5.SZÁMÚ MELLÉKLET
TANTÁRGYLEÍRÁS: A HUMÁNTŐKE GAZDSÁGTANA
KÉSZÍTETTE: DR. HABIL KECZER GABRIELLA EGYETEMI DOCENS,
SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM

Tantárgy neve: A humántőke gazdaságtana Szak: Andragógia MA	Kreditértéke: 3
A tantárgy besorolása: kötelező	
A tantárgy elméleti vagy gyakorlati jellegének mértéke, „képzési karaktere” 70-30% (kredit%)	
<p>A tanóra típusa: előadás és óraszám: 30 óra az adott félévben, <i>(ha nem (csak) magyarul oktatják a tárgyat, akkor a nyelve:</i> Az adott ismeret átadásában alkalmazandó további (sajátos) módok, jellemzők (ha vannak): magyarázat, esettanulmány, csoportmunka, egyéni és csoportos feladatmegoldás, közös megbeszélés.</p>	
<p>A számonkérés módja <i>(koll. / gyj. / egyéb):</i> kollokvium írásbeli számonkérés: a tematika témaköreinek megfelelően az órai anyag és a kötelező szakirodal- mak alapján (a téma megértésének, az elméleti tudás alkalmazási képességének ellenőrzése) Az ismeretellenőrzésben alkalmazandó további (sajátos) módok (ha vannak):</p>	
A tantárgy tantervi helye (hányadik félév): 1. félév	
Előtanulmányi feltételek <i>(ha vannak):</i>	
Tantárgy-leírás: az elsajátítandó ismeretanyag tömör, ugyanakkor informáló leírása	
<p>A tantárgy célja:</p> <p>A kurzus célja áttekinteni és megérteni a közgazdaságtan munkaerőpiacra, emberi tőkére vonatkozó ismeretanyagát. Megismerni az emberi tőkére vonatkozó elméleteket, az oktatás finanszírozásának rendszereit, az egyének, a szervezetek és az állam oktatás-beruházási döntéseit. Feltárni a magyar munkaerőpiac aktuális jellemzőit. Áttekinteni az emberi erőforrás gazdálkodással kapcsolatos felada- totkat a szervezetekben.</p> <p>Témakörök/tartalom:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A munkaerőpiac közgazdaságtana: munkapiaci kereslet, kínálat, egyensúly 2. Egyensúlytalanság a munkapiacon: a munkanélküliség; okai, típusai, mérése 3. A népesség csoportjai a munkapiacon 4. A mai magyar munkaerőpiac jellemzői: aktivitási, foglalkoztatási, munkanélküliségi adatok, jövedelem mutatók és tendenciák 5. Emberi tőke elméletek 6. Az egyének, a szervezetek és az állam oktatás-beruházási döntései, az oktatás költségei és megtérülése 7. Az oktatás finanszírozása 8. Gazdálkodás az emberi erőforrásokkal a szervezetekben, az emberi erőforrás menedzsment tevékenységcsoportjai; a munkaerő tervezése, megszerzése, megtartása és fejlesztése 	

A 2-5 legfontosabb *kötelező*, illetve *ajánlott irodalom* (jegyzet, tankönyv) felsorolása bibliográfiai adatokkal (szerző, cím, kiadás adatai, (esetleg oldalak), ISBN)

Kötelező irodalom:

1. Keczer Gabriella (2013): Üzleti ismeretek szak- és felnőttképzőknek I. Gazdasági és menedzsment alapismeretek. JGYPK Kiadó, Szeged
2. Varga Júlia (1998): Oktatás-gazdaságtan. Közgazdasági Szemle Alapítvány, Budapest.
<http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/oktatas-gazdasagtan/adatok.html>

Ajánlott irodalom:

1. Varga Júlia - Galasi Péter (2005): Munkaerőpiac és oktatás. MTA KTI, Budapest.
2. Polónyi István–Tímár János: Az oktatás költségei és finanszírozása.
http://competitio.unideb.hu/wp-content/uploads/2016/03/V-1/comp_konyvek_501_polonyi_timar.pdf
3. Polónyi István (2016): A hazai emberi erőforrások ma és holnap. In: Educatio 2016/IV.
http://www.hier.iif.hu/hu/educatio_reszletes.php?id=116
4. Hajós László – Berde Csaba (szerk.): Emberi erőforrás gazdálkodás. Debrecen. Debreceni Egyetem http://miau.gau.hu/avir/intranet/debrecen_hallgatoi/tananyagok/jegyzet/06-Emberi_eroforras_gazdalkodas.pdf
5. Shultz, T.W. (1983): Beruházás az emberi tőkébe. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest.
6. Polónyi István (2002): Az oktatás gazdaságtana. Osiris Kiadó, Budapest. Letölthető: Az oktatás gazdaságtana | Digitális Tankönyvtár
7. Polónyi István (2004): A hazai oktatás gazdasági jellemzői a 20-21. századfordulón. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
8. Bakacsi-Bokor-Császár-Gelei-Kovács-Takács (2000): Stratégiai emberi erőforrás menedzsment. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest.

Azoknak az **előírt szakmai kompetenciáknak, kompetencia-elemeknek** (*tudás, képesség stb., KKK 8. pont*) a felsorolása, **amelyek kialakításához a tantárgy jellemzően, érdemben hozzájárul**

A KKK-ban szereplő kompetenciák, amelyek kialakításához a tantárgy hozzájárul:

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSÉG
Ismeri a felnőttképzés gazdasági, közgazdasági, politológiai, politikai és etikai vonatkozásait és jogi aspektusait. Ismeri az andragógiai elméleteket (gazdasági, humán erőforrás-fejlesztési, tanulásméleti, kommunikációs aspektusok).	Képes a felnőttképzésben társadalmi, politikai, gazdasági döntések előkészítésére, valamint következtetéseiket és javaslatokat szakmai és nem szakmai közönségnek bemutatni.	Tudatos a tevékenységek és emberek irányításában, koordinálásában a felnőttképzési folyamatok során.	Rendelkezik a kezdeményezés, az önálló és közösségi döntéshozatal képességeivel a felnőttképzések tervezése, szervezése során.

A tantárggyal kialakítandó konkrét tanulási eredmények:

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSÉG
Ismeri a munkaerőpiacra vonatkozó közgazdasági elméleteket, fogalmakat, a népesség különböző csoportjait a munkaerőpiacon, a munkaerőpiaci egyensúly feltételeit, a munkapiaci egyensúlytalanság okait. Érti a munkanélküliség okait és típusait.	Szakszerűen használja a munkaerőpiacra vonatkozó közgazdasági alapfogalmakat. Megkülönbözteti a munkanélküliség típusait, értelmezi ezek hatását a mai magyar társadalomra és gazdaságra. Képes társadalmi jelenségek gazdasági okainak észlelésére, társadalmi-gazdasági jelenségek összefüggéseinek felfedezésére.	Nyitott a munkaerővel, munkaerőpiacal kapcsolatos gazdasági jelenségek megismerésére.	Oktatásszakmai döntésekhez, döntéselőkészítéshez, szakmai anyagok elkészítéséhez munkaerőpiaci háttérlelemzést végez.
Ismeri a mai magyar munkaerőpiac jellemzőit: aktivitási, foglalkoztatási, munkanélküliségi adatok, jövedelem mutatók és tendenciák. Tisztában van a vonatkozó adatok lelőhelyeivel.	Képes statisztikai adatbázisokban munkaerőpiaci adatgyűjtésre, a statisztikai adatok értelmezésére és elemzésére. Képes következtetéseket levonni a munkaerőpiaci statisztikai adatokból és a mögöttük álló társadalmi-gazdasági jelenségekről. Képes reálisan értékelni a magyar munkaerőpiac helyzetét és tendenciáit.	Készítetést érez objektív tényadatok feltárására a szakmai véleményalkotás és döntéshozatal folyamatában. Kíváncsi a munkaerőpiaci folyamatok és az oktatási rendszer összefüggéseire.	Oktatásszakmai döntésekhez, döntéselőkészítéshez, szakmai anyagok elkészítéséhez statisztikai háttérlelemzést végez.

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
Ismeri az emberi tőke elméleteket. Érti az egyének, a szervezetek és az állam oktatás-beruházási döntéseinek gazdasági háttérét. Tisztában van az oktatás költségeivel és megtérülésével, az oktatás finanszírozásának forrásaival és módjaival.	Szakszerűen használja az emberi tőkére vonatkozó közgazdasági alapfogalmakat. Megérti és átlátja a gazdasági szempontokat az oktatási-képzési döntésekben, képes felmérni a tanulás és az oktatás költségeit és várható hasznait az egyén, a szervezetek és az állam szintjén.	A tanulásra, oktatásra gazdasági aktusként is tekint.	Oktatásszakmai döntésekhez, döntéselőkészítéshez, szakmai anyagok elkészítéséhez gazdasági szempontú háttérelmézést végez az emberi tőke elméletek és az oktatás-finanszírozási lehetőségek figyelembe vételével.
Ismeri az emberi erőforrással való gazdálkodás alapvető feladatait a szervezetekben: a munkaerő tervezése, megszerzése, megtartása, fejlesztése.	Képes a szükséges emberi erőforrás megtervezésére egy adott szervezetben. Képes végrehajtani a munkaerő megszerzéssel, megtartással és fejlesztéssel kapcsolatos tevékenységeket; munkakör- és kompetencia elemzést végezni, toborozni, kiválasztani, beillesztetni, teljesítményértékelési és kompenzációs rendszert kidolgozni és működtetni, képzési szükségletet felmérni.	Azonosul azzal a szemlélettel, hogy a humántőke a szervezet legfontosabb erőforrása, és a vele való gazdálkodás professzionális ismereteket és módszereket igényel.	Kisebb szervezetben önállóan (szakmai felügyelet mellett), nagyobb szervezetben szakmai irányítás mellett ellátja az emberi erőforrással kapcsolatos feladatokat.

6. SZÁMÚ MELLÉKLET
TANTÁRGYLEÍRÁS: ANDRAGÓGIAI KOMPETENCIÁK FEJLESZTÉSE
KÉSZÍTETTE: DINA MILETTA TANÁRSEGÉD SZEGEDI
TUDOMÁNYEGYETEM

Tantárgy neve: Andragógiai kompetenciák fejlesztése Szak neve: Andragógia MA	Kreditértéke: 5
A tantárgy besorolása: kötelező	
A tantárgy elméleti vagy gyakorlati jellegének mértéke, „képzési karaktere”¹³: 30%-70% (kredit%)	
<p>A tanóra típusa: előadás és óraszáma: 30 óra az adott félévben, (ha nem (csak) magyarul oktatják a tárgyat, akkor a nyelve: Az adott ismeret átadásában alkalmazandó további (sajátos) módok, jellemzők (ha vannak): tréning. A szeminárium a hallgatói aktivitásra, interaktivitásra és együttműködésre épül.</p>	
<p>A számonkérés módja (koll. / gyj. / egyéb): gyakorlati jegy Az ismeretellenőrzésben alkalmazandó további (sajátos) módok (ha vannak): A gyakorlati feladatmegoldás és annak szóbeli bemutatása vizsgateljesítmény értékelése: Később kerül részletesen kidolgozásra</p>	
A tantárgy tantervi helye (hányadik félév): 4. félév	
Előtanulmányi feltételek (ha vannak): nincsenek	
Tantárgy-leírás: az elsajátítandó ismeretanyag tömör, ugyanakkor informáló leírása	
<p>A tantárgy célja:</p> <p>A kurzus célja, hogy a hallgatók tapasztalati tanulás útján, konkrét helyzetgyakorlatokban ismerjék meg az eredményes andragógiai szerepvállaláshoz szükséges személyes kompetenciáikat. Átfogó képet kapjanak az erősségeikről és a fejlesztendő skillekről, sajátélményű reflektált tapasztalatokat szerezzenek, melyek a 160 órás szakmai gyakorlat személyes kompetenciafejlesztési feladatai teljesítéséhez kiváló alapot jelentenek tapasztalt és kevesebb tapasztalattal rendelkező andragógusok számára egyaránt.</p> <p>Témakörök/tartalom:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Az andragógus személyes kompetenciái I. (Önismeret szintje, mutatói, Johari ablak, önismereti kerék alkalmazása, értelmezése; fejlesztő gyakorlatok) 2. Az andragógus személyes kompetenciái II. (Verbális kommunikációs kompetenciák – kommunikációs stílus, közlöképeség, szókincs, alkalmazkodás a dekódolóhoz, hangerő, artikuláció. Értő figyelem. Fejlesztő gyakorlatok) 3. Az andragógus személyes kompetenciái III. (Írásbeli kommunikációs kompetenciák – szakszerűség, pontosság, tudományosság, technikai eszközök használata) 	

- 4. Az andragógus személyes kompetenciái IV.** (Szociális kompetenciák – empátia, emberismeret, asszertivitás, kooperáció, feedback, értékelő megnyilatkozások adása, kapása. Fejlesztő gyakorlatok)
- 5. Az andragógus személyes kompetenciái V.** (Érzelmi kompetenciák – érzelmi kiegyensúlyozottság, empátia; TA ismerete, alkalmazása a gyakorlatban. Érzelmek verbális kifejezése, az érzelmek felvállalásának esetei. Érzelmi intelligencia. Érzelemkerék, fejlesztő gyakorlatok)
- 6. Az andragógus személyes kompetenciái VI.** (Kognitív kompetenciák – szövegértés, összefüggések felfogása, lényegkiemelés, divergens gondolkodás, kreativitás)
- 7. A konfliktusmegoldó és problémamegoldó kompetenciák** (a konfliktus, probléma értelmezése, összehasonlítása. Technikák, módszerek a megoldásra. Fejlesztő gyakorlatok)

A 2-5 legfontosabb *kötelező*, illetve *ajánlott irodalom* (jegyzet, tankönyv) felsorolása bibliográfiai adatokkal (szerző, cím, kiadás adatai, (esetleg oldalak), ISBN)

A kurzus kötelező irodalma:

1. Rudas János: Delfi örökösei. Lélekben Otthon Kiadó, Budapest, 2007.2.
2. Carol S. Dweck: Szemléletváltás. A siker új pszichológiája. HVG Könyvek, 2014.
3. F.Várkonyi Zsuzsa: Tanulom magam. Mérték Kiadó, Budapest, 2010

A kurzus ajánlott irodalma:

1. Csíkszentmihályi Mihály: Flow. Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája. Akadémiai Kiadó Zrt., Budapest, 2015.
2. Daniel Goleman: Érzelmi intelligencia. Háttér Kiadó Kft., Budapest, 2008.
3. Daniel Goleman: Érzelmi intelligencia a munkahelyen. Edge 2000 Kft., Budapest, 2015.
4. Klein Sándor: A szervezet lelke. Edge 200 Kft., Budapest, 2012.

Azoknak az **előírt szakmai kompetenciáknak, kompetencia-elemeknek** (*tudás, képesség stb., KKK 8. pont*) a felsorolása, **amelyek kialakításához a tantárgy jellemzően, érdemben hozzájárul**

A KKK-ban szereplő kompetenciák, amelyek kialakításához a tantárgy hozzájárul:

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
Ismeri a felnőttek tanulásával kapcsolatos elméleteket és a felnőttképzés speciális célcsoportjait és a velük való foglalkozás különleges eljárásait.	Képes eredeti ötletekkel és önálló tevékenységgel hozzájárulni a felnőttképzéssel kapcsolatos speciális problémák megoldásához.	Munkájában empátikus, toleráns, rugalmas, önreflektív általában és kiemelten a felnőtt tanulók oktatása kapcsán.	Tudatosan reflektál saját felnőttképzési tevékenységére, munkáját a minőség – és kapcsolatorientáltság, az egyenrangú szerep, a partneri viszony vállalása jellemzi.
-	-	Innovatív beállítottságú a felnőttképzési szakmájában, kész a folyamatos fejlődésre a személyes és a szakmai területen egyaránt.	Szakmai és erkölcsi felelősséget vállal saját munkájáért és az általa vezetett, mentorált csoport munkájáért.
-	-	Munkáját hivatásudattal, a szakmai normáknak megfelelően végzi.	-

A tantárggyal kialakítandó konkrét tanulási eredmények:

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
Ismeri a Johari ablak és az önismereti kerék működését a gyakorlatban.	Képes saját és mások viselkedését elemezni és értelmezni a Johari ablak és az önismereti kerék modellek alkalmazásával.	Nyitott arra, hogy visszajelzést fogadjon a saját működésére vonatkozóan.	Az önismereti eszközöket munkája során a szakmai kompetenciahatár figyelembevételével használja.
Ismeri a különböző andragógiai helyzetek kommunikációs elvárásait (stílus, szókincs, nyelv, hangerő, jelenlét) és az andragógus kommunikátori szerepének elvárásait.	Az andragógiai helyzet adottságainak és feltételeinek megfelelő kommunikációs stratégiát alkalmaz és képes kommunikációs képességei birtokában eredményes interperszonális kommunikációra.	Szakmai szerepében tudatos kommunikátor, aki azonosul a nyilvános szerepvállalás szükségességével és a saját személyisége eszközzé tételével (instrumentalizálás).	Önállóan és felelősségteljesen kommunikál szakmai helyzetben.

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
Ismeri a szakszerű szakmai kommunikáció tartalmi és formai követelményeit, a technikai eszközök működtetésének módját.	Képes andragógiai szakmai célnak formailag és tartalmilag megfelelő eredményes kommunikációs üzenet megfogalmazására írásban, korszerű kommunikációs technológiák alkalmazásával.	Munkáját pontosság, igényesség és mintaadó felelősség érzés jellemzi.	Szakmai kommunikációját önállóan működtetni, ellenőrizi, annak tartalmi és formai felelősségét vállalva.
Ismeri az empátia, emberismeret, az asszertivitás, a kooperáció, a feedback, az értékelő megnyilatkozások szerepét andragógiai helyzetben.	Képes andragógiai szakmai célnak formailag és tartalmilag megfelelő eredményes kommunikációs üzenet megfogalmazására szóban interaktív személyközi kommunikációs helyzetben.	Andragógusi szerepvállalását szociális érzékenység jellemzi.	Felelősséget vállal, hogy a szociális kompetenciáit szakmai célok támogatására használja önállóan.
Ismeri az érzelmi kompetenciák fogalmát, jellemzőit és az empátia, felhasználói szinten a tranzakcióanalízis jelentőségét az andragógiai helyzetben.	Érzelmileg intelligens személyközi kommunikációra képes andragógiai helyzetben.	Kommunikációja során nyitott, érdeklődő, elfogadó a másik személy felé.	Saját érzelmeit és kommunikációs szükségleteit a hivatásbeli szerepe szolgálatába állítja, ezért felelősséget vállal.
Ismeri a kognitív kompetenciák fogalmát, jellemzőit és értelmezi jelentőségét andragógiai helyzetben.	Képes megérteni írott szöveget és élőszóban is képes a lényeg kiemelésére és az annak megfelelő kommunikációs válaszreakció tudatos megfogalmazására.	Nyitott az övétől különböző véleményre és arra, hogy megkeresse a közös pontot a szakmai partnerével.	A szakmai partnerével közösen alakítja ki a kommunikációja célját, módját.
Ismeri az andragógiai helyzetek jellemző konfliktusait és lehetséges probléma megoldási módjait, technikáit.	Szakmai helyzetben konfliktus esetén azonosítja a konfliktus forrását és fajtáját és ennek megfelelő beavatkozást alkalmaz.	Konfliktushelyzetben vállalja a felelősséget a saját viselkedéséért és szakszerű beavatkozásra törekszik.	Önállóan, a szakmai partnerével együttműködve keresi a megoldást a problémára szakmai konfliktushelyzetben.

7.SZÁMÚ MELLÉKLET
TANTÁRGYLEÍRÁS: TUDOMÁNYOS ÍRÁSMŰ KÉSZÍTÉSE
KÉSZÍTETTE: DR. SZIRMAI ÉVA FŐISKOLAI DOCENS, SZEGEDI
TUDOMÁNYEGYETEM

Tantárgy neve: Tudományos írásmű készítése Szak: Kulturális mediáció MA	Kreditértéke: 4
A tantárgy besorolása: kötelező	
A tantárgy elméleti vagy gyakorlati jellegének mértéke, „képzési karaktere”: 40/60 (kredit%)	
<p>A tanóra típusa: szeminárium és óraszám: 30 az adott félévben, Az adott ismeret átadásában alkalmazandó további (sajátos) módok, jellemzők: Előadás, egyéni és csoportos feladatmegoldás, értékelő megbeszélés, prezentáció, forráselemzés</p>	
<p>A számonkérés módja: gyakorlati jegy Az ismeretellenőrzésben alkalmazandó további (sajátos) módok: Órai egyéni és csoportos feladatmegoldás, konferencia-szituáció modellezése, absztrakt készítése, diplomamunka egy fejezetének és prezentációjának előkészítése és bemutatása. A hallgató a beadandó feladatok (absztrakt, a szakdolgozat egy fejezete és a megvitatás alapján javított prezentáció) és az órai teljesítmény együttes értékelése alapján kap gyakorlati jegyet. Nem kaphat gyakorlati jegyet, aki a feladatokat nem adja be határidőre, ill. az órákon nem vesz részt, órai munkáját az érdektelenség, ill. passzivitás jellemzi.</p> <p>Jeles: ha a hallgató a feladatot megértette, saját kutatási (rész)területén képes tudományos konferenciára előzetes absztraktot és tudományos szöveget készíteni, amely mindenben megfelel a szervezők, ill. a műfaj által előírt formai és tartalmi követelményeknek, magabiztosan alkalmazza a tudományos stílus nyelvi és stílári eszköztárát, képes elektronikus korrektúra alapján javítani esetleges hibáit. Szóbeli előadásmódját magabiztos előadói stílus jellemzi, prezentációja mind szerkezetében, mind megformálásában tükrözi önálló kutatásának eredményeit, hipotéziseinek megbízhatóságát.</p> <p>Jó: ha a hallgató a feladatot megértette, saját kutatási (rész)területén kis segítséggel képes tudományos konferenciára előzetes absztraktot készíteni, amely megfelel a szervezők által előírt formai és tartalmi követelményeknek, tudományos szövegekben alkalmazza a tudományos stílus nyelvi és stílári eszköztárát, képes elektronikus korrektúra alapján javítani hibáit. Szóbeli előadásmódját biztos előadói stílus jellemzi, prezentációja mind szerkezetében, mind megformálásában tükrözi önálló kutatásának eredményeit, hipotéziseinek megbízhatóságát, a szóbeli értékelés alapján képes javítani a hibáit.</p> <p>Közepes: ha a hallgató a feladatot magyarázat után megértette, saját kutatási (rész)területén jelentős segítséggel képes tudományos konferenciára előzetes absztraktot készíteni, amely nagyobb részben megfelel a szervezők által előírt formai és tartalmi követelményeknek, szövegeiben a tudományos stílus nyelvi és stílári eszköztárának alkalmazásában kissé bizonytalan, komoly hibákat követ el, de elektronikus korrektúra alapján és tanári segítséggel képes javítani hibáit. Szóbeli előadásmódját az előadói stílus bizonytalansága jellemzi, prezentációja jelentős javításokkal mind szerkezetében, mind megformálásában tükrözi önálló kutatásának eredményeit, hipotéziseinek megbízhatóságát.</p>	

Elégséges: ha a hallgató a feladatot csak részben értette meg, a feladatkiírás értelmezése nehézséget okoz számára, saját kutatási (rész)területén jelentős segítséggel képes tudományos konferenciára előzetes absztraktot készíteni, amely csak többszörös javítások után felel meg a szervezők által előírt formai és tartalmi követelményeknek, szövegeiben a tudományos stílus nyelvi és stílári eszköztárát nem képes alkalmazni, nem tudja értelmezni az elektronikus korrektúrát. Szóbeli előadásmódját a magabiztosság és az előadói stílus eszköztárának hiánya jellemzi, prezentációja mind szerkezetében, mind megformálásában csak alapvető javításokkal alkalmas arra, hogy kutatási eredményeit bemutassa.

Elégtelen: ha a hallgató a feladatot tanári segítséggel sem érti meg, saját kutatási (rész)területén nem képes tudományos konferenciára előzetes absztraktot készíteni, a szervezők által előírt formai és tartalmi követelményeket nem követi, szövegeiben a tudományos stílus nyelvi és stílári eszköztárának alkalmazásában alapvető hiányosságai vannak, nem képes elektronikus korrektúra alapján javítani hibáit. Szóbeli előadásmódja elégtelen az előadói stílus eszköztárának alkalmazása szempontjából, prezentációja sem szerkezetében, sem megformálásában nem alkalmas arra, hogy önálló kutatásának eredményeit, hipotéziseinek megbízhatóságát bemutassa.

A tantárgy **tantervi helye** (hányadik félév): **3**

Előtanulmányi feltételek (ha vannak): nincsenek

Tantárgy-leírás:

A tantárgy célja:

A kurzus gyakorlati ismereteket kíván nyújtani a hallgatóknak a hagyományos és elektronikus publikációk készítése és felhasználása terén. Megismerteti velük a hagyományos publikációk műfajait, a velük szemben megfogalmazódó strukturális, nyelvi-stilisztikai elvárásokat, az elektronikus publikációk jellegzetességeit, szerzői jogi, könyvtárhasználati és egyéb kérdéseit. Az elméleti jellegű bevezető órák után a hallgatók publikációkat hoznak létre, nyilvánossá teszik ezeket különböző formátumokban.

Témakörök/tartalom:

1. A társadalmi és tudományos nyilvánosság szerkezetváltása, társadalmi és infrastrukturális okai; A publikáció fogalma, hagyományos és új értelmezése. A publikációk fajtái, funkciói, a tudományos publikáció sajátosságai
2. A hagyományos publikációk – a kéziratból a nyomtatott könyvig; a korrektúra – hagyományos és elektronikus;
3. Absztrakt, rezümé, tézisek; tudományos cikk, tanulmány, értekezés, monográfia;
4. Az elektronikus publikációk fajtái a megjelenés módja szerint. Passzív és interaktív tartalmak, multimedialitás, hipertextualitás
5. A publikációk szerzői jogi kérdései; copyright, szabad felhasználás, kötelező példány
6. Elektronikus könyvtárak, adatbázisok, felhasználási jogosultság
7. A prezentáció fogalma, alapvető formai követelményei, animáció és szimuláció

A 2-5 legfontosabb *kötelező*, illetve *ajánlott irodalom* (jegyzet, tankönyv) felsorolása bibliográfiai adatokkal (szerző, cím, kiadás adatai, (esetleg oldalak), ISBN)

Kötelező irodalom:

1. HEGYI Sándor (2003): Infokommunikációs technológiák atlasza I. Médiaműveltség – Média – Informatika (Első lépések a digitális médiatermesztés világában) PTE TTK IÁTT, Pécs (cd-rom)
2. F. TÓTH Krisztina (2002): Könyv, szöveg, dokumentum, e-könyv; in Médiakutató, online: http://www.mediakutato.hu/cikk/2002_04_tel/09_konyv_szoveg/01.html?q=digit%E1lis#digit%E1lis

Azoknak az **előírt szakmai kompetenciáknak, kompetencia-elemeknek** (*tudás, képesség stb., KKK 8. pont*) a felsorolása, **amelyek kialakításához a tantárgy jellemzően, érdemben hozzájárul**

A KKK-ban szereplő kompetenciák, amelyek kialakításához a tantárgy hozzájárul:

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSÉG
Ismeri az andragógia kutatómódszertanát, az andragógia területén folyó aktuális kutatásokat (statisztikai elemzéseket) és a legfontosabb tudományos munkákat.	Képes tudományos munkák létrehozására, az andragógia mélyebb összefüggéseinek megértéséhez szükséges információforrások felkutatására, a társtudományok eredményeinek értelmezésére és felhasználására.	-	Szakmai és erkölcsi felelősséget vállal saját munkájáért.
-	Képes új információk gyűjtésére magyar és idegen nyelvű szakanyagokból, a felmerülő új problémák, új jelenségek kritikus feldolgozására, véleményének a szakmai-tudományos elvárásoknak megfelelő megfogalmazására.	.	Munkavégzését a kreativitás és a kezdeményezőkézség jellemzi.

A tantárggyal kialakítandó **konkrét** tanulási eredmények:

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
Tisztában van azokkal a társadalmi és technológiai folyamatokkal, amelyek befolyásolják a tudományos kutatások nyilvánosságát, tájékozott a tudományos közéletben, ismeri a doktori programokba való belépés előfeltételeit.	Megítéli felkészültségét és kompetenciáit a tudományos kutatómunkába való bekapcsolódás szempontjából.	Nyitott és értelmezően kritikus a kortárs tudományos kutatások befogadásában.	Saját tevékenységének megítélésében – konzulensi segítséggel – reális képet alakít ki.
Ismeri a tudományos publikációk alapvető műfajait, terjedelmi, szerkezeti és stílári jellemzőit.	Képes tudományterületének irodalmát értelmezni és értékelni, konferenciaelőadást, absztraktot, tudományos cikket, tanulmányt létrehozni.	Értelmezői magatartását a nyitottság és a kritikus szemléletmód alapozzák meg – önmagával, saját munkájával kapcsolatban is.	Önállóságra és kreativitásra törekszik a témaválasztásban és a módszerek megválasztásában, de elfogadja a konzulensi segítséget.
Ismeri a hagyományos (manuális) és az elektronikus korrektúra jelrendszerét, használatuk elveit.	Képes dönteni a felajánlott javítási lehetőségek között, álláspontját érvekkel támasztja alá.	Nem fogadja el fenntartás nélkül a sajátjától eltérő megoldásokat, de nyitott és toleráns az ellenvéleményekkel kapcsolatban. A javító szándékú megjegyzéseket értékeli és szükség esetén beépíti munkájába.	-

TUDÁS	KÉPESSÉG	ATTITÚD	AUTONÓMIA- FELELŐSSÉG
Tisztában van a publikációk nyilvánosságának jogi és etikai környezetével, ismeri a szerzői jogi törvény vonatkozó helyeit.	Munkája során alkalmazza a tudományos etika és a szerzői jog szabályrendszerét.	Magára nézve kötelezőként fogadja el a tudományos etika és a szerzői jog szabályrendszerét. Más tudományos munkájának eredményeit elismeri, személyes szim- és antipátiák állásfoglalásait nem befolyásolják.	Tanulmányi és tudományos munkájában magas fokú felelősségtudat és moralitás jellemzi.
Ismeri szakterülete legfontosabb adatbázisait, elektronikus és hagyományos irodalmának fellelhetőségét és felhasználhatóságának feltételeit.	Képes egyszerű és összetett keresésekre mind a hagyományos, mind az elektronikus adatbázisokban. Megfelelő értéktétel hoz a fellelt szakirodalomról, képes „szembesíteni” a más álláspontot képviselő szerzőket, választott módszertana szempontjából állást foglal.	Törekszik arra, hogy a témájával kapcsolatos szakirodalmat a lehető legteljesebben feldolgozza.	-
Felhasználói szinten ismeri a bemutatók elkészítésének szoftvereit (PowerPoint, Prezi).	Képes bemutatót létrehozni, alkalmazni a szóbeli (szabad) előadás, a közönség előtti megszólalás eszköztárát szabatosan és átgondoltan alkalmazni.	Nyitott és magabiztos a közönség előtti szereplés során. Törekszik arra, hogy prezentációja mind esztétikai, mind tudományos szempontból kifogástalan legyen.	-
Ismeri tudományterülete alapvető vizsgálati módszereit, terminológiáját, legfontosabb kutatóit.	-	-	Munkáját nagyfokú felelősségtudat jellemzi, tisztában van vele, hogy a tudományos kutatómunkával szemben támasztott követelményeknek (mind szakmai, mind etikai szempontból) már az MA-képzés során is meg kell felelnie.